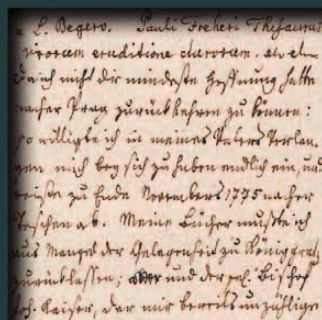

MALO INVIDIAM QUAM MISERICORDIAM

WYBÓR PISM I DOKUMENTÓW
DOTYCZĄCYCH
LEOPOLDA JANA SZERSZNIKA

B

BIBLIOTHECA TESSINENSIS VI
SERIES POLONICA

L. Wegers. Pauli Treheri Thesauri
virocum eruditione clarotum. et d. h.
Einmal nicht die mindesten Geführe
unserer Jugend zuwiderstehen zu können:
es willigte ich in meine Vaterstadt
um mich bey sich zu haben und ich bin
nicht zu finden. Dornbach 1795. an den
Herrn v. b. Maria Liefers mit der ich
und Margot des Galagonsid zu bringen
wünscht haben; aber nicht das gel. Liefers
ist. da ich, das mit mir nicht zufliegen

MALO INVIDIAM QUAM MISERICORDIAM

WYBÓR PISM I DOKUMENTÓW
DOTYCZĄCYCH
LEOPOLDA JANA SZERSZNIKA

Б

KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA

KONGRES POLAKÓW W REPUBLICE CZESKIEJ – OŚRODEK DOKUMENTACYJNY

B

BIBLIOTHECA TESSINENSIS

VI

SERIES POLONICA 3

MALO INVIDIAM QUAM MISERICORDIAM

WYBÓR PISM I DOKUMENTÓW
DOTYCZĄCYCH
LEOPOLDA JANA SZERSZNIKA

WYDALI JANUSZ SPYRA I GRZEGORZ CHROMIK

CIESZYN 2014

RADA NAUKOWA SERII BIBLIOTHECA TESSINENSIS
PROF. PHDr. MEČISLAV BORÁK, CSc., PROF. DR HAB. EDWARD DŁUGAJCZYK
DR WAĆLAW GOJNICZEK, PHDr. KAREL MÜLLER
PROF. PHDr. ET DR. H. C. MILAN MYŠKA, DRSc., DR HAB. KRZYSZTOF NOWAK
PROF. DR HAB. ZDZISŁAW PIETRZYK, DR HAB. JANUSZ SPYRA

INDEKSY
MICHAEL MORYS-TWAROWSKI

PROJEKT GRAFICZNY
KAZIMIERZ GAJDZICA

KOREKTA
RENATA CZYŻ

RECENZENCI
DAN GAWRECKI
ANNA MAŃKO-MATYSIAK

WYDAWCA
KSIĄŻNICA CIESZYŃSKA
ul. Mennicza 46, 43-400 Cieszyn
tel. +33 851 38 40, e-mail: ksiaznica@kc-cieszyn.pl
<http://www.kc-cieszyn.pl>
26. publikacja Książnicy Cieszyńskiej

DRUK
OFFSETDRUKIMEDIA SP. Z O. O.
ul. Frysztaćka 48, 43-400 Cieszyn

OPRAWA
LESZEK SAMIŃSKI
Zakład Introligatorski ul. Mostowa 1, 43-400 Cieszyn

Wydrukowano na papierze bezkwasowym GardaPat 13
w nakładzie 500 egzemplarzy

Wydanie pierwsze

ISBN 978-83-940832-0-5

Spis treści

7	Słowo od wydawców serii „Bibliotheca Tessinensis”
11	Wprowadzenie
11	Leopold Jan Szersznik – nauczyciel, kolekcjoner, uczony
90	Spuścizna piśmiennicza księdza Leopolda Jana Szersznika jako materiał badań językoznawczych
102	Zasady edycji
113	Wykaz skrótów bibliograficznych i archiwalnych
115	Wykaz skrótów w tekście źródłowym
117	Edycja dokumentów
119	I Materiały bio- i autobiograficzne
239	II Korespondencja prywatna
351	III Korespondencja urzędowa
385	IV Prace związane ze szkołą
425	V Opracowania naukowe i inne
545	Wykaz źródeł i literatura
558	Wykaz opublikowanych dokumentów
565	Indeks osobowy
581	Indeks geograficzny
589	Zusammenfassung
603	Shrnutí

Wykaz źródeł i literatury*

1. Archiwalia

Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Cieszynie

Akta Miasta Cieszyna (AM Cieszyn)

K. k. katholisches Gymnasium in Teschen

K. Kreisgericht in Teschen

Komora Cieszyńska

Teschner Herzoglicher Landrecht

Zbiór Dokumentów Pergaminowych

Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie

Książnica Cieszyńska w Cieszynie

Archiwalia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Cieszynie

Kolekcja ks. L. J. Szersznika

Městské muzeum a galerie v Hranicích

Gallašova knihovna starých tisků

Moravský zemský archiv v Brně

Cerroniho sbírka

Moravské místodržitelství (starší)

Moravské místodržitelství – církevní oddělení

Moravskoslezské gubernium – prezidium

Sbírka rukopisů Františkova musea

Zemský úřad v Brně

* W bibliografii nie uwzględniono występujących na kartach dzieł Szersznika w wielkiej liczbie dzieł, które nie były wykorzystywane przez edytorów do naukowego opracowania edycji, a jedynie przywołane jako element charakterystyki i dorobku danego autora. Pominięto także dzieła samego Szersznika, które albo były tylko wspomniane, albo są przedmiotem niniejszej edycji.

Národní archiv, Praha

Česká dvorská kancelář

Jesuitica

Státní okresní archiv Frýdek-Místek

Farní úřad Frýdek

Zemský archiv v Opavě

Jezuité v Těšíně

Krajský úřad v Těšíně

Královský úřad v Opavě

Slezský stavovský archiv

Zemské právo opavsko-krnovské

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Josef Heřman Agapit Galaš

Státní vědecká knihovna Olomouc

2. Leksykony biograficzne i inne

Allgemeine Deutsche Biographie, Bd. 1-56, Leipzig 1875-1912.

Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”, t. 6: Oświecenie, cz. 1, Warszawa 1970.

Biografický slovník českých zemí, red. P. Vošahlíková, seš. 1-16, Praha 2004-2013.

Biografický slovník Slezska a severní Moravy, seš. 1-24, red. M. Myška, Ostrava – Opava 1993-2009 (BSSM).

Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder, Bd. 1, München – Wien 1979.

MEGERLE VON MÜEHLFELD, J. G.: *Österreichisches Adels-Lexikon des achtzehnten und neunzehnten Jahrhunderts*, Wien 1822.

Neue Deutsche Biographie, Bd. 1-22, Berlin 1953-2005.

NEUMANN, K. W.: *Ostschlesische Porträts. Biographisch-bibliographisches Lexikon von Österreichisch-Ostschlesien*, T. 1-2, Berlin 1991-1996.

NOWAK, A.: *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 1: Biskupi i kanonicy, Tarnów 1999.

Oesterreichische National-Encyclopädie, red. F. Gräffer, J. J. H. Czikan, Bd. 1-6, 1835-1837.

Polski słownik biograficzny, t. 1-48, Kraków 1935-2013.

SOMMERVOGEL, C.: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, nouvelle édition, t. 7, Bruxelles – Paris 1896.

- SYNIAWA, M.: *Biograficzny słownik przyrodników śląskich*, t. 1, Katowice 2006.
- THIEME, U., BECKER, F.: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Bd. 32, Leipzig [1938].
- WURZBACH, K.: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Bd. 1-60, Wien 1856-1891.

3. Stare druki, edycje, źródła drukowane

- Acta litteraria Bohemiae et Moraviae*, ed. M. A. Voigt, t. 1, Prag 1775.
- An Seine Exzellenz den Herrn Johann Graf Larisch von Mönnich, k.k. wirklichen Kämmerer und Geheimen Rath etc als Hochselber zum Gouverneur von Mähren und Schlesien ernannt ward*, Teschen 1813.
- An Seine Hochwürde Herrn Leopold Scherschnick Probst, Konsistorial-Rath und k.k. Teschner Gymnasiums-Präpekt*, Brünn 1812.
- Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis almae dioecesis Wratislaviensis, Teschinii* 1807.
- CYCERON M. T.: *Mowy wybrane*, przełożyli i opracowali J. Krukówna, D. Turkowska, S. Kołodziejczyk, przedmową poprzedził K. Kumaniecki, Warszawa 1960.
- Dopisy Josefa Dobrovského s Janem Cerronim*, ed. F. M. Bartoš, Praha 1948.
- FUCHS, G.: *Materialien zur evangelischen Religionsgeschichte des Fürstenthums Teschen in Oberschlesien*, Breslau 1770.
- GARVE, C.: *Einige Züge aus dem Leben und Charakter des Herrn C. J. Paczensky v. Tenczin aus dem Hause Schleibitz*, Breslau 1793.
- HEINRICH, A.: *Repertorium codicum manuscriptorum in caesareo-regia Bibliotheca Scherschnickiana Teschinii*, wyd. U. Wieczorek, Wrocław 2004.
- HORATIUS FLACCUS, Q.: *Quinti Horatii Flacci opera omnia*, vol. 2: *Sermones, epistulas, artem poeticam continens*, ed. O. Jurewicz, Wrocław 1988.
- KAUFMANN, A.: *Gedenkbuch der Stadt Teschen*, herausgegeben und kommentiert von I. Buchholz-Johanek unter Mitwirkung von J. Spyra, T. 1-3, Cieszyn 2007.
- KNEIFEL, R.: *Topographie des kaiserl[ich] königl[ichen] Antheils von Schlesien*, Bd. 1-2, Brünn 1804-1806.
- Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthums*, Wien 1819.
- OEYNHAUSEN, C. VON: *Versuch einer geognostischen Beschreibung von Oberschlesien und den nächst angrenzenden Gegenden von Polen, Galizien und österreichisch Schlesien*, Essen 1822.
- PELZEL, F. M.: *Boehmische, Maehrische und Schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang der Gesellschaft bis auf gegenwärtige Zeit*, Prag 1786.

Sammlung der Verordnungen und Vorschriften über die Verfassung und Einrichtung der Gymnasien, Wien 1808.

Schematismus der Kayserlicher und Königlicher wie auch Ertz-Hertzoglicher Instanzen ... pro Anno [1775], Wien [1775].

ŠVÁBENSKÝ, M.: *Cerroniho sbírka 13 stol. – 1845*, sv. 1-3, Brno 1973.

SZERSZNIK, L. J.: *Materiały genealogiczno-heraldyczne do dziejów szlachty księstwa cieszyńskiego*, wydał W. Gojniczek, Cieszyn 2004.

SZERSZNIK, L. J.: *Mowy szkolne ks. Jana Leopolda Szersznika*, edidit I. Panic, Cieszyn 2003.

WAGENSEIL, C. J.: *Der Gang der Vorsehung oder Wird es mit dem Menschengeschlecht*, Bd. 2, Leipzig 1793.

4. Opracowania

190 lat założenia Muzeum i Biblioteki Leopolda Jana Szersznika 1802-1992, red. J. Spyra, Cieszyn 1993.

ADAMCZYK, I., SPYRA, J.: *Wizerunki Leopolda Jana Szersznika*, (in:) Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 122-128.

BAYER, J.: *Denkwürdigkeiten der Stadt Freystadt*, Wien 1879.

BĚRSKÁ, P.: *Nástin dějin farnosti Skalice v 18. a první polovině 19. století*. Bakalářská diplomová práce FPF SU, Opava 2006.

BÍLEK, F.: *Józef Božek, pionier maszyn parowych w Czechach*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 10: 1965, nr 4, s. 561-582.

BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K.: *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.

BRŇOVJÁK, J., ZÁŘICKÝ, A.: *Irové na Těšínku. K historii rodu Taaffe v Horním Slezsku v 18. století*, (in:) Podróże i migracje w Europie, red. A. Barciak, Katowice – Zabrze 2012, „Kultura Europy Środkowej”, 15, s. 74-95.

CHROMIK, G.: *Niemieckie rękopisy i druki ks. Leopolda Jana Szersznika w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej*, (in:) Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 154-166.

CHROMIK, G.: *Schreibung und Politik. Untersuchungen zur Graphematik der frühneuohochdeutschen Kanzleisprache des Herzogtums Teschen*, Kraków 2010.

CHROMIK, G.: *Zarys historii polsko-niemieckiego kontaktu językowego na Śląsku Cieszyńskim*, (in:) Tożsamość etniczna i kulturowa Śląska w okresie przemian, red. H. Rusek, A. Drożdż, Wrocław – Cieszyn 2009, s. 381-391.

- CIGÁNEK, E.: *Gallašova knihovna*, (in:) Desátá výroční zpráva státního reálného gymnasia v Hranicích za školní rok 1929-1930, Hranice 1930, s. 3-19.
- CONRADS, N.: *Die Rekatholisierungspolitik in Teschen und die Ambitionen des letzten Herzogs von Teschen*, „Jahrbuch für Schlesische Kirchengeschichte”, 76/77: 1997/1998, s. 99-119.
- ČORNEJOVÁ, I., FECHTNEROVÁ, A.: *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654-1773*, Praha 1986.
- ČÍKANN, J. J. H.: *Leopold Johann Scherschnick's Ehrengedächtniss*, Brünn 1815 (pierwotnie w odcinkach w brneńskim czasopiśmie „Moravia”, 1815, nr 125, s. 496-99; nr 127, s. 505-506; nr 129, s. 512-515).
- Czyż, R.: *Od patentu do patentu. Polska, ewangelicka literatura religijna na Śląsku Cieszyńskim w latach 1781-1881*, (in:) Trzysta lat tolerancji na Śląsku Cieszyńskim. W trzystulecie założenia kościoła Jezusowego w Cieszynie, red. R. Czyż, W. Gojniczek, D. Spratek, Cieszyn – Český Těšín 2010, s. 431-479.
- Dějiny Českého Slezska 1740-2000*, red. D. Gawrecki, sv. 1-2, Opava 2003.
- DUDÍK, B.: *J. P. Cerroni's Handschriften-Sammlung*, Brno 1850.
- Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. I. Panic, t. 1-3, Cieszyn 2010.
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, wyd. K. Polański, Wrocław 1999.
- ENGELBRECHT, H.: *Geschichte des österreichischen Bildungswesens. Erziehung und Unterricht auf dem Boden Österreich*, Bd. 3: Von der frühen Aufklärung bis zum Vormärz, Wien 1984.
- FECHTNEROVÁ, A.: *Rectores Collegiorum Societatis Iesu in Bohemia, Moravia ac Silesia usque ad annum MDCCLXXIII*, pars 1, Pragae [1993].
- FRANEK, J.: *Dzieje placówki jezuickiej w Cieszynie w okresie kontrreformacji*, Cieszyn 1939, niepublikowany maszynopis pracy doktorskiej w KCC.
- Frühneuhochdeutsche Grammatik*, red. O. Reichmann, K.-P. Wegera, Tübingen 1993.
- GATZ, E.: *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches. Ein biographisches Lexikon*, Bd. 3, Berlin 2001.
- GOJNICZEK, W.: *Działalność księdza Leopolda Jana Szersznika w sferze polityki i gospodarki komunalnej Cieszyna*, (in:) Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 172-177.
- GOJNICZEK, W.: *Małgorzata Kostlachówna z Kremže – matka Wacława Gotfryda barona z Hohensteinu, nieślubnego syna księcia cieszyńskiego Adama Wacława. Przyczynek do genealogii Piastów śląskich*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne”, t. 15, Wrocław – Poznań 2003, s. 45-62.

- GOJNICZEK, W.: *U schyłku panowania dynastii Piastów (1528-1653)*, (in:) *Dzieje Cieszyzna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. I. Panic, t. 2: *Cieszyzn w czasach nowożytnych 1528-1848*, Cieszyn 2010, s. 7-133.
- GRZEBIEŃ, L.: *Duchowa sylwetka Leopolda Jana Szersznika*, (in:) *Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany*, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 129-137.
- HECK, R.: *Czasy Karola IV we wrocławskim rękopisie „starych latopisów czeskich”*, „Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity”, 27: 1980, s. 49-52.
- HEINRICH, A.: *Geschichte der k.k. Scherschnik'schen Gymnasial-Bibliothek in Teschen*, „Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst”, 2 (21), Brünn 1830, nr 68-69, s. 533-536, 546-548.
- HEINRICH, A.: *Scherschnik's Denkmahl. Errichtet von seinen Freunden, Verehren und ehemaligen Zöglingen*, Teschen 1824.
- IHNATOWICZ, I.: *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początków XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze”, 7: 1962, s. 99-124.
- INDRA, B.: *Ke stykům Gallaše s Šeršnikem*, „SlSb”, 43: 1945, s. 138-142.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław 1953.
- IWANIEK, W.: *Słownik artystów na Śląsku Cieszyńskim*, „Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Sztuka”, z. 2, Bytom 1967.
- Kaiserl. Königl. Scherschnickisches Museum zu Teschen*, „Vaterländische Blätter”, 1818, nr 89 z 7 XI 1818, s. 356; nr 90 z 11 XI 1818, s. 359-360.
- KARGER, V.: *Unbekannte Scherschnik-Erinnerung. Ein Nachwort zu Leopold Scherschnik's hundertstem Todestag*, „Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens”, 16: 1921, s. 126-133.
- KIEREŚ, M.: *O. Leopold Tempes, pierwszy misjonarz górali Beskidu Śląskiego*, Istebna – Cieszyn 2002.
- KOLÁČEK, J.: *Dějiny Těšinské rezidence Tovaryšstva Ježíšova a gymnázia*, Olomouc 2006.
- KOSCHATZKY, W.: *Herzog Albert von Sachsen-Teschen 1738-1822. Reichsfeldmarschall und Kunstmäzen*, Wien 1982.
- KŘIVSKÝ, P.: *Stanislav Vydra*, Praha 1974.
- Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany*, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998.
- KUBÍČEK, J.: *Literární pozůstalost Leopolda J. Šeršníka v archivních sbírkách v Brně*, (in:) *Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany*, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 67-82.
- KUCH-BREBURDA, M., KUPKA, V.: *Pevnost Olomouc, Dvůr Králové nad Labem* 2003.

- KUDĚLKA, M.: *Korespondence Leopolda Jana Šeršníka s J. P. Cerronim a J. J. Czirkannem*, „SlSb”, 51: 1953, s. 260-288.
- KUDĚLKA, M.: *L. J. Šeršník a Gelasius Dobner*, „SlSb”, 52: 1954, s. 307-319.
- KUDĚLKA, M.: *Leopold Jan Šeršník (1747-1814). Život a dílo*, Ostrava 1957.
- KUDĚLKA, M.: *Spor Gelasia Dobnera o Hájkovu kroniku*, Praha 1964.
- KUHN, W.: *Geschichte der deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*, Würzburg 1981.
- LINDA, J.: *Zpráva o průzkumu archivních a knižních fondů se vztahem k Leopoldovi Janu Scherschnikovi v Hradci Králové a v Praze*, (in:) Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 83-99.
- LIPÍŃSKI, K.: *Mity przekładoznawstwa*, Kraków 2004.
- LONDZIN, J.: *Cieszyńskie dzwony historyczne*, Cieszyn 1923.
- LONDZIN, J.: *Kościół drewniany na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 1932.
- LONDZIN, J.: *Stan szkół ludowych w Księstwie Cieszyńskim na początku XIX stulecia*, Lwów – Warszawa – Cieszyn 1902.
- LUTHER, M.: *Tischreden 1531-1546*, Bd. 5 (1540-1544), Weimar 1919.
- ŁOBOZEK, M. M.: *Archiwum i biblioteka Bonifratrów w Cieszynie*, Warszawa 1995.
- ŁUCZYŃSKI, E., MAĆKIEWICZ, J.: *Językoznawstwo ogólne*, Gdańsk 2005, s. 85.
- MACHŁAJEWSKA, I., KRZESZOWSKA, E.: *Najstarsza publicznie udostępniona kolekcja geologiczna w Polsce. Zbiory księdza Leopolda Jana Szersznika*, Bytom 2013.
- MAKOWSKI, M.: *Dorobek Leopolda J. Szersznika w dziedzinie nauk przyrodniczych*, (in:) Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 178-189.
- MAKOWSKI, M.: *Pięć wieków ratusza w Cieszynie 1496-1996*, (in:) 500 lat ratusza i rynku w Cieszynie 1496-1996, red. I. Panic, M. Makowski, Cieszyn 1996, s. 23-44.
- MAKOWSKI, M.: *Szlacheckie siedziby na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 2005.
- MAKOWSKI, M., NOWOSIELSKA, M.: *250 lat klasztoru Sióstr Elżbietanek w Cieszynie 1753-1903-2003*, Wrocław 2003.
- MAKOWSKI, M., SPYRA, J., SZELONG, K.: *Zbiory i Fundacja Szersznika po 1814 r.*, (in:) 190 lat założenia Muzeum i Biblioteki Leopolda Jana Szersznika 1802-1992, red. J. Spyra, Cieszyn 1993, s. 81-90.
- MARKŁOWSKI, A.: *Urkunden und Nachrichten über die Familie derer von Marklow-sky, Marklowsky von Pernstein von Zebracz und Pernstein Freiherr Marklowsky von Zebracz und Pernstein*, Wien 1909.

- MELION, V. J.: *Albin Heinrich. Eine Biographie*, Brünn 1864.
- MILLER, A.: *Pierwsza porozbiorowa konspiracja litewska. Spisek ks. Ciecierskiego, przeora Dominikanów Wileńskich (1796-1797)*, Kraków 1936.
- MRÓZEK, R.: *Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego*, Katowice 1984.
- MUNZAR, J.: *Antonín Strnad (1746-1799), průkopník české meteorologie*, „Meteorologické zprávy”, 49: 1996, z. 6, s. 161-166.
- MYŠKA, M.: *Podnikatelstvo v hutnictví železa v českých zemích za průmyslové revoluce*, „Z dějin hutnictví”, 11, Praha 1982, (Rozpravy Národního technického muzea, 89), s. 172-197.
- Nekrolog, „Abhandlungen der kön. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften”, Bd. 3, Prag 1818, s. 23-27.
- NEUMANN, K.-W., SPYRA, J.: *Skoczowskie rody: Enzendorfferowie*, „Kalendarz Skoczowski”, 1995, s. 36-39.
- OCHMAN, R.: *Józef Bożek, zapomniany wynalazca śląski*, „Zaranie Śląskie”, 7: 1931, z. 3/4, s. 161-169.
- PANIC, I.: *Kartki z dziejów gimnazjum jezuickiego w Cieszynie (1674-1773)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, 33: 1989, s. 61-78.
- PANIC, I.: *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych*, Cieszyn 2011, (Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych, red. I. Panic, t. 3).
- PANIC, I.: *Tablica epigraficzna w kościele pw. św. Krzyża w Cieszynie*, „PC”, 12: 1997, s. 89-90.
- PARÁČOVÁ, A.: *Suňogovci z Jasenice a Budatína*, (in:) *Šľachta na Kysuciach a jej susedia = Šlechta na Kysucích a její sousedé*, red. D. Pindur, M. Turóczy, Čadca – Český Těšín – Žilina 2012, s. 38-53.
- PATZELT, H.: *Der Pietismus im Teschener Schlesien 1709-1730*, Göttingen 1969, „Kirche im Osten. Studien zur Osteuropäischen Kirchengeschichte und Kirchenkunde. Monographien”, 8.
- PETERS, J.: *Die Handschriften- und Buchbestände zur Geschichte und Kultur Schlesiens in den Teschner Bibliotheken*, (in:) *Historyczne księgozbiory Cieszyna na tle śląskim. Rola kulturowa i przedmiot badań*, red. R. Gładkiewicz, Cieszyn 1997, s. 120-130.
- PILNÁČEK, J.: *Rody starého Slezska*, ed. K. Müller, t. 1-5, Brno 1991-1998.
- PINDUR, D.: *Století rekatolizace Těšínska. Ke konfesním proměnám – od knížete po poddané (1609-1709)*, (in:) *Trzysta lat tolerancji na Śląsku Cieszyńskim. W trzystulecie założenia kościoła Jezusowego w Cieszynie*, red. R. Czyż, W. Gojniczek, D. Spratek, Cieszyn – Český Těšín 2010, s. 89-129.

- PINDUR, D.: *Z dějin farnosti Ropice v 17. století*, „Těšínsko”, 50: 2007, č. 1, s. 14-19.
- PITRONOVÁ, B.: *Marie Christina a Albert Saskotěšínský. Příspěvek k biografii*, „Těšínsko”, 1991, č. 1, s. 17-19.
- PODLAHA, A.: *Benedikt Stöber S. J., kancléř arcibiskupů pražských Manderscheida a Příchovského*, „Časopis katolického duchovenstva”, 1919, č. 3-4, s. 177-179.
- POLOCZKOWA, B.: *Dokumenty Domu Sierot w Cieszynie*, „PC”, 14: 1999, s. 94-109.
- POLOCZKOWA, B.: *Znaki pieczętnie chłopów cieszyńskich*, „PC”, 4: 1992, s. 90-95.
- RADIMSKÝ, J.: *Pozůstalost J. H. A. Gallaše*, „Naše Valašsko”, 8: 1943, s. 77-81.
- RADIMSKÝ, J.: *Vývoj obyvatelstva ve Slezsku 1754-1930*, „SLSb”, 45: 1947, s. 1-16.
- ROIK, J., MAKOWSKI, M.: *Saga des Stammes Saint-Genois d'Anneaucourt – die Herren auf Jaworze*, Jaworze 2011.
- RUMPLER, H.: *Eine Chance für Mitteleuropa. Bürgerliche Emanzipation und Staatsverfall in der Habsburgermonarchie*, Wien 2005, (Österreichische Geschichte, 1804-1914).
- RUSNOK, A.: *Rękopiśmienne źródła do badań nad biografią i dorobkiem Leopolda J. Szersznika w zbiorach cieszyńskich*, (in:) Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznan, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 100-113.
- SCHILDT, J.: *Abriß der Geschichte der deutschen Sprache*, Berlin 1976.
- SCHIPP, J. C.: *Anhang einer kurzgefassten Geschichte in Fürstenthum Teschen eigenfürten luterischen Glaubens Reformation und der Schicksael der katolischen Religion und Geistlichkeit*, Teschen 1820.
- SCHMIDT, W.: *Geschichte der deutschen Sprache*, Stuttgart – Leipzig 1993.
- SCHMIDT-REGENER, I.: *Normbewußtsein im 18./19. Jahrhundert. Zeitgenössische Sprachwissenschaftler über die Herausbildung und Funktion einer national verbindlichen Sprachnorm des Deutschen*, (in:) Beiträge zur Erforschung der deutschen Sprache, red. W. Fleischer, Bd. 9, Leipzig 1989, s. 164-180.
- SCHUBERT, A.: *Die ehemaligen Bibliotheken der von Kaiser Josef II. aufgehobenen Mönchsklöster in Mähren und Schlesien, sowie die der Exjesuiten zu Teschen und Troppau*, „Zentralblatt für Bibliothekswesen”, 17: 1900, s. 321-336, 401-423, 449-468.
- ŠEFČÍK, E.: *Falešné těšínské ražby z let 1611 a 1614 a polský Žywiec*, „Časopis Slezského muzea”, 38, Opava 1989, s. 69-75.
- SEMRAD, G.: *Stammfolge Gorgosch aus Teschen in Ostoberschlesien*, „Archiv Ost-deutscher Familienforscher”, 12. Lieferung, 20. November 1994, s. 697-605.
- SKUTIL, J.: *Šeršníkovy staré zprávy o pleistocenních paleontologických nálezech těšínských*, „Zprávy Okresního muzea v Českém Těšíně”, 1955, leden, s. 2-4.

- SPRINGER, J.: *Těšínská gymnasijní a olomoucká lyceijní knihovna*, „SISb”, 64: 1966, s. 371-376.
- SPYRA, J.: *Adam Nechay (1749-1820) i jego rodzina*, „Kalendarz Skoczowski”, 1996, s. 46-48.
- SPYRA, J.: *Adam Wacław Paczyński, hrabia z Tęczyna i początki konwiktu Św. Trójcy dla młodzieży szlacheckiej w Cieszynie*, „Ziemia Śląska”, 6: 2005, s. 189-205.
- SPYRA, J.: *Cieszyńskie jubileusze, czyli w jaki sposób kształtowała się legenda o początkach grodu nad Olzą*, (in:) *Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. I. Panic, t. 1: *Dzieje Cieszyna od zarania do schyłku średniowiecza (1528)*, Cieszyn 2010, s. 15-24.
- SPYRA, J.: *Dokumenty archiwum parafialnego w Cieszynie z lat 1412-1649*, „Sobótka”, 68: 2013, nr 1, s. 95-132.
- SPYRA, J.: *Dzieje Cieszyna od 1653 do 1848 roku*, (in:) *Dzieje Cieszyna od pradziejów do czasów współczesnych*, red. I. Panic, t. 2: *Cieszyn w czasach nowożytnych 1528-1848*, Cieszyn 2010, s. 137-355.
- SPYRA, J.: *Główne kierunki rozwoju szkolnictwa na Śląsku Cieszyńskim w XIX w. i na początku XX w. w świetle ustawodawstwa i statystyk*, (w:) *Książka – biblioteka – szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego*, red. J. Spyra, Cieszyn 2001, s. 167-216.
- SPYRA, J.: *Kamienica przy ul. Menniczej 46 w Cieszynie (siedziba Książnicy Cieszyńskiej). Opracowanie historyczne*, Cieszyn 2001, niepublikowany maszynopis w KCC, Zespół rękopisów, sygn. RS AKC. III 1027.
- SPYRA, J.: *Kobiety, wino i... Kupcy włoscy w Cieszynie w czasach nowożytnych*, (in:) *Vážně i nevážně o víně. Sborník k padesátým narozeninám PhDr. Karla Müllera*, Opava 2008, s. 93-108.
- SPYRA, J.: *Kontrreformacja w Cieszynie w latach 1653-1709*, (in:) *Trzysta lat tolerancji na Śląsku Cieszyńskim. W trzystulecie założenia kościoła Jezusowego w Cieszynie*, red. R. Czyż, W. Gojniczek, D. Spratek, Cieszyn – Český Těšín 2010, s. 76-88.
- SPYRA, J.: *Ksiądz Leopold Jan Szersznik – życie i działalność*, (in:) *Towarzystwo Jezusowe na Śląsku Cieszyńskim. Studium ekumeniczne*, red. J. Budniak, K. Mozor, Kraków 2005, s. 165-177.
- SPYRA, J.: *Leopold Jan Szersznik (1747-1814), prekursor muzealnictwa na Śląsku i jego działania premuzealne od 1790 r.*, „CSM/TMS”, 1: 2003, s. 17-32.
- SPYRA, J.: *Leopold Jan Szersznik a sprawy szkoły i wychowania*, (in:) *Śląska Republika Uczonych / Schlesische Gelehrtenrepublik / Slezská vědecká obec*, red. M. Hołub, A. Mańko-Matysiak, vol. 5, Dresden – Wrocław 2012, s. 209-228.

- SPYRA, J.: *Leopold Johann Scherschnik (1747-1814)*, „Oberschlesisches Jahrbuch”, 7: 1991, s. 91-110.
- SPYRA, J.: *Moneta w dawnym Cieszynie*, Cieszyn 2005.
- SPYRA, J.: *Przeobrażenia struktur społecznych (przemiany demograficzne, ewolucje w składzie narodowościowym, migracje)*, (in:) Bielsko-Biała. Monografia miasta, red. I. Panic, t. 3: Bielsko od wojen śląskich do zakończenia I wojny światowej (1740-1918), Bielsko-Biała 2010, s. 43-59.
- SPYRA, J.: *Skoczowskie rody: Szersznikowie*, „Kalendarz Skoczowski”, 1995, s. 40-41.
- SPYRA, J.: *Sylwetki cieszyńskich muzealników (1). Albin Heinrich (1785-1864)*, „CSM/TMS”, t. 2: 2005, s. 327-333.
- SPYRA, J.: *Szkolnictwo żydowskie na Śląsku Cieszyńskim i jego rola w procesie asymilacji miejscowej społeczności żydowskiej (przed 1918)*, (in:) Książka – biblioteka – szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego, red. J. Spyra, Cieszyn 2001, s. 284-312.
- SPYRA, J.: *Śląsk Cieszyński w okresie 1653-1848*, Cieszyn 2012, (Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych, red. I. Panic, t. 4).
- SPYRA, J.: *Środowisko intelektualne Cieszyna w czasach Leopolda Jana Szersznika*, (in:) Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznany, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 48-66.
- SPYRA, J.: *Zapomniany klasztor franciszkanów bosych (bernardynów) w Cieszynie. Spory religijne w XVI-XVII wieku na śląskiej prowincji*, (in:) Slezsko. Země Koruny české. Historie a kultura 1300-1740, red. H. Dáňová, J. Klípa, L. Stolárová, Praha 2008, s. 19-29.
- SPYRA, J.: *Życie i działalność ks. Leopolda Jana Szersznika*, (in:) 190 lat założenia Muzeum i Biblioteki Leopolda Jana Szersznika 1802-1992, red. J. Spyra, Cieszyn 1993, s. 13-36.
- SPYRA, J., GOJNICZEK, W.: *Losy i zawartość najstarszej, obecnie zaginionej, księgi miejskiej Cieszyna z lat 1468-1722*, „Studia i Materiały z Dziejów Śląska”, 25, Katowice 2001, s. 27-33.
- ŠTĚPÁN, V.: *Báňský odborník Jan Jakub Lutz a Slezsko*, „ČSZM”, Série B, 46: 1997, s. 193-205.
- STIBOR, J.: *Rod Celestů z Celestinu*, „Těšínsko”, 1992, č. 2, s. 24-25.
- Stiftung einer öffentlichen Bibliothek und eines Mineralienkabinetts in Teschen durch Hrn. Director Scherschnik*, „Patriotisches Tagesblatt”, 1801, nr 20/21 z 4-5 sierpnia 1801, s. 78.
- STOKLÁSKOVÁ, Z.: *Cizinec. Příklad Petra Augustina Holleye*, (in:) Člověk na Moravě 19. století, red. L. Fasora et al., Brno 2004, s. 431-447.

- SVATOŠ, M.: *Jezuitské elogium P. Antonína Koniáše, Szerszníkův bio-bibliografický medailon a jeho vliv na misionářův obraz v české literární historii*, „Listy filologické”, 125: 2002, č. 1-2, s. 33-51.
- SZAFIARSKI, J.: *Pierwsza mapa Śląska Cieszyńskiego z początków XVIII w.*, „ZS”, 1963, s. 365-380.
- SZELONG, K.: *Kolekcja rękopisów biblioteki ks. Leopolda Jana Szersznika i jej obraz w XIX-wiecznym repertorium Albina Heinricha. Wprowadzenie do edycji*, (in:) Heinrich, A.: *Repertorium codicum manuscriptorum in caesareo-regia Bibliotheca Scherschnickiana Teschineri*, wyd. U. Wiczorek, Wrocław 2004, s. 7-48.
- SZELONG, K.: *Lingwistyczne igraszki ks. Leopolda Jana Szersznika*, „Dziedzictwo”, 1997, nr 3, dodatek historyczny, s. V-VII.
- SZELONG, K.: *Podróże edukacyjne szlachty cieszyńskiej (do końca XVII w.). Motywy, kierunki, konsekwencje*, (in:) *Książka – biblioteka – szkoła w kulturze Śląska Cieszyńskiego*, red. J. Spyra, Cieszyn 2001, s. 59-115.
- SZELONG, K.: *Prace Leopolda Jana Szersznika nad ewidencją i skatalogowaniem zbiorów bibliotecznych*, (in:) *Ks. Leopold Jan Szersznik znany i nieznan*, red. H. Łaskarzewska i A. Baďurová, Cieszyn 1998, s. 150-156.
- SZELONG, K.: *Proces ewidencji i opracowania bibliotecznych zbiorów ks. Leopolda Jana Szersznika*, „Roczniki Biblioteczne”, 44: 2000, s. 87-134.
- SZEWCHYK, G.: *Dykcjonarz pisarzy i uczonych cieszyńskich Leopolda Jana Szersznika*, (in:) *Śląskie miscellanea. Literatura-folklor*, „Prace Komisji Historyczno-literackiej Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Katowicach”, Wrocław etc. 1989, s. 57-69.
- SZTUCHLIK, J., PICH, J.: *Literatura medyczna w zbiorach cieszyńskich lekarzy i farmaceutów XVIII/XIX w. na podstawie zapisów proweniencyjnych w Bibliotece Leopolda Jana Szersznika w Cieszynie*, „Medycyna Nowożytna”, 9: 2002, nr 1-2, s. 165-176.
- SZULC, A.: *Historia języka niemieckiego*, Warszawa 1991.
- SZULC, A.: *Odmiany narodowe języka niemieckiego*, Kraków 1999.
- SZULC, A.: *Praktyczna fonetyka i fonologia języka niemieckiego*, Warszawa 1974.
- TANDECKI, J., KOPIŃSKI, K.: *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.
- TOBOLKA, Z.: *Národní a univerzitní knihovna v Praze. Její vznik a vývoj*, č. 1: *Počátky knihovny až do roku 1777*, Praha 1959.
- TOMICKA-KRUMREY, E.: *Józef Aleksander Jabłonowski. Ein aufgeklärter Sarmate. Zur Persönlichkeit des Mäzens*, (in:) *Mit Wort und Tat. Deutsch-polnischer Kultur- und Wissenschaftsdialog seit dem 18. Jahrhundert* (Veröffentlichung zum 225. Jahrestag der Societas Jablonoviana an der Universität Leipzig 1774-1999), ed. D. Scholze, E. Tomicka-Krumrey, Leipzig 2001, s. 37-51.

Ueber Scherschnick's Verdienste, „Vaterländische Blätter”, Wien 1814, nr 35 z 30 kwietnia, s. 207-208.

Variantenwörterbuch des Deutschen. Die Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol, red. U. Ammon, Berlin 2004.

WODZIŃSKI, M.: *Hebrajskie inskrypcje na Śląsku XIII-XVIII wieku*, Wrocław 1996.

WYTRZENS, J.: *Życiorys proboszcza L. Jana Szersznika*, „Zaranie Śląskie”, 6: 1930, s. 131-138 i 186-194 (i osobna nadbitka Cieszyn 1930).

ŽÁČEK, R.: *Pobeskydí od husitství do Bílé Hory*, Frýdek-Místek 1986.

ZÁŘICKÝ, A.: *Ve stínu těžních věží. Historie dobývání kamenného uhlí v petřvaldské dílči pánvi od počátku prospektorské činnosti do roku 1906*, Ostrava 2004.

ZOUHAR, J.: *Osobnost a dílo Františka Pubičky SI (1722-1807) ve světle české historiografie*, „Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis”, 52: 2012, č. 2, s. 45-67.

Zweispachige Stadtbücher der Stadt Oppeln, wyd. S. Borawski, Wrocław 2002.

5. Strony internetowe

BLÁHOVÁ, M.: *Beneš of Hořovice*. Encyclopedia of the Medieval Chronicle, [dostęp: 11. 9. 2014], http://www.referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-the-medieval-chronicle/benes-of-horovice-SIM_000455.

SÁNDOR, I.: *A néphumor a magyar irodalomban*, [dostęp: 11. 9. 2014], <http://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCKQFjAA&url=http%3A%2F%2Fmek.oszk.hu%2F07100%2F07140%2F07140.rtf&ei=w0fiUue4GsOjhgUy4GYBA&usg=AFQjCNGKA3y-ibgT8vq-u43utK5inegKJA>.

The Latin Library, [dostęp: 11. 9. 2014], <http://www.thelatinlibrary.com/index.html>.

Wykaz opublikowanych dokumentów

I. MATERIAŁY BIO- I AUTOBIOGRAFICZNE

- I.1 1787, 3 marca, Cieszyn – Życzenia Jana Antoniego Szersznika dla syna z okazji 40. rocznicy urodzin
- I.2 1803 – Autobiografia Leopolda Jana Szersznika
- I.3 *Miscellanea*
- I.4 Rozmaitości z różnych doświadczeń, obserwacji i spostrzeżeń dokonanych przez Leopolda Jana Szersznika
- I.5 1809, 3 czerwca – Mowy Leopolda Jana Szersznika wygłoszone na uroczystości wręczenia tytułu honorowego proboszcza oraz złotego krzyża
- I.6 1810, 1 marca / 1812, 22 lutego, Cieszyn – Prośba Leopolda Jana Szersznika do cesarza Franciszka I o zwolnienie z przepisanych taks za przyznanie tytułu honorowego proboszcza oraz złotego krzyża

II. KORESPONDENCJA PRYWATNA

- II.1 1776, 17 października, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Gelasiusa Dobnera z wyjaśnieniem w sprawie katalogu rękopisów biblioteki św. Klemensa w Pradze autorstwa Szersznika oraz rękopisu legendy o św. Prokopie
- II.2 1788, 2 stycznia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerronego, w którym Szersznik informuje, że nie posiada już żadnych materiałów dotyczących Czech albo Moraw
- II.3 1799, 21 kwietnia, Frydek – List Josefa Karla Schippa do Leopolda Jana Szersznika o interesujących Szersznika minerałach występujących w górach koło Frydku oraz z prośbą o opinię na temat dziejów protestantyzmu w państwie frydeckim
- II.4 1799, 29 kwietnia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Josefa Karla Schippa na temat dziejów reformacji w księstwie cieszyńskim i państwie frydeckim w XVI w. oraz z podziękowaniami za przesłane mu minerały

- II.5 1800, 2 maja, Frysztat – List Petera Augusta Holleya do Leopolda Jana Szersznika z prośbą o pomoc w identyfikacji zebranych minerałów
- II.6 1800, 8 maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Petera Augusta Holleya z odpowiedzią na prośbę o pomoc w identyfikacji minerałów
- II.7 1800, 11 maja, Frysztat – List Petera Augusta Holleya do Leopolda Jana Szersznika z prośbą o identyfikację kolejnych minerałów
- II.8 1800, 20 [lub 27] maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Petera Augusta Holleya z odpowiedzią na kolejny list z prośbą o identyfikację minerałów
- II.9 1800, 21 października, Praga – List Stanislava Vydry do Leopolda Jana Szersznika z podziękowaniem za pamięć i informację o poczynaniach znajomych duchownych
- II.10 1801, [23 kwietnia], Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Stanislava Vydry z podziękowaniem za przestane kazanie o św. Ignacym Loyoli, informację o budowie gimnazjum w Cieszynie oraz o własnych planach urzędzenia publicznej biblioteki i zbiorów mineralogicznych
- II.11 1801, 10 maja, Brno – List Jana Petra Cerroniego do Leopolda Jana Szersznika z prośbą o pomoc w gromadzeniu miedziorytów i informację o pracach przygotowanych do druku
- II.12 1801, 18 maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego z prośbą o materiały dotyczące historii gimnazjum jezuickiego w Cieszynie i cieszyńskich uczonych oraz informację o jego podróży do Wiednia przez Brno, w czasie której nie zastał Cerroniego w domu
- II.13 1801, 13 czerwca, Brno – List Jana Petra Cerroniego do Leopolda Jana Szersznika o materiałach do dziejów gimnazjum oraz przekazaniu prośby o duplikaty książek z biblioteki liceum w Ołomuńcu tamtejszemu bibliotekarzowi Josefowi Ernstowi Karmaschkowi
- II.14 1801, 13 czerwca, Praga – List Stanislava Vydry do Leopolda Jana Szersznika o przestaniu spisu minerałów czeskich ze zbiorów Czupika oraz z łacińskim wierszem Michaela Denisa w załączeniu
- II.15 1801, 21 czerwca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego z prośbą o dalsze materiały do dziejów jezuitów w Cieszynie, a także o problemach w uzyskaniu obiecanych mu przez władze środków na regały do biblioteki oraz o wartości dotąd zebranych zbiorów
- II.16 1801, 24 czerwca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Stanislava Vydry z podziękowaniem i opinią na temat kolekcji minerałów czeskich oraz utworu „Fatum Jesuiticum” Denisa
- II.17 1801, 31 sierpnia, Praga – List Stanislava Vydry do Leopolda Jana Szersznika z potwierdzeniem otrzymania listu w sprawie kolekcji Czupika

- II.18 1801, 21 listopada, Praga – List Stanisława Vydry do Leopolda Jana Szersznika o przesłaniu mu mowy inauguracyjnej Jana Nejedlego i o losach ich wspólnych znajomych jezuitów
- II.19 1802, 2 kwietnia, Brno – List Jana Petra Cerroniego do Leopolda Jana Szersznika z pytaniem o postępy pracy o dziejach gimnazjum oraz informacjami o poczynaniach różnych uczonych
- II.20 1802, 21 sierpnia, Praga – List Stanisława Vydry do Leopolda Jana Szersznika z pozdrowieniami
- II.21 1803, 26 stycznia, Wiedeń – List Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa do Leopolda Jana Szersznika z prośbą o napisanie i przesłanie życiorysu – przyczynku do badań nad dziejami pisarzy i uczonych czeskich
- II.22 1803, 10 lutego, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa z załączonym pierwszym fragmentem „Autobiografii”
- II.23 1803, 27 lutego, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Stanisława Vydry z informacją na temat działań jezuitów, między innymi w Rosji
- II.24 1803, 26 kwietnia, Wiedeń – List Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa do Leopolda Jana Szersznika z podziękowaniem za przesłany fragment „Autobiografii” i prośbą o jej kontynuację
- II.25 1803, 13 maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa z informacją o chorobie, która przerwała jego pracę nad „Autobiografią”
- II.26 1803, 28 maja, Wiedeń – List Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa do Leopolda Jana Szersznika z propozycją wymiany książek w zamian za posiadane przez Szersznika rękopisy związane z historią Czech, których spis Herrmannsdorf załączył
- II.27 1803, 20 lipca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa z uwagami o wybranych przez adresata rękopisach i z życzeniami co do książek, które chciałby otrzymać w zamian
- II.28 1803, 24 sierpnia, Wiedeń – List Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa do Leopolda Jana Szersznika w sprawie wymiany książek za rękopisy ze spisem pozycji oferowanych w zamian
- II.29 1803, 6 września, Wiedeń – List Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa do Leopolda Jana Szersznika z kolejnym fragmentem spisu książek oferowanych w zamian za rękopisy
- II.30 1803, 20 września, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa z odpowiedzią na listy z 24 sierpnia i 6 września i zaznaczeniem książek wybranych do wymiany

- II.31 1803, 8 października, Wiedeń – List Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa do Leopolda Jana Szersznika z zapowiedzią wystania wybranych przez Szersznika książek, prośbą o kontynuowanie pisania „Autobiografii” oraz o pomoc w nabyciu publikacji dotyczących historii Śląska
- II.32 1803, 20 października, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa z informacją o pracach nad urządzaniem biblioteki i gabinetu mineralogicznego, dziełach przygotowywanych dla potrzeb szkół oraz prośbą o poparcie starań brata Józefa o lepsze miejsce pracy
- II.33 1803, 27 października, Wiedeń – List przewozowy; polecenie przewiezienia książek z okolic Wiednia do Cieszyna przez furmana Johanna Königa
- II.34 1803, 25 grudnia, Wiedeń – List Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa do Leopolda Jana Szersznika z deklaracją pomocy Józefowi Szersznikowi i załączonym spisem poszukiwanych książek z historii Śląska
- II.35 1804, 4 lipca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Stanisława Vydry z prośbą o opiekę nad uczniem cieszyńskiego gimnazjum Józefem Bożkiem, zdolnym mechanikiem, który chce w Pradze kontynuować studia filozoficzne
- II.36 1804, 24 lipca, Praga – List Stanisława Vydry do Leopolda Jana Szersznika w sprawie Bożka: robi, co będzie mógł, ale z powodu ślepoty musiał zrezygnować z funkcji dyrektora studiów filozoficznych
- II.37 [bd., 1804, jesień], Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Franza Herrmanna von Herrmannsdorfa przesłany przez jego brata Józefa (który chce podziękować za uzyskaną pomoc) z usprawiedliwieniem, że nie przestał dalszego ciągu „Autobiografii”
- II.38 1807, 13 września, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanina z informacją dla Johanna Georga Meusela o zdolnych mechanikach ze Śląska Cieszyńskiego, opisem zbiorów oraz medalu ufundowanego dla wspierania zainteresowania mineralogią wśród uczniów gimnazjum
- II.39 1808, 3 stycznia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanina o katalogowaniu biblioteki oraz zbiorów mineralogicznych, braku czasu na własne prace literackie i z prośbą o pomoc w odczytaniu napisu na starej armacie, jaką widział w Cieszynie w 1775 r.
- II.40 1808, 17 czerwca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanina ze spisem książek wydanych przed 1500 rokiem, jakie Szersznik posiada w swoich zbiorach

- II.41 1808, 22 lipca, Głubczyce – List Augusta Schramma do Leopolda Jana Szersznika z podziękowaniem za umożliwienie zwiedzenia zbiorów Szersznika i propozycją wymiany dubletów kolekcji insektów Schramma
- II.42 1808, 28 sierpnia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Augusta Schramma z podziękowaniem za poprzedni list i prośbą o ewentualne przysłanie spisu dubletów
- II.43 1808, 30 sierpnia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna z informacjami dla radcy Johanna Georga Meusela na temat żyjących artystów i pisarzy ze Śląska Cieszyńskiego
- II.44 1810, 18 stycznia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego z prośbą o szybkie dokonanie cenzury dołączonego egzemplarza dzieła „*Nachrichten von Schriftstellern und Künstlern aus dem Teschner Fürstenthum*”
- II.45 1810, 19 lutego, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego z podziękowaniami za kolejne materiały, informacją o zajęciu budynku gimnazjum przez wojsko, dawnych kontaktach z uczonymi z Czech, zarzucie nietolerancji z powodu zamieszczonych w ogrodzie napisów i prośbą o pozytywną cenzurę „*Lesefrüchte aus Quintilians Werken*”
- II.46 1810, 1 marca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna z informacją, że przesyła swój portret oraz że przygotowuje artykuł do druku w „*Taschenbuch für Mähren und Schlesien*”
- II.47 1810, 8 marca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego z podziękowaniami za cenzurę „*Lesefrüchte...*” i informacjami o postępach w adaptacji budynku gimnazjum
- II.48 1810, 9 kwietnia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna o przestaniu artykułu do „*Taschenbuch für Mähren und Schlesien*”, przerwaniu pracy nad dziejami cieszyńskiego gimnazjum oraz o druku „*Nachrichten...*”
- II.49 1810, 10 maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna o przestaniu portretu autorstwa Józefa Schwidnera
- II.50 1810, 23 czerwca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego o przestaniu egzemplarzy „*Nachrichten...*”, przerwaniu pracy nad dziejami gimnazjum oraz o katalogowaniu zbiorów
- II.51 1810, 18 października, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego o przestaniu rękopisu „*Lesefrüchte...*” oraz egzemplarzy do cenzury oraz o problemach w urządzaniu zbiorów i fundacji
- II.52 1810, 25 grudnia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Josefa Wusina z podziękowaniem za życzenia imienninowe oraz zapoznanie z podstawami mineralogii i o podjętej pracy nad zarysem historii cieszyńskiej dla młodzieży

- II.53 1810, 27 grudnia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna z ubolewaniem, że nie doczekał wizyty Czikanna w czasie jego podróży z Bielska, o planach naukowych, zakupie biblioteki Traugotta Bartelmusa oraz z obietnicą przesłania spisu rękopisów
- II.54 1811, 17 marca, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna z podziękowaniem za przesłane książki, obietnicą artykułu do czasopisma „Mährisch-Schlesischer Wanderer” oraz o porządkowaniu archiwum cieszyńskiego Landrechtu
- II.55 1812, 22 maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna o chorobie Szersznika i spisie rękopisów
- II.56 1812, 23 maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego o przesłaniu do cenzury dzieła „Doctrina de epistolis”, pertraktacjach w sprawie wydania drukiem pracy o historii cieszyńskiego gimnazjum i ostatnich zakupach na aukcji w Wiedniu
- II.57 1812, 14 września, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego z podziękowaniami za pomoc w zwolnieniu z opłaty za otrzymanie tytułu honorowego proboszcza, o problemach z dokończeniem dzieła o cieszyńskim gimnazjum oraz planowanych wyjazdach do Wiednia, Brna i Pragi
- II.58 1812, 28 października, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Jana Petra Cerroniego o kontynuowaniu pracy nad wydaniem dziejów cieszyńskiego gimnazjum i planach uzupełnienia jej portretami największych dobroczyńców szkoły
- II.59 1812, 28 października 1812, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna o dziełach Josefa Heřmana Agapita Gallaša z Hranic
- II.60 1812, 12 listopada, Brno – List Josefa Wussina do Leopolda Jana Szersznika z zapytaniem o stan zdrowia oraz o powodzenie w prowadzonych sprawach, m.in. zakupie gruntu i budynku dla Fundacji Cselesty
- II.61 1812, 23 listopada, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Josefa Wussina o ziemniakach sadzonych w nabytym dla Fundacji Cselesty ogrodzie Mattera, urządzaniu biblioteki i gabinetu naturalistów, jak również o powodzeniu prośby do cesarza o zwolnienie z opłaty za otrzymanie tytułu honorowego proboszcza
- II.62 1813, 5 maja, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Josefa Heřmana Agapita Gallaša z gratulacjami, że urządzenie biblioteki w Hranicach postępuje, mimo niezrozumienia, z którym Szersznik także spotyka się w Cieszynie
- II.63 [bd., 1813, raczej 2. połowa, albo początek 1814], Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Johanna Jakoba Heinricha Czikanna o „Autobiografii” Szersznika, katalogu biblioteki oraz publikacjach zaprzyjaźnionych osób

- II.64 1814, 21 stycznia, Cieszyn – List Leopolda Jana Szersznika do Michaela Wenzla Voigta z prośbą o przestanie wybranych i zatwierdzonych przez władze duplikatów książek ze zbiorów biblioteki liceum w Ołomuńcu
- II.65 Aneks – tłumaczenie wiersza Michaela Denisa „*Fatum Jesuiticum*” (*Exincitae Societati meae*)

III. KORESPONDENCJA URZĘDOWA

- III.1 1781, 20 kwietnia [albo tuż przed tą datą] – Pismo Leopolda Jana Szersznika do Cieszyńskiego Starszego Krajowego
- III.2 1800, 7-8 kwietnia, Cieszyn – Propozycje Leopolda Jana Szersznika zgłoszone w czasie obrad komisji Urzędu Obwodowego
- III.3 1801, 5 kwietnia, Cieszyn – Prośba Leopolda Jana Szersznika do księcia cieszyńskiego Alberta Sasko-Cieszyńskiego o wsparcie działań zmierzających do urządzenia biblioteki w Cieszynie
- III.4 1812, 20 września, Cieszyn – Pismo Leopolda Jana Szersznika do Urzędu Obwodowego w Cieszynie w sprawie biblioteki
- III.5 1806, 1808, 1814 – Testament Leopolda Jana Szersznika
- III.6 1808, 2/11 października, Cieszyn – Projekt dokumentu fundacji na utrzymanie biblioteki przy gimnazjum katolickim w Cieszynie
- III.7 Aneks – Dokument fundacyjny Fundacji Szersznikowskiej

IV. PRACE ZWIĄZANE ZE SZKOŁĄ

- IV.1 1798 – Dziennik zajęć z retoryki prowadzonych w październiku i listopadzie
- IV.2 Rozmowa między ochmistrem i jego wychowankiem w czasie podróży z Galicji przez Śląsk Cieszyński, Morawy, Czechy i Łużyce
- IV.3 Przyczynki do poznania księstwa cieszyńskiego
- IV.4 1807, Cieszyn – Sprawozdanie z działalności gimnazjum katolickiego za rok szkolny 1806/1807

V. OPRACOWANIA NAUKOWE I INNE

- V.1 1813, Cieszyn – Historia gimnazjum jezuickiego w Cieszynie 1674-1773
- V.2 1813, 2 września, Cieszyn – Inskrypcje nagrobne zebrane z cmentarza przy kościele św. Trójcy
- V.3 1810, 25 marca, Cieszyn – Opis okolic i ogrodów Cieszyna
- V.4 Spacery botaniczno-mineralogiczne z lat 1798-1804
- V.5 Słowniczek gwarowych wyrażeń dziecięcych

Indeks osobowy*

A

a Sole, Anton Josef 147
 a Sole, Florian 148
 Abendroth, Andreas 228
 Adam Wacław, książę cieszyński 425, 426, 532
Adamczyk, Irena 45, 325
 Adelung, Johann Christoph 353
 Aftoniusz 288
 Aga Mustafa 194
 Aichner (Eigner), Franz 161, 188
 Aichner (Eigner), Johann 188, 387, 523
 Albert Sasko-Cieszyński, książę cieszyński 34, 59-60, 151, 161, 177, 181, 192, 198, 300, 305, 318, 320, 360, 362
 Alegambe, Filip 320
 Aleksey I Komnen, cesarz bizantyjski 132
 Alter, Franz Carl 192
 Altwirth, Mathias 177
Ammon, Ulrich 92
 Anakreont 354
 Andreae, Joannes 310
 Andresky, Franz Ludwig 313
 Angelus, Arnold 426
 Anna, księżna cieszyńska 245
 Antonius Bartolomei 308
 Archenholz, Johann Wilhelm Daniel von 159
 Aretinus, Franciscus 308
 Arpe, Peter Friedrich 296

Arres z Arresdorfu, Anna Maria → Bludowski z Dolnych Błędowic, Anna Maria
 Arystofanes 145, 353
 Arystoteles 123, 353, 355
 Athanasius a S. Josepho → Sandrich, Eliáš
 Aubanus, Joannes 242
 August III, król polski 59
 Aulus Gellius 167
 Ausoniusz 353

B

Bacon, Franciszek 289, 290
Badurová, Anežka 11, 161
 Badura, Henryk 458
 Badura, Józef 458
 Badura, Zuzanna 458
 Balbín, Bohuslav 13, 17, 37, 38, 124, 129, 130
 Balogh, Ádám 198
 Banowski, Franz 470
Barciak, Antoni 155
 Bartelmus, Traugott 228, 316, 332, 333
 Bartholomaeus Brixienis 309
 Bartłomiej de Saxo Ferrato 308
Bartoš, František M. 254
 Battik, Jerzy Teofil 463
 Bauer, Otokar 37, 241
 Bayard, Ottavius Antonius 132
Bayer, Julius 524

* Indeks obejmuje *Wprowadzenie* oraz wydawane teksty Leopolda Jana Szersznika, którego nazwisko pominięto. Kursywą oddano nazwiska osób występujących jedynie we *Wprowadzeniu* i przypisach. W przypadku osób wymienionych jedynie z nazwiska, których nie udało się zidentyfikować, podaje się tylko określenie zawodu lub stanu.

- Bayer, Theophilus Siegfried 486
 Beaumont, Marie de 357
 Beck, Christian 155
 Becker, Felix 341
Bednář, Václav 51
 Bees z Chrostiny, Jerzy 497
 Bees z Chrostiny, Jerzy, marszałek 427, 448
 Bees z Chrostiny, Józef 165, 166, 497, 533
 Bees z Chrostiny, Józef Jerzy Adam 166
 Bees z Chrostiny, Karol Wacław 453
 Beger, Lorenz 132
 Beinhauer, Fabian 328
 Bek, Alois 491
 Bek, Thekla, z domu Drahny 491
 Belidor, Bernard Forest de 301
 Beneš z Hořovic 308, 309, 324
 Beranek, Paweł 428
 Berinski, von 228
 Bernaczik, Bernhard 374
Běřská, Paulina 252
 Beruel 200
 Bezecny, Franz 44, 300
 Bielin, Johann 229, 487
 Biener von Bienenberg, Karl Joseph 15, 128, 131
Bílek, František 298
 Bílek, Karel 26
 Billig, Vinzenz 315
 Bilowitzki, Franz 474, 475
 Bilowitzki, Karl 374
 Bilowitzki, Maksymilian 228, 497, 499
 Binkowski, Johann 540
 Binkowski, Maciej 540
 Binz, Johann Georg 44, 76, 161, 192, 314, 315, 322
 Bion ze Smyrny 354
 Birkenstock, Johann Melchior von 337
Bláhová, Marie 309
 Blahut, zarządca 529
 Bludowski z Dolnych Błędowic, Anna Maria, z domu Arres z Arresdorfu 430
 Bludowski z Dolnych Błędowic, Ernest 84
 Bludowski z Dolnych Błędowic, Jerzy Fryderyk (1620-1680) 430
 Bludowski z Dolnych Błędowic, Jerzy Fryderyk (1655-1730) 430, 433, 448
Bobková-Valentová, Kateřina 476
 Boccacini, Trajano 287
 Böhm, Ignatz 486
 Bolenda, Paul 449
 Bonawentura, św. 309
 Bonifacy VII, papież 309
Borawski, Stanisław 105
 Borchard, Joannes 310
 Borek z Rostropic, Adam 156, 208
 Borek z Rostropic, Kaspar 427, 437
 Boretzki, Felix 476, 477
 Borkhausen, Moritz Balthasar 83, 209, 210, 211
 Born, Ignatz von 14, 123, 129, 322
 Boruta, *rodzina* 523, 526
 Bozzi (Pozzi) und Rosenfeld, Johann Peter von 449
 Božek, Józef 39, 44, 297, 298, 300, 540
 Brachetti, Aleksander 468
 Brachetti, Franciszek 468
 Bramzer, Caspar 492
 Bramzer, Thomas 492
 Braun, urzędnik 228
 Braun, Ferdinand 406
 Braun, Johann 465, 466
 Braun, Leopold 464
 Braunschweig, Hieronymus 208
 Bravo, Bartolomé 171
 Bredschneider, Georg 457, 458
 Brentano, Antonie 337
 Bretton, Claudius Hyacinth de 141
 Breveri, Johann 462-465
Brňovják, Jiří 155
Brodesser, Slavomír 151
 Brossman, Georg 316, 317
 Browne, John 289
Brožek, Ludwik 21
 Brumerowski, Josef 459
 Brunings, Christian 356
 Brunner, Josef 293
 Bruno, św., biskup Würzburga 310
 Bruntalski z Wrba, Johann 244
 Brzezani, Anna, z domu Singer 504
 Brzezani, Franz 137, 504, 506
 Brzuska, Jan 44, 301
Buchholz-Johanek, Ingeborg 16
 Buckisch und Löwenfels, Gottfried Ferdinand von 246

Budé, F. 184
Budniak, Józef 12
 Buel 223
 Buffon (Leclerc de Buffon), Georges-Louis 398
 Burton, Guilielmus 174, 175
 Bury, Guillaume 355
 Busch, Gabriel Christoph Benjamin 262
 Büsching, Anton Friedrich 355, 357

C

Caballero, Raymundo Diosdado 159
 Cabassut, Jean 355
 Caille, Nicolas Louis de La 122
 Canabius, Simon 48
 Canabius, Wacław 436
 Canabius Zuzanna → Zima, Zuzanna
 Canz, jezuita 152
 Capperonnier, Claude 355
 Ceberer, Jan Josef → Zeberer, Jan Josef
 Cellarius, Christophorus 355, 486
 Celsus, Conrad 357
 Cerrini, Franz von 505
 Cerroni, Jan Petr 18, 19, 25, 28, 29, 33, 35-37, 39, 42-47, 53, 60, 63, 70, 71, 74-78, 82, 137, 156, 161, 183, 192, 242, 254-256, 258-260, 264, 267, 270, 271, 303-306, 310, 317-319, 324-330, 334-342, 346, 439, 450, 456, 475, 512
 Cezar, Gajusz Juliusz 222, 356
 Chambrez, Jan 341
 Chambrez de Ryvos, Ignacy 51, 254, 256, 313, 314, 337, 339, 341, 342, 346
 Charuel, Charles Maria 120
 Chmiel, Adam 315
 Chmiel, Jerzy 159
Chromik, Grzegorz 22, 31, 87, 92, 97, 101, 102, 417, 443
 Ciecierski, Faustyn 217
 Ciecierski, Sebastian 217
Cigánek, Emil 52
 Cluver, Philipp 355
 Coelhof, Joannes → Koelhoff, Johann
 Columella 167
Conrads, Norbert 426
 Contessa, Maria Magdalena 489
 Corneille, Pierre 288
Čornejová, Ivana 121, 123-125, 140, 142
 Cornelius a Lapide 431
 Cornova, Ignaz 416, 417, 419
 Coyer, Gabriel François 287
 Cselesta z Cselestiny, *rodzina* 148
 Cselesta z Cselestiny, Karol 15, 77-78, 340, 476-477
 Cselesta z Cselestiny, Karol Franciszek 477
 Cselesta z Cselestiny, Rudolf 54, 150, 351, 477
 Cumberland, Richard 287
 Curtius Rufus → Kurcysz Rufus
 Cyseron 88, 122, 145, 152, 157, 164, 169, 170, 220, 222, 337, 355
 Cyprian 286
 Czartoryski, Adam 176
 Czerna, Karl 476
 Czikann, Johann Jakob Heinrich 18, 19, 24, 26, 28, 29, 33, 35, 36, 41, 42, 44-47, 52, 71, 74-76, 79, 83, 85, 89, 103, 284, 298, 299, 302, 304, 306, 313, 318, 324-329, 332, 334, 335, 337, 339, 341, 345, 346
 Czikann, Karl 44
Czubek, Jan 509
 Czubke, Sophia, z domu Korncke 489
 Czucher, Josef Mathias 154
 Czupik, Franz 261, 262, 269
Czyż, Renata 321

D

Dacier, Anne, z domu Le Fèvre 145
 Dadlinski, Christoph 449
 Damek, Georg 540
 Damek, Johann 540
 Damek, Michael 178
 Damek, Michael st. 178
 Danckretz, von, pani 505
Dáňová, Helena 245, 512
 Dąbrowski, Aurelian 217, 218
 Deboys, Johann 472, 473
 Demeter 164
 Demetriusz z Faleronu 355
 Demostenes 355
 Denis, Michael 39, 89, 151, 192, 238, 261, 262, 264, 267, 268, 339, 348, 350, 354

Desbillons, François-Joseph 354
Devaggi z Adlersfeldu, Matthias 323
Deym von Stritzetz, Joseph 193
Diesbach, Jan Josef 12, 25, 121, 322
Dingenauer, Georg 426
Diodor Sycylijszyk 320
Dittrich, Peter 439
Dittrich, Theodor 438, 439
Dobner, Gelasius 35, 36, 37, 46, 102, 239, 241, 271, 279
Dobrovský, Josef 46, 133, 254, 279, 309
Dostal, Josef 487
Drach, Peter 308, 309
Drachny (Drahny), Józef 315
Drahny, Thekla → Bek, Thekla
Dróždž, Anna 97
Druzus Germanicus 167
Duchovský, Václav Prokop 13, 126, 133
Duden, Konrad 95
Dudík, Beda 305
Dupeni, Karl 466, 467, 469
Dupin, Louis Ellies 287
Durych, Václav Fortunát 279
Dworsky, Amand 473
Dworzak von Bor, Jakob Heinrich 506

E

Eberle, Johann 450
Ebert, Johann Jacob 357
Eck, Johann 473
Eckhart, Georg Wilhelm von 438
Ehrhardt, Siegismund Justus 286
Eichinger 192
Eidtner, von, panna 449
Eigner Franz → Aichner
Ekhard, Friedrich 289
Ekhel, Ignatz 177
Elżbieta Lukrecja, księżna cieszyńska 323, 425, 426, 428, 447
Engelbrecht, Helmuth 420
Enzendorfer, *rodzina* 473
Enzendorfer, Adam 473
Enzendorfer, Wacław 467, 470
l'Epee, kapitan 228
Erbstein, Johann 458
Erzl, Ignatz 467
d'Este, Ferdynand, arcyksiążę 300, 319

d'Este, Maria Ludwika Beatrix,
 arcyksiężna 300
Estienne, Charles 152
Estner, Franz Joseph Anton 21, 42
Euklides 122, 357
Eutropiusz 356
Ezop 354, 387

F

Fabritius, J. Albert 287, 296
Farbowski, Ewa, z domu Schuster 490
Farbowski, Leopold 490
Fasora, Lukáš 49
Fechtnerová, Anna 121, 123-125, 140, 142, 147
Fedrus 88-89, 124, 153, 221, 354, 386
Felbiger, Johann Ignaz von 92, 296
Felix, Christoph 452, 453, 455
Ferber, Johann Jacob 268
Ferdynand III, cesarz 426
Ferdynand IV, król Czech, książę
 cieszyński 426, 427
Fernka, Vinzenz 374
Ficino, Marsilio 310
Fielbier, Johann 474
Filip III, król Hiszpanii 426
Fink, Franz 407
Fink, Johann 483
Fischer, Johann Friedrich 287
Fišer, Zdeněk 42
Fix, kolekcjoner 257
Fix, nauczyciel 137
Fix, Juliusz 137, 500
Fleischer, Wolfgang 95
Florus, Lucius Annaeus 356
Focjusz 320
Fossati, *rodzina* 499
Franciszek II, cesarz (Franciszek I, cesarz
 austriacki) 16, 24, 32, 33, 92, 177, 193,
 227, 230, 233, 300
Franciszek I Stefan, cesarz 397
Franciszek III, cesarz → Franciszek I
 Stefan
Franciszek z Pragi 128
Franeek, Józef 78, 265, 426, 428, 431, 445,
 468
Frank, Maria 503

Frank, Petrus 465
Frank, Xaveria 503
Frantz (Franz), Ignatius 125
Frech, Jan 162, 257
Freher, Paul 132
Frey, Joseph 467
Fries, Johann Heinrich Herrman 290
Fritz, Andreas 265, 471, 472
Fritz von Adlersfeld, Anton 75, 139, 265, 475, 476
Frölich, Andreas 450
Frölich, Friedrich 315
Frum, Wolfgang 431, 432 441, 443-445, 450
Frydecki, Paweł 488
Fryderyk Kazimierz, książę cieszyński 246, 397
Fryderyk Wilhelm, książę cieszyński 425, 426
Fryschydło 508
Fuchs, Gottlieb 49, 246
Fuczek, Józef, *ojciec* 178
Fuczek, Józef, *syn* 178

G

Gabriel, *František* 159
Galen 208, 281
Gallaš, Josef Hefman Agapit 35, 50-51, 341, 345, 346
Garell, Nikolaus 339
Gartelgruber, Leopold 347
Garve, Christian 153
Gastl, Johann Georg 322, 325, 329, 333, 334, 335
Gatterer, Johann Christoph 356
Gatty, Kajetan 313, 314, 316
Gatz, *Erwin* 132
Gawrecki, *Dan* 265
Gellert, Christian Furchtegott 358
Gersch, Karl 481
Geßner, Salomon 320, 354
Giller, Wenzel 451
Gisbert, Blaise 355
Glenk, Johann 474, 475
Gluschek, *rodzina* 523, 528
Glycas, Michael 132
Gładkiewicz, *Ryszard* 81

Goczałkowski z Goczałkowic, *rodzina* 228, 402, 533
Goczałkowski z Goczałkowic, Maksymilian 66, 367, 372
Goethe, Johann Wolfgang von 96
Gojniczek, *Wacław* 12, 16, 81, 447, 464, 522, 528, 532, 533
Goldast, Melchior 289
Goldberger, *rodzina* 524
Goldmayer, Bernard 499-500
Goldschmidt, Joachim 501
Gorgosch, Anton 85, 483-486, 506, 537
Gorgosch, Carl Simon 506
Gorgosch, *rodzina* 228
Gorgosch, Wenzel 449
Gorgosch, Zofia, z domu Neißer 506
Gottsched, Johann Christoph 92
Grabowski, Michał 217
Gräffer, *Franz* 24
Graneli, Carlo 355
Greschlowitz, Helena 503
Gretzl (Gratzel), Godfried 121
Griczkin, Marina 162
Grim, Ignaz 475
Grimm, Jakob 100
Grismiller, Thomas 456
Grodziecki z Brodów, Jan 317
Grohmann, Johann Joseph von 34
Grosselsberger, Ignaz 478
Grubner 53
Gruesner (Grüsner), Johann Adam 289
Grüninger, Hans (Johannes Reinhard) 309
Grzebień, *Ludwik* 67, 125, 142
Grzegorz I, papież 308
Grzegorz IX, papież 309
Guevara, Antonio de 289
Gundling, Nicolaus Hieronymus 287
Gurecki z Kornic, Antoni Wacław 453
Gurecki z Kornic, Henryk 442
Gusnar z Komorna, *rodzina* 200
Güssmann (Güßmann), Franz 193, 268

H

Habsburgowie, *dynastia* 92, 163, 395, 396, 408, 432, 495
Hagedorn, Friedrich von 354

- Hain, Anton 476
 Hájek z Libočan, Václav 36, 37, 133, 271
Hála, Vlastimil 121
 Halama, Nepomucena → Kleber, Nepomucena
 Halla, Anton 288
 Halla, Ludwig 288
 Han, Ulric 337
 Hanke, Eduard 229
 Hanke, Heinrich 229
 Hanke, Jan Alois 57
 Hanke, Martin 295
 Harasowski z Harasowa, Filip 369
 Harassek, Franz 465
 Harassek, Johann 466
 Harduin, Jean 178
 Harless, Adolf Gottlieb Christoph 356
 Hasner, małżeństwo 497
 Hassenwein von Festenberg, Franz 155, 187, 199, 333, 335
 Haugwitz, Fryderyk Wilhelm von 397
Heck, Roman 309
 Hederich, Benjamin 306, 357
 Heimann, Franz 477-479
 Heinat, J. F. 353
 Heinrich, Albin 19-21, 38, 44, 56, 57, 62-64, 67, 68, 71, 72, 77, 80, 85, 87, 153, 229, 231, 308, 441, 488, 516
 Heinrich, Karolina, z domu Jonas 516
 Hemsterhuis, Tiberius 289, 290
 Henel von Hennenfeld, Nicolaus 355
 Herbert, Gottfried 451
 Herder, Johann Gottfried von 30, 198
 Herodian 356
 Herodot 356
 Herrmann von Herrmannsdorf, Johann Franz 18, 24-27, 35, 46-47, 88, 95, 104, 120, 272, 275, 277, 279, 281-286, 288-295, 298, 298, 307
 Heumann von Teutschbrunn, Johann 290
 Heymann, Jan Jerzy 82, 492
 Heymann, Johann 406
 Hezjod 353
 Hiebel, Anton 466, 467, 469
 Hieronim, św. 308
 Hiller, F. 287
 Hipokrates 208, 281
 Hirpinus 159
 Hirschfeld, Christian Cajus Lorenz 496, 510
 Hitretzius, Johann 451-453, 455, 457, 459
 Hochbichler (Hochbüchler), Johann Evangelist 270
 Höchenberger, Franz Augustin 130
 Hoffmann, Christian Gottfried 296
 Hoffmann, Xaver 482
 Hofman, Johann 476
 Holley, Peter (Pierre) August 36, 49-50, 103, 246, 247, 249
Hołub, Marek 16
 Home, Henry 358
 Homer 353
 Horacy 139, 146, 199, 304, 307, 323, 333, 353, 354, 509
 Horatius, Maciej Rudolf 529
 Horčický z Tepence (Sinapius), Jakub 17, 130
 Hoschek, mieszczanin 228
 Hradetzki, Leopold 466
 Hula, Johann 471
 Hume, David 287

I
Iłnatowicz, Ireneusz 104
 Inchofer, Melchior 356
Indra, Bohumír 51, 52
 Iselin, Isaac 357
Iwanek, Witold 257
 Izydor z Sewilli 308

J
 Jabłonowski, Józef Aleksander 126
 Jackel, Christophor 270
 Jagosch, Magdalena 508
 Jani, Daniel Friedrich 353
 Jänichen, Peter 296
 Janik, Jan 44, 300
 Janowka, Petr 125
 Jaschofsky, Dortohe → Weeber, Dorothe
 Jasiński, Jakub 97, 184
 Jenson, Nicolaus 308
 Jerichovius, Traugott Immanuel 463
 Jobert, Louis 178
 Johann von Köln (Joannes de Colonia) 309

Jonas, Jakob 84, 228, 505, 508, 516
Jonas, Karolina → Heinrich, Karolina
Jordan, Josef Ch. von 283
Józef II, cesarz 24, 38, 55, 155, 190, 193,
261, 511, 512
Judycki, Stanisław 217, 218
Jung, Ambrosius 310
Juraszek 458
Jurende, Karl Joseph 335
Jurewicz, Oktawian 145, 509
Justyn 356

K

Kahlo, Johann Gottlieb 166
Kaiser, Johann → Kayser von Kaysern,
Johann Andreas
Kaliwoda, Josepha → Schuster, Josepha
Kallimach 354
Kałuża, Józef 488
Kania, Józef 504
Karger, Viktor 68
Karmaschek, Josef Ernst 258, 260, 261
Karol III, król Hiszpanii → Karol VI
Karol IV, cesarz 483
Karol VI, cesarz, król Hiszpanii 339, 443,
463
Karol, arcyksiążę 342
Karol Habsburg, arcyksiążę, biskup
wrocławski 244
Kastner von Teschenenthal, Johann 30, 34,
59-60, 176, 228, 229, 236, 304, 305
Kastner, Maksymilian 229
Katančić, Matija Petar 289
Katullus 324, 354
Kaufmann, Alois 8, 16, 69, 104, 106, 232,
233, 300, 319, 380, 384, 412, 446, 448,
455, 456, 459, 470, 495, 497, 499, 500,
503, 509, 510, 534, 536
Kayser von Kaysern, Johann Andreas 132,
239
Kazimierz II, książę cieszyński 49, 245,
425
Kazimierz Sprawiedliwy, książę
krakowski 396
Kenig, Piotr 231
Kessel, Johann Gottfried 182, 516
Kessler, Nikolaus 310
Kiereś, Małgorzata 469
Kindermann, Ferdinand 41
Kisielowski z Kisielowa, Karol 454
Klaps, Josef 69, 383
Klaudian 145, 354
Klausal, Johann 477
Klaybor, Aleksander Augustyn 444, 445
Kleber, Anton 488
Kleber, Nepomucena, z domu Halama
489
Kleeborn, von 59
Kleist, Heinrich von 354
Klemens V, papież 309
Klemens X, papież 468
Klemens XIV, papież 199
Klette z Klettenhofu, Jerzy Erdmann
Fryderyk 228
Klier, Moritz 239
Klîpa, Jan 245, 512
Kloch z Kornic, Marcin 501
Klopstock, Friedrich Gottlieb 354, 513
Kluger von Teschenberg, Johann
Anton 181, 304
Kłapsia, Jan 321
Kneer, Wincenty 314
Kneifel, Reginald 314, 335
Knopek, Jacob 369, 373, 375
Koberger (Koburger), Anton 308-310
Koch, Franz 508
Koelhoff, Johann 309
Kohllass, Franz Ignaz 346
Koláček, Josef 112, 426
Kolbe, Karl 474
Kollas (Kohlas), Franz 459
Köller, Carl 63
Kollmann, drukarz 192
Kołodziejczyk, Stanisław 220
Komeński, Jan Amos 71, 303, 314
Komorowski, Mikołaj 500, 501
Konderla, Paul 508
Kontratowicz, Stanisław 217
Konetzke, Johann 383
König, Johann 46, 47, 294
Königer, Bernard 228, 229
Königer, Franz 229
Kopiński, Krzysztof 104
Korncke, Sophia → Czubke, Sophia

Korompey, Leopold 14
Koschatzky, Walter 60
 Kosmas z Pragi 128
 Kostein, Johann 228, 316
 Kostlachówna z Kremže, Małgorzata 532
 Koterba, Karl 369, 373
 Kozak, Johann 474
 Krällitz, Johann 383
 Kranich, Christoph 466
 Kraus, Prokop 477
 Krauschel (Krauschl), Johann 178, 405, 421, 487
 Krebs, Johann, jezuita 148, 150, 477-479
 Krebs, Johann, zarządca 228, 536
 Krebs, Niklas 138, 475, 476, 478, 479
 Kreibich, Joseph von 34
 Krischker, Johann 69, 367, 372, 384
Křivský, Pavel 38, 279
 Krnowski, Martin 431
Krukówna, Julia 220
 Krünitz, Johann Georg von 341
 Krzepelka, Simon 451
Krzyszowska, Ewa 17
 Krzydłowski z Krzydłowic, pan 504
 Ksenofont 358
 Kuben, Johann 464
Kubiček, Jaromír 43, 161, 305, 318
 Kubin, Georg 228, 484, 485
Kuch-Breburda, Miloslav 140
 Kuck, Karl Vinzenz 499
Kudělka, Milan 12-15, 18, 28, 35-38, 44, 47, 51, 54, 66-67, 126, 129, 130, 145, 241, 242, 252, 253, 256-258, 261, 264, 267-272, 276, 297, 298, 305, 306, 310, 317-318, 324-330, 334-337, 339, 341, 342
 Kudielka, Augustin 228, 491
 Kuhn, Franz 53, 340, 351, 411, 479, 481, 482
Kuhn, Walter 397
 Kulfon, Franz 475
Kumaniecki, Kazimierz 220
Kupka, Vladimír 140
 Kurcusz Rufus 287, 356
 Küster, Georg Gotfried 296
 Kwintylian 71, 319, 355

L

La Fare, Charles-Auguste de 288
 La Lande, Joseph Jérôme Lefrançais de 131, 277
 Lacaille, Nicolas Louis de → Caille, Nicolas Louis de La
 Ladvocat, Jean-Baptiste 355
 Laktancjusz 308
 Lamla, Anton 374
 Lang (Lange, Longius), Johann 317
 Lang, Thomas 68
 Langer, Michael 485, 486
 Lapáček, Jiří 51
 Larisch z Lhoty i Karwiny, Henryk 448
 Larisch z Lhoty i Karwiny, Henryk Ferdynand 462
 Larisch z Lhoty i Karwiny, Jan Franciszek Wilhelm 463
 Larisch z Lhoty i Karwiny, Jan Fryderyk 79, 264, 427, 431, 439, 441, 462, 497
 Larisch-Mönnich, *rodzina* 75, 79, 148, 261, 322, 326, 327, 440, 441, 468, 495, 525
 Larisch-Mönnich, Anna, z domu Mönnich 497, 499
 Larisch-Mönnich, Jan 229
 Larisch-Mönnich, Jan de Matha Józef mł. 49, 83, 156, 202, 228, 229, 318, 346, 524, 541
 Laudon, Ernst 534
 Lauer, Georg 308
 Launski, Wenzel 445
 Lažansky von Bukowa, Prokop 236, 416
 le Blanc, Thomas 431
 Le Fèvre, Anne → Dacier, Anne
 Leclerc, Georges-Louis, Comte de Buffon → Buffon, Georges-Louis
 Leibnitz, Gottfried Wilhelm 398
 Leneldt, jezuita 121
 Leonard de Byteš 337
 Leopold I, cesarz 179, 426, 427, 430, 433, 437, 524
 Leopold V, książę austriacki 176
Lepszy, Kazimierz 104
 Lessing, Gotthold Efraim 158
 Leupold, Jacob 301
 Lewaldt, Johann 465, 466

Libusza 206
 Liebscher, Adalbert 125
 Lilienthal, Michael 257
Linda, Jaromír 37, 241
 Lindenbrog, Erpold 296
 Linneusz (Linné), Karol 208, 209, 357
 Linzer, urzędnik 228
Lipiński, Krzysztof 94
 Liwiusz 146, 201, 356
 Logau, Jerzy von 244, 246
 Logau, Maciej von 244, 246
 Lohr, Franz 405, 422, 482-487
Londzin, Józef 101, 156, 181, 231, 529
 Longius, Johann → Lang, Johann
 Lotter, Melchior 310
 Loyola, Ignacy 252
 Ludolphus de Saxonia 225, 308
 Ludwik Badeński 443
 Lukan 146, 354, 358
 Lukrecjusz 198, 354
 Lulitz, Karl 462
 Luloff, Johann 357, 399, 400
 Luther, Martin 222
 Lutz, Jan Jakub 524
 Lyra, Nicolaus de (Mikołaj z Liry) 309

Ł

Łaskarzewska, Hanna 11, 161
Łobozek, Marcin Maksymilian 208
Łuczyński, Edward 91

M

Machatius, Andreas 432
Machłajewska, Iwona 17
Maćkiewicz, Jolanta 91
Makowski, Mariusz 68, 85, 198, 232, 247, 302, 402, 503
 Maksymilian Habsburg, arcyksiążę 397
 Manderscheid-Blankenheim, Jan Moritz Gustav 133
 Manilius 408
 Manner, von 384
 Manthen de Gheretzem, Johann 309
 Manutius, Aldus 171, 172
Mańko-Matysiak, Anna 16
 Marchelio, Joannes 353
 Marcjalis 165

Maria Krystyna, arcyksiężna 59, 151, 161, 181, 198, 361
 Maria Teresa, cesarzowa 59, 92, 96, 120, 132, 140, 151, 193, 261, 331, 397, 480
 Marklowski, Arved von 147
 Marklowski, Helena → Paczyński z Wielkiej Paczyny, Helena
 Marklowski z Żebraczy, pan 228
 Marklowski z Żebraczy, Amadeus Gottlob (Amand) 147
 Marklowski z Żebraczy, Ferdynand Jan 454
 Märter, Franz Josef 287
Martínek, Jiří 44
 Materzowski, Franz 458
 Mattencloit, *rodzina* 228
 Matter, Jakob 63, 343, 344, 500
 Mayer, Augustin 473
 Mayer, Josef 193
 Medicus, *rodzina* 86
 Medicus, Anna, z domu Pfeifer 489
 Meißner, August Gottlieb 251
 Melion, V. J. 516
 Mencken, Johann Burkhard 296
 Mendelsohn, Moses 357
 Menschik, Ambros 450
 Mentel, Zuzanna → Zima, Zuzanna
 Mesitzky Franz 470
 Metz, urzędnik 228
 Meusel, Johann Georg 44, 299, 313, 322, 326, 328, 337
 Michnik, Jerzy 202
 Michnik, Józef 202
 Michnik, Zuzanna 202
 Mieszko I, książę cieszyński 396
 Mieszko Płatonogi, książę górnośląski 396
 Mikeschka, Kaspar 406
 Miliska, Johann 467
 Miller, Antoni 218
 Milota, Jan 143
 Milton, John 354
 Minucius, Felicit Octavius → Minucjusz, Feliks
 Minucjusz, Feliks 286, 486
 Mirotický, Jan 242
 Mitrowsky, Anton Friedrich 41

Mitrowsky, Wratislav Maximilian 503
 Młeczko, Georg 458
 Molin, wychowawca 247
 Monczka, Anna 504, 508
 Mönnich, Anna → Larisch-Mönnich, Anna
 Montecucoli, generał 323
 Morceau 270
 Morder, generał 323
 Moritz, Johann Friedrich 289
 Mortek, Mathys 83, 499
 Mortier, Édouard Adolphe Casimir Joseph 176
 Moschos 354
 Mozor, Karol 12
 Mrach, Peter → Drach, Peter
Mrózek, Robert 154
 Müller, Jan 177
 Müller, Joseph → Deym von Stritzetz, Joseph
 Müller, Samuel 208
 Mundy, Wilhelm von 58, 499, 500
Munzar, Jan 125
 Murr, Christoph Gottlieb von 176
 Muska, Franz 472
 Muthmann, Jan 463
 Mutter, Dorothea 489
Myška, Milan 112, 524
 Nago (Nagonius), Joannes Michael 17, 130

N

Napoleon Bonaparte, cesarz Francuzów 300, 408
 Nawratil, Johann 475
 Neblinger, Jacob 192
 Nechay, Adam 45, 166, 228, 284, 313, 325, 334, 346, 497, 531
 Nechay, Andrzej Emanuel 63, 66, 367, 372, 375, 497
 Nechay von Felseis, Johann 531, 542
 Neißer (Neußer), Franz 85, 506, 507, 530
 Neißer, Josef 506, 530
 Neißer, Zofia → Gorgosch, Zofia
 Nejedlý, Jan 269, 270
 Nepos, Cornelius 72, 165, 356

Neumann, Ignacy Karol 317
Neumann, Karl-Walter 473
 Neupauer von Wiesenfeld, Johann Georg 84, 505, 506
 Newton, Izaak 121
 Nieuport, Willem Hendrik 356
 Nigirini, Jonas 323
 Niskowa, Ewa 455
 Nitsch, Daniel 265, 445
 Nitzschewitz, Hermann 308, 310
 Noga, Johann 479
 Nolte, Johann Friedrich 353
Novotný, Gustav 44
 Nowak, Jakub 508
 Nowak, Jerzy 86, 530
 Nowak, Marcin 499
Nowosielska, Maria 503

O

Ochman, Rudolf 298
 Oczadly, Carl 508
 Oeynhausien, Carl von 526
 Ohm-Januschowski von Wissehrad, Franz 454
 Olesch, Franz 503
 Olivetski, Jan 242
 Ondraszek 458
 Opitz, Martin 354
 Oppolsky, Matthias 486
 Orbil, żołnierz 139
 Osjan 39, 89, 152, 354
 Osterwald, Friedrich 355
 Ostravský, Ondřej (Andrzej) 51, 52, 345
 Ostrowski, Thomas 451
 Otmar, Joannes 309
 Owidiusz 146, 147, 354, 399, 403

P

Pacassi, Johann Baptist von 300
 Paczyński, Carl Friedrich 153
 Paczyński, Carl Jaroslav 153
 Paczyński z Wielkiej Paczyny, Helena, z domu Markłowska 452, 453
 Paczyński z Wielkiej Paczyny, hrabia z Tęczyna, Adam Wacław 76, 78, 138, 153, 214, 340, 448, 452, 453, 457, 460, 461, 503, 508

- Pafraet, Richard 310
 Paleček, Jan 143
 Paleczek, Anton 466
 Paluchowski, Sebastian 479
Panic, Idzi 15, 72, 177, 198, 231, 245
Paráčová, Andrea 448
 Paszkowa (Paschkinn), Józefa 317
 Patrycjusz 208
 Patryk, św. 155
Patzelt, Herbert 463
 Paweł III, papież 199
 Paweł I, car Rosji 218
 Pazderski, Franciszek 217, 218
 Pelcl (Pelzl), František Martin 13, 17, 18, 35, 37, 121, 126, 128-130, 142, 270, 271, 274, 279, 471
 Pelka, von 228, 369
 Penkala, Jan 466
 Penkala, Andrzej 507
 Penkala, Franciszek 472
 Penkala, Katarzyna 507
 Penther, Johann Friedrich 357
 Pepliers, Robert Jean 286
 z Pernsteinu, Jan 245
 z Pernsteinu, Maria 245
 Persius, Eudocius Mathias 471
 Petau, Denis 355
 Peter, Leopold 228, 489
Peters, Jelko 81
 Pfeifer, Anna → Medicus, Anna
 Pfeifer, Karl 456, 457
 Pflingsten, Johann Hermann 486
 Piastowie, *dynastia* 80, 396
Picha, Jadwiga 489
 Pichler, Elias 459, 460, 462-465
 Piesch, David 312, 537
Pilnaček, Josef 438
 Pindar 353
Pindur, David 426, 448
 Pisek, Jan 428
Pitronová, Blanka 60
 Pitsch von, generał 228
 Pius II, papież 310
 Pius VII, papież 174
 Plaut 167, 354
 Plinius 357, 358, 399
Podlaha, Antonín 133
 Podstatzki z Prusinowitz, Andreas Sigmund 436
Polański, Kazimierz 91
 Polednik, Simon 451, 452
 Pollednik, Johann 372
Poloczkowa, Barbara 137, 472, 523, 526
 Polzer, Jerzy 12, 134
 Polzer, Leopold Innocenty Gottlieb 12, 61, 134
 Pomponius Mela, Titus 309
 Pope, Alexander 358
 Popp von Poppenheim, Josef Alois 228, 316, 497
 Pozzi und Rosenfeld, Johann Peter von → Bozzi und Rosenfeld, Johann Peter von
 Pray, György 287
 Pretzker, Józef 257
 Pretzker, Weronika, z domu Tenzer 257
 Přichovský z Přichovic, Antonín Petr 133
 Priestley, Joseph 355
 Prochaska, Tomasz 19, 71, 316, 328
 Procházka, František Faustin 271
 Prokešová, Iva 26
 Prökl z Pröksdorfu, *rodzina* 431
 Prökl z Pröksdorfu, Karol Maksymilian 529
 Prökl z Pröksdorfu, Maksymilian 449, 529
 Prokop, św. 133, 239, 240
 Prokop, Christoph 450
 Promnitz, *rodzina* 397
 Propercjusz, Sektus 354
 Provin, Godofried 147
 Przemysław II, książę cieszyński 512
 Przybramski, Jan 437, 488
 Przybramski, Katarzyna, z domu Weiss → Zima, Katarzyna
 Pubička, František 13, 37, 125, 126, 128, 148, 322
 Pukalski, Józef Alojzy 51
 Pulkava z Radenina, Přibík 483
 Pusauner, Joseph 459
 Putzlacher, Tomáš Antonín 13, 17, 126, 128
 Pyram, Achmet 444

R

Rabener, Gottlieb Wilhelm 355
 Radeczky, Ignaz 271
Radimský, Jiří 52
 Radocha, Filip 504
 Raff, Georg Christian 355, 357
 Rainer, arcyksiążę 233
 Rauscher, Ferdinand 478
 Rautenstrauch, Johann 356
 Raynal, Guillaume Thomas François 223
 Réaumur, René Antoine Ferchault de 173
 Rechtenbach, Carl Philip von 31-33, 63, 220, 405
 Reichmann, Oskar 99
 Reilly, Franz J. J. von 23
 Reiswitz z Kędzierzyna, Karl Wenzel 443, 444
 Reitz, Franz 467, 473
 Reland, Adriaan (Hadrian) 174, 175
 Repnin, Mikołaj Wasiliewicz 217, 493
 Resewitz, Friedrich Gabriel 357
 Retzer, Josef Friedrich von 262
 Reuß, Franz Ambrosius 302
 Rhone, Gotfried 296
 Ribes, kapitan 332
 Richard de Bury 226
 Richter, Franz 422
 Richter, Johann 486
 Rieber, felczer 193
 Riegger, Joseph Anton von 255
 Rieß, Ignacy 189
 Rieß, Karol 189
 Rirenschopf, Johann 474-476
 Rochau (Rochow), pułkownik 323
 Roches, François de 486
Roik, Jadwiga 247
 Roller, Josef 472
 Rollins, Carl 357
 Rostek, Juliusz 442, 443
 Rostkowa z Bzia, Helena → Skrbensky z Hrzisztie, Helena
 Rostock, Sebastian 427
 Rubens, Peter Paul 193
 Rubi, Anton 476
 Ruczky, Maksymilian 442, 443
 Rudzki z Rudz, Mikołaj st. 492

Ruffo (Ruffe), Fabrizio Dionigi 192

Ruggeri, Ugo 308

Rumi, Carl Georg 313

Rumpler, Helmut 68

Rundt, Dytrych 437

Rundt, Marianna 367

Runge, Christian 255, 295

Rusek Halina 97

Rusnok, Anna 36, 53, 57, 85

Ryszard Lwie Serce, król Anglii 176

S

Sadlik, Ignacy 505

Sadlik, Józefa 505

Saintgenois d'Anneaucourt, Arnold 461

Saintgenois d'Anneaucourt, Filip

Ludwik 247

Saintgenois d'Anneaucourt, Karol 471

Saliveto, Guilhelmus de 308

Salustiusz 170, 356

Sánchez de las Brozas, Francisco 353

Sancto Petro, Franciscus de 308

Sándor, Imre 198

Sandrich, Eliáš 13, 126

Sarasch, Johann 176

Sarganek, Jerzy 463

Sattenwolf, Karl 466

Saumaise, Claude 287

Schaffgotsch z Kynast, *rodzina* 397

Schaffhaupt 192

Schaffhaupt, Leopold 477

Schallata, Johann 176, 228

Schaller, Johann 465

Schaller, Josef Franz Jaroslaus 271

Schalscha, Anton von 478

Scharon, Wenzel 450

Scheller, Johann Gerhard 358

Schery, František → Šerý, František

Schickfus, Jakub 494

Schiffermüller, Johann Ignatz 238

Schildt, Joachim 101

Schiller, Fryderyk 96

Schindler, Susanna 490

Schipp, Josef Karl 36, 39, 48-49, 243, 244

Schirach, Gottlob Benedict von 277

Schlegel, Johann Elias 354

- Schlegel, Johann Heinrich 354
 Schlegel, Karl Wilhelm Friedrich von 354
 Schlick, Heinrich Wilhelm von 433
 Schmettan, Anton 487
 Schmidl Johann 133, 257
 Schmidt, Stephan 142, 148
 Schmidt, Wilhelm 92, 95, 99
 Schmidt von Eisenberg (Eysenberg), Franz Julius 179, 505
Schmidt-Regener, Irene 95
 Schnaübel (Schnaubel, Schnäübelt), Anton 497-499
 Schnaübel, Anna 499
 Schnaübel, Georg 499
 Schneider, Anton Valentin 55, 482
 Schnurowatzki 192
 Schobser, Hans 309
 Schöfer 384
 Scholtis, *rodzina* 526
 Scholtis, Jan 499
 Scholtis, Józef 504
 Scholze, Dietrich 126
 Schönborn, Johann 453
 Schönfeld, Franz Expedit 128
 Schönsperger, Johann 310
 Schrambl, Franz Anton 41
 Schramek, Antonius 262
 Schramm, August 36, 50, 311, 312
 Schrevelius, Cornelius 353
 Schrötter, Joseph 372
 Schubert, Anna Zofia 504
 Schubert, Anton 55
 Schubert, Josef 476
 Schubirz von 200
 Schuch, Franz 471
 Schuster, urzędnik 228
 Schuster, Ewa → Farbowsky, Ewa
 Schuster, Heinrich 489
 Schuster, Jan 504
 Schuster, Josepha, z domu Kaliwoda 489
 Schüttel, Wenzel 430
 Schwarz, Karl 64
 Schwidner (Schwiedner, Świderek), Józef 327
 Scopoli, Johannes Antonius 357
 Scuola (Scola) von Seelandi, Józef 228
 Seeger, Johann Tobias von 200
Šefčík, Erich 501
Semrad, Gregor 506
 Seneka 354, 358
 Sensenschmid, Johann 308
 Serwiusz 167
 Šerý (Schery), František 51, 406
 Seybold, David Christoph 357
 Siestrzewitowski, Gabriel 218
 Siestrzewitowski, Tadeusz 218
 Simmer, Kaspar 473, 474
 Sinapius, Jacobus → Horčický, Jakub
 Sinapius, Johannes 75, 326
 Singer, *rodzina* 495
 Singer, Anna → Brzezani, Anna
 Skoczowski z Kojkowic, Fryderyk Wilhelm 438
 Skrbensky z Hrzisztie, Helena, z domu Rostkowa z Bzia 442
 Skrbensky z Hrzisztie, Jan Nepomucen Karol 156
 Skrbensky z Hrzisztie, Karol Henryk 442
 Skrzidlowski → Krzydlowski z Krzydłowic
 Skulina, Bernard 39, 252, 269, 272, 277
Skutil, Josef 73
 Slabina, Martin 426
 Slavik, Matthias 405, 422, 486
 Slovacijs, Petrus 500
 Smeyski, Johann 471, 472
 Sobek z Kornic, Rudolf 214, 427, 442, 453
 Sofokles 353
 Solms, Heinrich Wilhelm von 397
 Sommer, Josef 177
 Sommersberg, Elias Daniel 18, 459
 Sommersberg, Wilhelm de 296
 Sotvell, Nathanael 320
 Soukup, Ignác 406
 Spens z Bodna (von Boden), Emanuel 66
 Spens z Bodna (von Boden), Karl Leopold 384, 454
 Spiewaczek, Johann 430, 431
 Spira, Johannes Emericus de 310
 Spitzer, Wilhelm 406
 Sporschill, Peter 159, 161, 504
 Sprenzel, *rodzina* 506
Springer, Jan 52, 57, 60, 64, 348

- Spyra, Janusz* 11, 12, 15, 16, 20, 45, 60-61, 68, 81, 82, 102, 104, 134, 135, 137, 138, 159, 162, 208, 209, 214, 229, 231, 232, 235, 245, 313, 314, 317, 318, 325, 327, 340, 395, 406, 424, 426-428, 433, 437, 438, 440, 442, 444, 445, 453, 455, 457, 458, 460, 461, 463, 464, 467, 473, 481, 495-496, 500, 501, 504, 509, 512, 522, 528, 531, 533
Stacjusz 146
Stalmach, Adam 160
Steeb, Johann Christoph 135
Stefan Batory, król polski 397
Steinbart, Gotthilf Samuel 290
Steiner, Barbara 84, 508
Steinmetz, Jan Adam 463
Štěpán, Václav 524
Stephan, Alexander 431
Stephan, Franz 462, 465
Stephan, Karl (Carolus) 152
Stephan, Robert 166, 167
Stepling, Josef 123-124, 218
Sternberg, Franz von 25
Stettner, Daniel 357
Stibor, Jiří 463
Stöber, Benedikt 133
Stöckel (Stöcklein), Wolfgang 310
Stoklásková, Zdeňka 49
Stolárová, Lenka 245, 512
Storchenau, Sigismund von 357
Stosch, Samuel Johann Ernst 286, 289
Stoß, Max 138, 475
Stöver, Johann Hermann 179
Středovský, Jan Jiří 52
Strnad, Antonín 125, 252
Strupczewski, Wincenty 450
Struve, Burcard Gotthelff 356
Strzeletz, Franz 406
Stumpf, Max 482
Suckow, Georg Adolph 289
Sulzbeck, Joseph 505
Sułkowski, Aleksander Józef 397
Sułkowski, Franciszek de Paula 397
Sunnegk z Jesenice i Budatina, rodzina 397, 446
Sunnegk z Jesenice i Budatina, Emeryk 446, 449
Sunnegk z Jesenice, Jan Jerzy 448
Supper, Thaddeus 341
Suruwka, Jan 480
Švábenský Mojmír 255
Svatoš, Martin 18
Swetoniusz 167, 356
Swiderek, zarządca 537
Swieten, Gerard van 193
Sydonia Katarzyna, księżna cieszyńska 82, 505
Syniawa, Mirosław 41, 50
Szaflarski, Józef 323
Szegedi, Joannes 486
Szelong, Krzysztof 17, 20, 21, 57, 68, 90, 333, 335, 446
Szersznik, rodzina 12, 367
Szersznik, Anna 257
Szersznik, Jan Antoni 11, 12, 24, 84, 119, 134, 147, 153, 506, 513
Szersznik, Jerzy 526
Szersznik, Joanna Alojzja 11, 134
Szersznik, Józef 46-47, 153, 292, 293, 294, 298, 370, 381
Szersznik, Józef Ignacy 153
Szewczyk, Grażyna 19
Sztuchlik, Jolanta 489
Szulc, Aleksander 92, 94, 98
- Ś**
Śnieszko, Ignacy 217, 218
Świderek, Józef → *Schwidner, Józef*
- T**
Taafe z Carlingford, rodzina 155
Tacyt 80, 164, 167, 220, 356
Tandecki, Janusz 104
Tanner, Matthias 433
Taufer, Wenzel 473
Tempes, Leopold 469, 470
Tenzer, Weronika → *Pretzker, Weronika*
Teokryt 354
Terencjusz 354
Tesánek, Jan 12, 25, 48, 121, 123, 124
Teuchert, Friedrich 406
Teuchgräber, Josef 487
Teuchmann, Niklas 86, 160, 161, 188, 202, 204, 313, 314, 482-486, 529, 530

Thacke, Hans 501
Thám, Karel Václav Ignác 271, 279
Thielisch (Tillisch), Johann Christian 82, 208, 209
Thieme, Ulrich 341
Thököly, Emeryk (Imre) 432
Thompson hrabia Rumford, Benjamin 160
Thoresani de Asula, Andree 310
Tibullus, Albus 354
Tilgner von Krempitz, Johann 80, 101, 500, 501
Tilisch, Eleazar 80, 494
Tirsch, Leopold 121
Tlamecius, František Matěj 48
Tobolka, Zdeněk 15
Tomasz z Akwinu 308
Tomicka-Krumrey, Ewa 126
Tournefort, Joseph Pitton de 208
Trach, Karoline, z domu von Trach 491
Trapp, Moritz 47
Traßler, Joseph Georg 77, 151, 338
Trattner, Johann Thomas 314, 332, 338
Trenk, Hannibal von 229
Trenk, Józef von 229
Trochopäus, Johann 446, 451
Trzanowski, Jerzy 319
Trzebitzki, Matthias 446
Turkowska, Danuta 220
Türnberg (Dürnberg), Marianna 499
Turóczy, Martin 448
Twaruszką, Jan Gallus 457

U

Ulrich, Dominik 344
Ungar, Karel Rafael 279
Ursenbeck, Barbara Perpetua von 433

V

Vatter, Ernst 460-463
Veranius 324
Versor, Johannes 310
Vitruvius Pollio → Witruwiusz
Vogel, Felix 491
Voigt, Michael Wenzel 36, 46, 52, 64, 66-67, 347, 348, 375
Voigt, Mikuláš Adaukt 241, 309
Vojkovská, Eva 48

Vošahlíková, Pavla 36, 112
Vosgien → Ladvocat, Jean-Baptiste
Vydra, Stanislav 18, 35, 36, 38, 39, 74, 89, 103, 131, 251, 252, 261, 262, 267, 269, 270, 272, 277, 280, 282, 297, 298, 300, 322, 350

W

Wacław III Adam, książę cieszyński 244, 245, 246, 397, 425, 505, 524
Wagenseil, Johann Christoph 148
Wähner, jezuita 121
Wald, Karl Gottfried 499, 500
Waleczek, Michael 164
Wallerius, Johann Gottschalk 286
Waniczek, Josef Egidius von 303
Waymann, Ignaz 422
Weber, Józef 228, 229
Weber, Walter 251
Weeber, Dorothe, z domu Jaschofsky 491
Wegecius 356
Wegera, Klaus-Peter 99
Weiller, Kajetan 334
Weiner, Anna → Zima, Anna
Weingarten, Johann Jacob 483
Weiss, Katarzyna → Zima Katarzyna
Wellejusz Paterkulus 356
Wergiliusz 145, 146, 165, 169, 221, 333, 354, 510
Werner, Joseph 405, 486
Westphal, Ernest Joachim 296
Weymann, Ignaz 487
Wiebeking, Carl Friedrich von 156
Wieczorek, Urszula 20
Wilczek z Dobrej Zemicy, Henryk Wilhelm 461, 503
Wilczek z Dobrej Zemicy, Józef 461
Wildau, Andrzej 82, 367, 437
Windler, Blasius 482, 483
Winkelmann, Johann Joachim 356
Wippler (Wypler), Anton 523
Wippler (Wypler), Josef 523
Wippler (Wypler), Josefa 523
Witruwiusz 167
Witzmann, Joanna 457
Władysław, książę opolsko-raciborski 396
Władysław II, król węgierski 17, 130

Wolf, dr 313
 Wolf, Anton 506
 Wolf, Christian 142, 251
 Wolf, Johann 506
 Wolf, Karl 450
 Wolf z Brzezna, Henryk 445, 449
 Wolfgang de Monaco → Stöckel
 (Stöcklein), Wolfgang
 Wolter 184
 Woodward, John 398
 Wurzbach, Konstantin von 24, 41, 112,
 123, 131, 531
 Wussin, Josef 28, 36, 38-42, 79, 85, 86,
 187, 199, 331, 332, 334, 343-345, 494,
 538
 Wycisk, Józef 154
 Wydra, Stanislav → Vydra, Stanislav
 Wypler, Anton → Wippler, Anton
 Wypler, Josef → Wippler, Josef
 Wypler, Josefa → Wippler, Josefa
 Wytrzens, Jan 12
 Wyzgalius, Sebastian 428

Y

Young, Edward 355

Z

Žáček, Rudolf 246,
 Zainer (Zeiner), Günther 308
 Zainer (Zeiner), Johann 308
 Zamojski, Jan 397
 Zangl, Franz 443
 Zanibal, Robert 521
 Zářický, Aleš 155, 524
 Zaugelius de Altenbach, Georg Joseph
 Ulrich 156, 318, 320
 Zeberer, Jan Josef 13, 126
 Zeeh, Karl 479, 481-484
 Zeman, Joseph Alois 45, 335

Zeman, Johann 344
 Zembsch, Jonas 139, 476
 Zeno, Franz 12, 85, 140, 143
 Zima, Anna Maria 438
 Zima, Anna, z domu Weiner 491
 Zima, Elżbieta 438
 Zima, Eufrozyna 438
 Zima, Eufrozyna, z domu Eckhart 438
 Zima, Ewa 438
 Zima, Franciszek 491
 Zima, Helena Katharina 438
 Zima, Ignacy 438
 Zima, Jan, *zm.* 1667 438
 Zima, Jan, *zm.* 1668 438
 Zima, Jerzy 438
 Zima, Józef 436
 Zima, Katarzyna, z domu Weiss 437
 Zima, Krystyna 436
 Zima, Leopold 436
 Zima, Leopold, syn Józefa 436, 540
 Zima, Maciej 436
 Zima, Paweł 436, 438
 Zima, Szymon Tadeusz 438
 Zima, Zuzanna 436
 Zima, Zuzanna, z domu Canabius 436
 Zima, Zuzanna, z domu Mentel 489
 Zima von Winterfeld, Jan Ignacy 76, 78,
 79, 340, 428, 435, 439, 492
 Zimmermann, Anton 405, 422, 486, 487
 Ziółkowski, Wacław 217, 218
 Zirschitz, Simon von 204
 Zlobický, Josef Valentin 25, 46, 192, 279
 Zollmann, Johann W. 357
 Zor, Franz 475
 Zouhar, Jakub 125

Ž

Žarnowski, leśniczy 217
 Žur, Tadeusz 373, 422, 487

Indeks geograficzny

A

Aigengauersdorf 191
 Altenburg 304
 Altstadt → Staré Město u Uherského
 Hradiště
 Altstadt → Stare Miasto, *kolo Frysztatu*
 Alttitschein → Starý Jičín
 Amsterdam 287
 Andělská Hora (Engelsberg) 192
 Atrof → Kátov
 Augsburg (Augusta Vindelicorum) 270,
 387
 Auschwitz → Oświęcim
 Austerlitz → Slavkov
 Austria (Österreich) 49, 68, 92, 98, 155,
 173, 198, 253, 268, 319
 Austria Dolna 176
 Austria Górna 209

B

Baumgarten → Dębowiec
 Bawaria 92, 390, 426
 Bażanowice (Bazanowitz) 529, 537,
 538
 Běloutín (Pölsen) 189
 Beluša (Bellusch) 203, 205
 Benešov (Beneschau) 474
 Beresteczko (Perestecz) 217
 Berlin 251, 268, 351
 Beskid Śląsko-Morawski, *góry* 529
 Bezměrov (Brzemiń) 186-187
 Biała (Biala), *kolo Bielska* 73, 316, 317,
 394, 395
 Biała (Białka), *rzeka* 395
 Biała Prudnicka 229

Biedermannsdorf 194
 Bielsko (Bielitz) 73, 231, 316, 317, 332,
 335, 394-398, 432, 446, 465, 476, 522
 Bielsko-Biała 394
 Bieran → Velké Bierovce
 Biery (Biry) 300
 Bihan 194
 Bílavsko (Bilawsko) 196
 Bílovec (Wagstadt) 161, 314
 Bistritz → Záhorská Bystrica
 Błędowice (Bludowitz) 86, 200, 202
 Błędowice Dolne (Nieder-Bludowitz) 200
 Błędowice Średnie (Ober-Bludowitz) 200
 Błogocice (Blogotitz) 494, 531, 541
 Bobrek 86, 404, 523, 526
 Bobrówka (Bober), *rzeka* 84, 493, 494,
 500, 507, 515, 523, 528
 Bochnia 288
 Bogumin (Oderberg) 467
 Boguszwowice (Boguschowitz) 86, 404,
 521, 524, 530, 532 536, 542
 Bohosudov (Mariäschlein) 456, 473
 Bouzov 436
 Brasławitz → Přáslavice
 Bratysława (Preßburg) 195, 197, 255, 257,
 315, 316, 408
 Brenna 472
 Břest (Brzest) 186
 Březnice (Brzesnitz) 12, 25, 143, 152, 451,
 462, 465, 471, 477
 Brno (Brünn) 12, 25, 26, 28, 36, 39, 41, 42,
 44, 53, 55, 56, 69, 75, 103, 121, 142, 143,
 151, 155, 161, 165, 166, 185, 187, 199, 234,
 254-256, 258, 260, 270, 271, 301, 316,
 322, 330, 334, 335, 338, 339, 341-343,

Brno (Brünn), *ciąg dalszy* 346, 384, 387,
406, 421, 423, 465, 470, 471, 474, 499
Brodek u Přerova (Pradlitz) 188
Brzemiń → Bezměrov
Brzezówka (Brzezuwka) 86, 539
Budějovice (Budweis) 474
Budiatin 202, 206
Buxtehude 179
Bystřice pod Hostýnem (Bistritz za
Bilawsko) 196, 197

C

Carlskrona → Karlskrona
Čáslav (Czaslau) 476
Čechovice, gmina Velký Týnec
(Czechwitz) 197
Čejkovice (Tscheikowitz) 452
Černice (Czernitz) 466
Cheb (Eger) 13, 25, 30, 125, 147, 152, 217, 476
Chelm (Chelm, Helm), *góra* 537, 542
Chimborazo (Chimborasso), *wulkan* 178
Chiny (China) 135, 139, 142
Chlebovice (Chlebowitz) 185, 189, 197
Chocholná (Chokolna) 204
Chomutov (Kommotau) 64, 314, 451
Chrastavec (Chrostau) 474
Chropyně (Kropin) 189
Cierlicko (Tierlitzko) 502
Cieszyn (Teschen) 12, 15-16, 18-22, 25, 28,
29, 37, 41, 44, 46, 50, 51, 53, 56, 57, 60,
61, 64, 66, 67, 69, 72, 74, 79, 82, 84, 86,
87, 97, 101, 103, 119, 132-134, 137, 138,
146, 148, 151, 152, 154, 156, 159-161, 166,
176-178, 182, 185, 189, 197, 201, 202,
205-209, 212, 220, 228, 229, 232, 233,
239, 241, 242, 244, 245, 247, 249, 252,
253, 256-259, 264, 267, 275-277, 279,
284, 290, 292, 294, 297-299, 301, 304-
306, 311-315, 317-319, 321, 324-330, 332,
334-336, 338-341, 343, 345-348, 351,
358-360, 362, 363, 367, 372-374, 376,
380, 384, 398, 400, 404, 406, 421-423,
425, 428, 433, 436, 442, 444, 446-450,
452, 454, 458, 460-464, 466-468, 470,
472, 474, 475, 477-479, 488, 490, 493,
494, 496, 499, 500, 505-507, 516, 522,
526, 529, 531, 533-535, 537, 541, 542

Cisownica (Zeislowitz) 86
Cisownica Mała (Klein-Zeislowitz)
538
Cisownica Wielka (Gross Zeislowitz)
538
Czadca (Czacza) 202, 203, 206
Czantoria (Tschantoria), *góra* 403
Czechy (Böhmen) 12, 15, 17, 18, 24, 25, 37,
38, 41, 42, 54, 95, 121, 125, 128, 129, 131,
143, 242, 255, 256, 268, 271-275, 278,
280, 281, 283, 305, 319, 324, 331, 332,
352, 368, 376, 394-396, 412, 426, 450-
452, 456-459, 462, 465, 466, 471-474, 479
Czeska Republika 106
Czeski Cieszyń 522, 534

D

Dacice (Datschitz) 466
Daskabát (Daskabat) 188
Datynie (Dattin) 200
Dąbrowa (Dombrau) 479, 524
Deutsch Altenburg 195
Deutsch Weichsel → Niemiecka Wisła
Deutschleuten → Niemiecka Lutynia
Dębowiec (Baumgarten) 156
Dłuhawes 190
Dobra, *kolo Frydku* 197
Dobra, *Słowacja* 204
Dobrotice (Dobrotitz) 196
Dolní Újezd (Nieder-Aujest) 188
Doloplazy (Doloplas) 187
Drahotuše (Drahotusch) 188
Drasenhofen (Drasenhof) 191
Drezno (Dresden) 147, 148, 262, 471
Drnovice (Trnowitz) 190
Drogomyśl (Drahomischl) 400, 430,
448
Dub (Daube, Dauben) 186, 188, 189
Dubnica nad Váhom (Dubnitz) 203, 205
Dulov (Dulesnitz) 205
Durham 226
Dürnstein 176
Dzieńmorowice (Dittmansdorf) 155, 460,
463
Dzierżno (Dziersno) 458
Dzięgielów (Dzingelau) 86, 402, 403,
532, 536

E

Ebersdorf (Erbersdorf) 191
 Eger → Cheb
 Ekwador 178
 Else → Olza
 Engelsberg → Andělská Hora
 Enlu 194
 Erfurt 44
 Erlangen 44
 Ernsdorf → Jaworze
 Ewanowitz → Ivanovice na Hané

F

Fischamend (Fischement) 194
 Floridsdorf 192
 Francja 309
 Frankfurt 209, 223
 Freistadt → Frysztat
 Freistadt → Kysucké Nové Mesto
 Freyberg → Příbor
 Frydek (Friedek) 41, 46, 185, 189, 197,
 243, 245, 246, 252, 449, 522
 Frydek-Mistek 103, 197
 Frysztat (Freistadt) 49, 156, 228, 246, 247,
 249, 404, 406, 459, 495, 525
 Fulda 251
 Fulnek 451

G

Galicja (Galizien) 28, 193, 253, 268, 317,
 333, 394, 395, 531, 540
 Gaunersdorf 191
 Genf 142
 Getynga 313
 Gierałtowice 540
 Gigula → Łysa Góra
 Gilawa → Ilava
 Girowa (Girová), *góra* 542
 Gitschin → Jičín
 Glatz → Kłodzko
 Glocksdorf → Klokočov
 Głogów (Glogau) 446, 459, 461
 Głubczyce (Leobschütz) 50, 311
 Gmund 159
 Gnojnik (Hnojnik) 529
 Goczałkowice (Goczalkowitz) 480
 Godula, *góra* 529
 Godziszów (Godischau) 537

Goleszów (Goleschau) 86, 172, 469, 537,
 538
 Gołuszowice 473
 Goslar 501
 Grabinka, *rzeka* 534
 Grodziszczce (Grodischtz) 427
 Gross Zeislowitz → Cisownica Wielka
 Grossbitess → Velká Bíteš
 Gumna 526, 531, 540
 Guty, *obecnie Słowacja* → Kúty

H

Habelschwerd 464
 Habersdorf 191
 Hainburg an der Donau 195
 Halle 179, 296
 Hažlach (Haslach) 430, 539
 Heilige Berg → Svatá Hora u Přibrami
 Hiszpania 426, 443
 Hloža (Hussak) 203, 205
 Hodolany (Hodolein) 188
 Hohenelbe → Vrchlabí
 Holešov (Holeschau) 196, 197, 254, 314
 Holíč (Holitsch) 195, 197
 Horní Moštěnice (Mosienitz) 186
 Horšovský Týn (Tynhorzowa) 450
 Hradec Králové (Königgrätz) 15, 18, 37,
 38, 86, 128, 130-132, 148, 239, 282
 Hradischt → Uherské Hradiště
 Hradisko 186
 Hradiště (Hradischt) 155, 462, 465
 Hranice (Weißkirchen) 35, 50, 51, 186,
 188, 189, 341, 342, 345
 Hricov (Ritschow) 206
 Huštěnovice (Hustenowitz) 196
 Hustopeče nad Bečvou (Hustopetz) 197

I

Ilava (Gilawa) 203, 205
 Ilownica (Illownitz) 400
 Imiele 479
 Istebna 177, 301
 Ivanovice na Hané (Ewanowitz) 187, 190

J

Jablonków (Jablunkau) 154, 201, 203,
 206, 469, 477, 535

Jägerndorf → Karniów
 Jankovice (Jankowitz) 196
 Jarosław 51
 Jaworze (Ernsdorf) 247, 316, 321
 Jičín (Gitschin) 451, 456, 465, 472
 Jindřichův Hradec (Neuhaus) 422, 450, 474
 Jungbunzlau → Mladá Boleslav

K

Kalembice (Kalembitz) 86, 404, 435, 438, 477, 535, 536, 538, 542
 Karkonosze (Riesengebirge), *góry* 160
 Karlskrona (Carlskrona) 268
 Karniów (Jägerndorf) 492
 Karwina (Karwin) 50, 85, 228, 495, 524, 525, 542
 Karyntia (Kärnthen) 253, 331, 332
 Kátov (Atrof) 195
 Kelč (Keltsch) 197
 Kisielów (Kisielau) 86, 542
 Kisuca (Kissutscha), *rzeka* 202
 Klatovy (Klattau) 471
 Klokočov (Glocksdorf, Kloksdorf) 189, 197
 Kłodzko (Glatz) 50, 123, 450, 458
 Koblov (Koblau, Kobilau) 538
 Kochanowce (Kochanowa) 204, 205
 Kocobędz 495, 527, 528, 534
 Kohlbrunn 191
 Kojetín (Kojetin) 189
 Koloredow 197
 Kommotau → Chomutov
 Kończyce Wielkie (Gross-Kuntschitz), *koło Cieszyna* 156, 538
 Königgrätz → Hradec Králové
 Końska (Konska) 541
 Kopčany (Kopczan) 195, 197
 Kostolná (Kostolna) 204, 205
 Kotwia 217, 218
 Koty (Kotty) 534
 Kozakowice (Kozakowitz) 537, 538
 Kraina (Krain) 331, 332
 Kraków (Krakau) 64, 176, 254, 338, 339, 482, 500, 522, 531, 537
 Kremnica (Kremnitz) 179
 Křenovice (Krzenowitz) 187

Kroměříž (Kremsier) 186, 242, 436
 Kropin → Chropyně
 Księstwo Warszawskie 309
 Kulm 268
 Kunovice (Kunowitz) 196
 Kutná Hora (Kuttenberg) 467, 479
 Kúty (Guty), *obecnie Słowacja* 195
 Kysucké Nové Mesto (Freistädtl) 202, 203, 206

L

Landau 443
 Lanškroun (Landskron) 456
 Lanzendorf (Lausendorf) 194
 Lausitz → Łużyce
 Laxenburg 194
 Ledce (Latz) 190
 Legnica 326
 Leobschütz → Głubczyce
 Leopoldstadt 192
 Lešná (Leschnitz) 482
 Leszna (Lischna) 86, 542
 Leszna Dolna (Unter-Lischna) 166
 Lesznica (Lischnitza), *rzeka* 542
 Libava (Liebau), *w Czechach* 471
 Libavá (Stadt Liebau), *na Morawach* 422
 Liběnice (Libetitz) 472
 Libhošť (Lieben, Linden, Lubosch) 189, 197
 Lieskové (Liskowa) → Melčice-Lieskové
 Ligołka Alodialna 86, 527, 528
 Ligołka Kameralna 527
 Linden 387
 Linz 344
 Lippa (Lippa) 457
 Lipník nad Bečvou (Leipnik) 186, 188, 189
 Lipowiec (Lipowetz) 472
 Lipsk (Lepzig) 13, 17, 126, 148, 223, 333
 Litoměřice (Leitmeritz) 452
 Litwa (Litauen) 217
 Lotrínkovice (Lotringowitz) 189, 197
 Luleč (Lultscher Wirthshaus) 190
 Lutenbach 156
 Lwów (Lemberg) 51, 64, 159, 254, 339, 346, 522, 531
 Luzina → Łucyna

L

Łaziska (Lazisk) 156
 Łąka koło Pszczyny 502
 Łąki 160, 475
 Łucyna (Luzina), *rzeka* 200
 Łużyce (Lausitz) 394
 Łysa Góra, *góra* 403, 493

M

Machová (Machowa) 196
 Mährisch Neustadt → Uničov
 Mährisch-Ostrau → Ostrawa Morawska
 Malacky (Malaczka) 195, 197
 Małopolska 394, 395, 447
 Mariahilf → Nová Ves
 Marklowice, *koło Cieszyna* 86, 521, 524, 532, 536
 Melčice (Melschitz) 204, 205
 Měrovice nad Hanou (Mirowitz) 190
 Metz 200
 Miechów (Miechow) 478
 Międzylesie (Mittelwald) 465
 Mikołajowice (Nickelstadt) 452
 Mikulov (Nikolsburg) 191, 192
 Mikuszowice 477
 Milokošt (Milokoscht) 196
 Miňůvky (Miniuwiek) 186, 187
 Míškovice (Mischkowitz) 196
 Mistek 185, 197, 300
 Mistrzowice (Mistrzowitz) 86, 404, 534, 540, 541
 Mladá Boleslav (Jungbunzlau) 451
 Mnisztwo (Mönichhof) 86, 523, 530, 536
 Mödling 194
 Mohelnice (Müglitz) 341
 Monachium (München) 426
 Moravský Svätý Ján (S. Johann) 195, 197
 Morawy (Mähren, Moravia) 15, 41, 42, 50, 51, 55, 96, 151, 159, 163, 166, 176, 186, 228, 236, 241, 242, 246, 247, 253, 256, 260, 271, 305, 309, 313-316, 318, 327, 331-333, 335, 341, 365, 394, 406, 412, 436, 451, 452, 466, 473, 475, 478, 482, 530, 538
 Mořice (Morzitz) 187, 190
 Mosty, *koło Cieszyna* 86, 522, 534

Mušov (Muschau) 191, 192

N

Napajedla (Napagedla) 196, 197
 Nawsie 154
 Neplachovice 303
 Neudorf → Ostrožská Nová Ves
 Neudorf → Wiener Neudorf
 Neuhaus → Jindřichův Hradec
 Neutitschein → Nový Jičín
 Nezamyslice (Nezamislitz) 187
 Niebory 201, 206
 Nieder-Bludowitz → Błędowice Dolne
 Niemiecka Lutynia (Deutschleuten) 155
 Niemiecka Wisła (Deutsch Weichsel) 178, 540
 Nikolsburg → Mikulov
 Norymberga 176, 178
 Noszowice (Noschowitz) 300
 Nouzka (Noske) 190
 Nová Bystřice (Neubistritz) 465
 Nová Ves (Mariahilf) 191
 Nový Jičín (Neutitschein) 186, 189, 197
 Nymburk (Nimburg) 473

O

Ober-Aujest → Velký Újezd
 Ober-Bludowitz → Błędowice Górne
 Oderberg → Bogumin
 Oderfurth → Přívov
 Odra, *rzeka* 530
 Ogrodzona (Ogrodzon) 86, 404, 526, 540
 Ołomuniec (Olmütz) 12, 25, 42, 43, 46, 52, 55, 57, 60, 63, 64, 66, 67, 86, 121, 123, 125, 135, 138, 140, 142, 161, 188, 192, 229, 242, 258, 260, 301, 314, 315, 322, 338, 342, 347, 348, 364, 365, 422, 426, 438, 473
 Olšany u Prostějova (Olschan) 188
 Olza (Olsa, Else), *rzeka* 250, 404, 493-495, 521, 527, 530-533, 540, 541
 Opatová (Opatowa) 204, 205
 Opawa (Troppau) 53-55, 69, 70, 75, 77, 147, 151, 159, 265, 303, 305, 316, 338, 383, 429, 456, 457, 459, 462, 467, 471, 473, 474, 475, 477, 534
 Opole (Oppeln) 452, 466, 467

Orłowa 525
 Osek nad Bečvou (Osiek) 186
 Osmek 196
 Ostrawa 538
 Ostrawa Morawska (Mährisch-Ostrau) 85, 530
 Ostrawa Polska (Polnisch-Ostrau) 401, 404, 524, 530, 539
 Ostrawica, *rzeka* 530
 Ostrow → Uherský Ostroh
 Ostrožská Nová Ves (Neudorf) 196
 Oświęcim (Auschwitz) 396
 Otrokovice (Otrokowitz) 196, 197

P

Pardubice (Pardubitz) 451
 Paryż (Paris) 152, 174
 Pastwiska 86, 523, 530
 Pavlovice (Pawlowitz) 473
 Pawłowice 538
 Perden 179
 Perestecz → Beresteczko
 Peru 178
 Petermannsdorf → Biedrmannsdorf
 Petersburg (Petropoli) 270, 276
 Petronell-Carnutum (Petronell) 195
 Petrov (Petrow) 196
 Piotrowice (Petrowitz) 155
 Podrudów (Podrudau) 527, 532, 536, 541
 Pogwizdów (Pogwizdau) 50, 86, 154, 250, 404, 539
 Pohořelice (Pohorzelitz) 190, 191, 192
 Palatynat 28, 443
 Polnisch-Ostrau → Ostrawa Polska
 Polom (Pohlom) 186
 Polska (Królestwo Polskie) 49, 396, 494
 Pölten → Běloutín
 Połock 270
 Postoupky (Postupek) 186, 187
 Považská Bystrica (Bistrzicze) 203, 205
 Poysdorf 191, 192
 Pozoříce (Posorzitz, Posowitz) 187, 190
 Prachatice (Prachatitz) 459
 Praga (Prag) 12, 13, 15, 17, 25, 26, 28, 35-39, 45, 49, 64, 74, 120, 121, 123, 125, 127-130, 132, 142, 146, 159, 161, 192, 206, 207, 239, 251, 261, 262, 267, 269,

Praga (Prag), *ciąg dalszy* 270, 271, 272, 274, 277, 297, 300, 314, 322, 327, 328, 338, 339, 450, 456, 458, 459, 465, 466, 471, 474-477
 Přáslavice (Braslawitz) 188
 Predmier (Predmir) 206
 Přelauč (Przelancz) 471
 Přerov (Prerau) 186, 189
 Preßburg → Bratislava
 Příbor (Freyberg) 186, 189, 197
 Příbram 130
 Přívoz (Oderfurth) 538
 Prosenice (Prostietz) 189
 Prostějov (Prosnitz) 188
 Pruchna 538
 Puńców (Punzau) 154, 199, 536, 542
 Puńcówka, *rzeka* 532

R

Racibórz (Ratibor) 450, 470, 474
 Radslavice (Rapritz) 187
 Raj (Roy) 403, 404, 446, 448, 495
 Ratwick 399
 Regelsbrunn 194
 Regensburg 50
 Ritschow → Hricov
 Ropica (Roppitz), *gmina* 403, 404, 427, 471, 529, 533, 535, 541
 Ropica, *góra* 529
 Ropiczanka, *rzeka* 533
 Rouen 49
 Rousínov (Rausnitz) 187, 190
 Rudná pod Pradědem (Vogelseifen) 475
 Rudoltice (Rosswald) 490
 Rychaltice (Richaltitz, Richeltitz) 185, 189, 197
 Rzym 139

S

S. Johann → Moravský Svätý Ján
 Sardynia, *wyspa* 312, 537
 Saybusch → Żywiec
 Scharten 209
 Schneekoppe → Śnieżka
 Schrick 191
 Schwabischhall 387
 Schwarzwasser → Strumień

Schwechat 194
 Seelowitz → Židlochovice
 Selinkow → Zelinkovice
 Sibica (Schibitz) 86, 533, 535
 Silein → Žylina
 Šilheřovice (Schüllersdorf) 433
 Simoradz 147
 Skalica (Skalitz) 195, 197
 Skalice 252
 Skalka nad Váhom (Skalka) 203
 Skoczów (Skotschau) 154, 156, 300, 313, 437, 466, 467, 473, 526
 Slavikovice 190
 Slavkov (Austerlitz) 176, 300, 408
 Słowacja 28, 313, 408, 529
 Soběslav (Sobieslau) 473
 Solca (Solza) 228, 525
 Sorau → Żory
 Spytihněv (Spitinowitz) 196
 Staré Město u Uherského Hradiště (Altstadt) 196
 Stare Miasto (Altstadt), *koło Frysztatu* 404
 Starý Jičín (Alttitschein) 186, 189, 197
 Stekník (Stacknitz, Steknitz) 465
 Štěplovec (Stremplowitz) 316
 Stenersdorf 191
 Strassburg 156, 318
 Stráž pod Ralskem (Wartenberg) 458
 Strážnice (Straßnitz) 196
 Strumień (Schwarzwasser) 181, 301, 400
 Stupava (Stopowa) 195, 197
 Styria 253
 Sutoměřice (Sudomierzitz) 195, 197
 Svatá Hora u Příbrami (Heilige Berg) 458
 Szonów 156, 442
 Szumbark 523, 529
 Szwabia 390

Ś

Śląsk (Schlesien, Silesia) 46, 70, 72, 81, 84, 96, 105, 165, 253, 291, 294, 313, 314, 316, 326, 333, 365, 395, 396-398, 412, 432, 458, 478-480
 Śląsk, *pruski* 178, 229, 538
 Śląsk Austriacki 41, 55, 70, 151, 159, 228, 236, 265, 395, 494

Śląsk Cieszyński 11, 31, 39, 44, 45, 53, 59-60, 73, 79-81, 85, 104, 106, 112, 137, 155, 192, 228, 299, 313, 315, 318, 323, 394, 396, 422, 430, 444, 469, 477, 493, 495, 523, 524, 530, 538
 Śląsk Dolny (Nieder-Schlesien) 92, 426, 461
 Śląsk Górny (Ober-Schlesien) 294, 444, 461
 Śląsk Opawski 192, 396, 444
 Śnieżka (Schneekoppe), *góra* 160

T

Tabor 192
 Tarnowskie Góry 444
 Tarnów 51, 299, 316, 317
 Teplice nad Bečvou (Teplitzer Bad) 188
 Teschen → Cieszyn
 Tierlitzko → Cierlicko
 Tištin (Tissitz) 190
 Tortona 466
 Toszonowice (Toschonowitz) 197
 Třebechovice pod Orebem (Trzebechowitz) 476
 Trenčianska Teplá (Tepla) 203-205
 Trenčianská Turná (Trebni) 204
 Trenčianské Teplice (Teplitzer Bad) 28, 200, 203-205
 Trenčín (Trentschin) 200, 204, 205
 Trnávka (Tyrnawka) 188
 Trnowitz → Drnovice
 Troppau → Opawa
 Trzanowice (Trzanowitz) 197
 Trzycieź 86, 529
 Tschantoria → Czantoria
 Tscheikowitz → Čejkovice
 Turov (Turau) 476
 Tynhorzowa → Horšovský Týn

U

Uherské Hradiště (Hradischt) 196, 197, 255, 257, 446
 Uherský Ostroh (Ostrow) 196
 Ukraina (Ukraine) 397
 Ulm 387
 Ungarn → Węgry
 Uničov (Mährisch Neustadt) 478

Uppsala 208
Ustroń (Ustron) 86, 137, 153, 178, 472,
529, 538, 539

V

Valašské Meziříčí 257
Velčice (Weltschitz) 204
Velká Bíteš (Grossbitess) 254
Velké Bierovce (Bieran) 204
Velké Losiny 436
Velký Újezd (Ober-Aujest) 188
Verměřice (Wermerzitz) 458
Veselí nad Moravou (Wessely) 196
Veselíčko 436
Vimperk (Winterberg) 462, 471
Vnorovy (Zmurow) 196
Vogelseifen → Rudná pod Pradědem
Vrchlabí (Hohenelbe) 479
Vrchoslavice (Wrchoslawitz) 187, 190
Vsetín 164
Vyškov (Wischau) 187, 190

W

Wadowice 51
Wag (Waag), *rzeka* 204
Wagstadt → Bílovec
Wartenberg → Stráž pod Ralskem
Wąchock 422
Weißkirchen → Hranice
Weltschitz → Velčice
Wermerzitz → Verměřice
Wessely → Veselí nad Moravou
Wędrynia 154, 427
Węgry, Królestwo Węgier (Ungarn) 200,
253, 313, 320, 323, 395, 396, 443, 535
Wiedeń (Wien) 24, 25, 28, 39, 41, 42, 44,
51, 58, 59, 62, 68, 76, 121, 156, 160, 161,
189, 192-194, 229, 236, 238, 241, 253,
255, 256, 260, 261, 268, 271, 272, 275,
277, 279, 281-283, 285, 286, 288, 289,

Wiedeń (Wien), *ciąg dalszy* 291, 292, 294,
295, 298, 300, 301, 307, 313-316, 322,
323, 332, 333, 335-339, 344, 421, 432,
522

Wielkopolska 397
Wiener Neudorf 194
Wilfermann 194
Wilfersdorf 191, 192
Wilno 217, 218
Winterberg → Vimperk
Wischau → Vyškov
Witebsk 270
Wittenberga (Wittenberg) 313, 333
Wolfsthal 195
Wrchoslawitz → Vrchoslavice
Wrocław (Breslau) 44, 50, 153, 244, 464,
473, 500

Z

Żabokreki (Zabokreki) 204, 205
Zahnašovice (Zahanoskowitz) 196
Záhorská Bystrica (Bistritz) 195
Zamarski 86, 523, 527, 531, 541
Zarazice (Zaraschitz) 196
Zbrašov → Teplice nad Bečvou
Zdounky (Zdaunek) 473
Zeislowitz → Cisownica
Zelinkovice (Selinkow) 197
Žeravice (Zeronka) 196
Židlochovice (Seelowitz) 254
Zmurow → Vnorovy
Znaim 476

Ž

Žory (Sorau) 477
Žuków (Zukau) 197, 529
Žuków Dolny (Nieder-Zukau) 533
Žuków Górny (Ober-Zukau) 533
Žyčina (Silein) 202, 203, 206, 474
Żywiec (Saybusch) 501, 502

Zusammenfassung

Malo invidiam quam misericordiam

Leopold Johann Scherschnik in Schriften und Dokumenten

Die Verdienste Scherschniks, des Pädagogen, Gelehrten, des Gründers der ersten öffentlichen Bibliothek im Teschner Schlesien und des ältesten Museums auf dem Gebiet des heutigen Polen, sind allgemein bekannt. Um das Wissen darüber haben vor allem das Museum des Teschener Schlesien (Muzeum Śląska Cieszyńskiego) und die Teschener Bücherei (Książnica Cieszyńska) Verdienste. Scherschnik selbst konnte nur einen Teil seiner wissenschaftlichen Pläne verwirklichen. Seine wichtigsten Werke entstanden während seiner kurzen wissenschaftlichen Tätigkeit in Prag. Während seiner fast vierzig Jahre in Teschen erschienen nur einige Artikel, auf seine eigenen Kosten herausgegebene Schulbücher und Gelegenheitsgedichte. Das einzige umfangreichere wissenschaftliche Werk Scherschniks bleiben die „Nachrichten von Schriftstellern und Künstlern aus dem Teschner Fürstenthum“. Diese erschienen 1810 bei Thomas Prochaska in Teschen. Viele fertige oder fast fertige Werke sind nur mehr als Handschriften erhalten. Das Ziel dieser Edition, die im Rahmen der wissenschaftlichen Serie „Bibliotheca Tessinensis“ erscheint, ist eine noch umfangreichere Darstellung des Schaffens dieses wichtigsten Vertreters der Teschener Aufklärung durch Darstellung seiner Person als Gelehrter; konkret als Historiker auf der Höhe seiner Zeit, Kirchenmann und Anhänger der wichtigsten intellektuellen Strömungen seiner Epoche.

Leopold Johann Scherschnik wurde am 3. März 1747 als Sohn von Johann Anton (1715-1788) und Johanna Aloisia (der Tochter des Bürgermeisters von Teschen Leopold Innozenz Gottlieb Polzer) in einer katholischen Beamtenfamilie geboren. Sein Vater war der langjährige Stadtsyndikus und nach dem frühen Tod der Mutter sorgte er für die Bildung des einzigen überlebenden Sohnes dieses Ehepaares. Der kleine Leopold wuchs eigentlich alleine auf und las sehr viel aus der großen Bibliothek seines Vaters, was sicher seinen künftigen Lebensweg beeinflusste, der ihn nach dem dortigen Jesuitengymnasium 1762 zum philosophischen Studium an die Jesuitenakademie in Olmütz brachte. Freundschaftliche Kontakte

zum Mathematikprofessor und Militäringenieur Franz Zeno bewogen Schersch-
nik 1764 der Gesellschaft Jesu beizutreten. Während der darauf folgenden Jahre
durchlief Schersch-
nik die nächsten Etappen des Ordenslebens in den Kollegien in
Brünn, Bresnitz und am Prager Klementinum, wo er u.a. Physik und Mathematik
(bei Professor Jan Tessanek), Kirchengeschichte, Methodologie der Geschichtsfors-
chung und historische Hilfswissenschaften bei Johann Diesbach studierte. In
der Bibliothek des Kollegiums, die damals die größte Jesuitenbibliothek Böhmens
war, begann er Materialien zu eigenen historischen Arbeiten zu sammeln. Nach
einem zweijährigen Aufenthalt im Kollegium in Eger (1769-1771) kam er nach
Prag zurück, um sein Theologiestudium zu Ende zu bringen. Er trat mit den
führenden böhmischen Forschern in Kontakt, die zum Großteil ebenfalls Jesu-
iten waren und die anhand der Quellen versuchten, in Vergessenheit geratene
Abschnitte der böhmischen Geschichte zu erforschen. Obwohl sie meistens in
lateinischer und deutscher Sprache veröffentlichten, gingen sie in die Geschichte
als Schöpfer der nationalen Wiedergeburt der Tschechen ein (u.a. František
Pubička, Václav Prokop Duchovský, Gelasius Dobner, František Martin Pelcl). Zu
dieser Zeit fand das wissenschaftliche Debüt des jungen Schersch-
nik statt. Sein
Beitrag über den Ursprung der Polaben brachte ihm einen Preis im Wettbewerb
der Wissenschaftlichen Gesellschaft „Societas Jablonoviana“ in Leipzig ein und
wurde in einer Zeitschrift der Gesellschaft veröffentlicht. Die vielversprechende
wissenschaftliche Karriere des jungen Teschners wurde durch die Aufhebung der
Gesellschaft Jesu im Jahr 1773 unterbrochen. Kurz davor fand er eine Stelle als
Hilfsbibliothekar am Klementinum. Das Ergebnis seiner Arbeit war ein volles
Handschriftenverzeichnis und ein Artikel über die Herkunft der klementinischen
Handschriftensammlung. Er fertigte auch die Edition des Lobgedichtes von Na-
sonius über den König von Ungarn Ladislaus an. Viele Handschriften aus sei-
nem Besitz machte er seinen Freunden zugänglich, u.a. M. Pelcl, die reichlich
Gebrauch davon machten. Versuche, eine feste Anstellung in Böhmen zu finden,
schlugen jedoch fehl und Ende des Jahres 1775 war Schersch-
nik gezwungen, nach
Teschen zurückzukehren.

Die wissenschaftliche und editorische Tätigkeit Schersch-
niks während seiner
Prager Periode ist ziemlich gut erforscht und in Milan Kudělkas „Leopold Jan
Šeršník (1747-1814). Život a dílo“, Ostrava 1957, dargestellt. Dieser Band be-
schäftigt sich in erster Linie mit der weniger bekannten Periode seiner Tätigkeit
in seiner Heimatstadt. Nach einem Jahr erlangte er die Stelle eines Professors für
Poetik und Rhetorik am dortigen Gymnasium, außerdem wurde ihm die Gym-

nasiumskirche anvertraut. Im Jahr 1787 wurde er zum Präfekten des Gymnasiums bestellt und bekleidete dieses Amt bis zu seinem Tod. Nebenbei hatte er einige weitere Ämter inne, die er meistens ehrenamtlich ausübte. Besonders zeitraubend war das Amt des Elementarschulaufsehers für den gesamten Teschner Kreis (seit 1804). Er erfüllte auch ehrenamtlich einige Funktionen zugunsten der lokalen Gesellschaft, wie z.B. die Leitung des Wiederaufbaus der Stadt nach dem verheerenden Brand im Mai 1789. Er veranlasste auch den Bau eines neuen Gymnasialgebäudes. Viele Jahre und fast sein ganzes Vermögen widmete er der Einrichtung der Gymnasialbibliothek, die allen Einwohnern zugänglich sein sollte. Darüber hinaus versuchte er trotz Zeitmangels, seine wissenschaftlichen Interessen weiterzuentwickeln. Seine Lieblingswissenschaft war Geschichte, aber er musste sich zuerst entsprechende Quellen besorgen. Er beschäftigte sich auch mit Botanik, wobei er Gärten (eigentlich ein Freilichtmuseum) in der Freistädter Vorstadt anlegte, wo er einige tausend Bäume sammelte und alle sehr genau beschrieb. Die Bekanntschaft mit dem Straßenbaumeister Josef Wussin bewog ihn, sich auch der Mineralogie und Naturgeschichte zu widmen. Die meisten Pläne des Teschner Präfekten gingen nicht über die Phase der Materialsammlung hinaus, denn er sagte oft selbst, dass er wegen fehlender Möglichkeiten ein bloßer Sammler blieb, wobei ein großer Teil seiner Sammlungen beim Brand von Teschen im Jahr 1789 vernichtet wurde.

Der Großteil der Schriften aus seiner Teschner Periode blieb in seiner Hinterlassenschaft, die erst nach 1815 vom ersten Kustos der Scherschnikschen Sammlungen Albin Heinrich geordnet wurde. Ein Verzeichnis der restlichen Handschriften und Archivalien wurde erst nach dem Zweiten Weltkrieg vom Kustos des Teschner Museums Dr. Ludwik Brożek ohne Anspruch auf Vollständigkeit angefertigt. Es handelt sich um zwei folgende Teile des Handschriftenverzeichnisses (SZ DD VIII und DD IX). Ein Teil des amtlichen Schriftverkehrs, der mit der Gründung der öffentlichen Bibliothek und des Museums sowie mit den Grundlagen ihres Betriebs zusammenhing, ist in den Unterlagen der Stiftung Fundacja Szersznikowska erhalten geblieben. Diese Schriften sind nicht einfach in der erhaltenen Hinterlassenschaft zu finden. Scherschnik fertigte zuerst zahlreiche Notizen, meistens auf der Rückseite von Hausarbeiten an, vervollständigte sie ständig und nummerierte manchmal. Einen Teil der Notizen zu einem gemeinsamen Thema ordnete er, die anderen bleiben vermisch. Die Absichten des Autors bleiben manchmal unklar. Eine weitere Arbeitsetappe war die Anfertigung einer Reinschrift in den dazu angelegten Miscellanien, die mit der Zeit zu einer Art Tagebuch von

Beobachtungen und Bemerkungen wurden (siehe I.3 und I.4). Erhalten geblieben ist auch die Handschrift Signatur DD IV 18, in der Scherschnik seine kleineren druckreifen Werke abschrieb, die dann teilweise tatsächlich im Druck erschienen sind.

Dieses Werk verfolgt das Ziel, dem Leser eine kritische Edition derjenigen ungedruckten Werke L. J. Scherschniks zugänglich zu machen, die als bedeutender Beitrag zur Erforschung einer Disziplin gelten können, seine bis jetzt wenig bekannten Forschungsbereiche darstellen oder Quellen zur Biographie und Ansichten des Teschner Präfekten sind. Die veröffentlichten Werke Scherschniks wurden in Themenbereiche eingeteilt. Zum ersten Themenbereich gehören biographische und autobiographische Materialien, die mit den „Glückwünschen Johann Anton Scherschniks zum 40. Geburtstag seines Sohnes“ beginnen (I.1). Die Grundlage ist aber ein Text, der traditionell „Autobiographie“ genannt wird (I.2). Er entstand 1803 auf Bitte des Hofrats Franz Herrmann von Herrmannsdorf (1748-1816), eines pensionierten Wiener Beamten, der Materialien zur Literaturgeschichte Böhmens sammelte. Sie sollten als Vervollständigung der vorhandenen biographischen Lexika dienen, weswegen Herrmann ausgewählte Personen um Zusendung ihrer Biographien zu seinem Lexikon böhmischer Gelehrter bat. Seine Bitte bewog Scherschnik, die Erinnerungen aus der Jugendzeit zu beschreiben, die er dann nach Wien in zwei oder drei Teilen schickte. Wegen Zeitmangels unterbrach er die Arbeit an der Autobiographie, obwohl der Teschner Präfekt bis zu seinem Tode sich selbst und anderen versprach, diese fortzusetzen. Scherschnik nannte den Text Autobiographie oder Biographie selbst, aber es ist streng genommen keine richtige Biographie, sondern eine ziemlich lockere Reihe von Erinnerungen aus seinem Leben: Sie fängt mit seinem Beitritt der Gesellschaft Jesu an – streng genommen mit seinem ersten Aufenthalt in Prag und den Studien bei Diesbach und Tessanek (den er für einen ziemlich schlechten Pädagogen hielt) – dann beschreibt sie seine kurze Tätigkeit in Eger und den zweiten Aufenthalt in Prag bis zur Aufhebung des Ordens. Im zweiten Brief kehrt er zu seiner Kindheit zurück, um dann zur Lehre in Olmütz, Noviziat in Brünn und zum Kollegium in Bresnitz überzugehen. Dann überspringt er seinen Aufenthalt in Prag und beschreibt seine Rückkehr nach Teschen. Hier beschreibt er jedoch nur seine Stellensuche. Erhalten ist ein Entwurf, den Scherschnik für sich selbst behielt und später für H.J.H. Czikan bestimmt, der in der Hinterlassenschaft Cerronis im Mährischen Landesarchiv in Brünn (Moravský zemský archiv) erhalten ist. Trotz der oben genannten Lücken ist die Autobiographie die wichtigste Quelle zum Lebenslauf des Teschner Präfekten.

Viele Informationen zum Leben Scherschniks (u.a. die Beschreibung seiner drei Reisen – nach Brünn 1799, Wien 1800 und Trentschin-Teplitz in der Slowakei 1806) finden wir in der Sammlung seiner Notizen, deren Anfertigung Scherschnik 1804 begann und grundsätzlich 1806 beendete und „Miscellanea“ (I.3) nannte. Eigentlich ist es ein Gedenkbuch, in dem der Teschner Präfekt verschiedene erwähnenswerte Tatsachen notierte: politische Ereignisse, Beobachtungen zur Mineralogie, Fragmente aus der Lektüre, sprachwissenschaftliche Bemerkungen und Inschriften, die er verfasste. Diese Edition beinhaltet das Buch vollständig, dagegen wurden aus einem ähnlichen, den „Miscellanien von verschiedenen Erfahrungen, Beobachtungen und Bemerkungen“ (I.4), nur diejenigen Fragmente ausgewählt, die für die Biographie von Scherschnik von Bedeutung sind, u.a. ein Verzeichnis von Bäumen und Sträuchern in seinem Garten beim Freistädter Tor.

Die zwei letzten Texte dieses Editionsteiles betreffen das wichtigste Werk, d.h. die Bibliothek und das Mineralienkabinett (Museum). 1809 konnten sie nach langjährigen Bemühungen dem Publikum zugänglich gemacht werden, was die Behörden guthießen. Der Kaiser zeichnete Scherschnik im Hofdekret vom 2. März 1809 mit dem Titel eines Ehrenprobstes und dem Recht, das goldene Kreuz zu tragen, aus. Diese Auszeichnung wurde drei Monate später vom Kreishauptmann Carl Philip von Rechtenbach während einer Feierlichkeit übergeben. Scherschnik hielt eine Dankrede, eine zweite an die Schüler und Gäste schloss die Feierlichkeit ab. Erhalten ist die Reinschrift der beiden Reden mit dem Titel „Dankreden den 3 Juny 1809 gehalten“ (I.5). In der ersten Rede äußerte der Teschner Propst seinen Dank an Kaiser Franz I. gegenüber einem kaiserlichen Kommissär und seine Freude über eine so unerwartete Auszeichnung. Dabei nannte er die Schule eine Einrichtung, die am stärksten zur Entwicklung des Staates und der Menschheit beiträgt. In der zweiten Rede stellte er die Vorteile seiner Bibliothek und seines „Naturalienkabinetts“ dar, wo die Schüler nicht nur konkrete Einzelbeispiele von Pflanzen und Tieren finden könnten, sondern Hunderte und Tausende, was ihnen Übersicht über die Entwicklung der Natur gäbe. Er ermunterte auch zum Besuch seiner 5 000 Exemplare zählenden Mineraliensammlung. Schnell erfuhr er aber, dass er für diese Auszeichnungen eine hohe Taxe zahlen muss, worüber er verbittet Johann Paul Cerroni im Brief vom 19. Februar 1810 berichtete, in dem er sich auf den lokalen Spruch „Cóż po tytule, kiedy nie masz w szkatule“ berief (Was nützt der Titel, wenn du nichts in der Geldschatulle hast). Die Berufungen an die Kreis- und Gubernialbehörden brachten nichts. Scherschnik wandte sich also am 1. März 1810 an den Kaiser, indem er ihn um die Befreiung

von der vorgeschriebenen Gebühr bat. Der Brief an Kaiser Franz I. (I.6), beinhaltet im Prinzip neben entsprechender Danksagung eine Aufzählung der wichtigsten sozialen, organisatorischen und schulischen Aktivitäten Scherschniks in Teschen in 23 Punkten. Wie er präzise berechnete, brachte er durch seine Opferbereitschaft, für die er weder eine Vergütung erwartete, noch verlangte oder erhielt, dem Staat Ersparnisse in einer Gesamthöhe von ca. 60 000 Gulden. Er bat also, ihn von der Gebühr für den ihm verliehenen Titel zu befreien, so dass das für den Unterhalt der Sammlungen bestimmte Kapital nicht vermindert werden musste. Erst ein erneutes Schreiben nach zwei Jahren brachte ein Ergebnis. Die beiden Schreiben sind als Entwürfe in den Sammlungen der Teschner Bücherei (Książnica Cieszyńska), Bestand: Archiwum Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, erhalten.

Einen weiteren Teil der Scherschnik-Edition macht sein Briefwechsel aus, weil er wie jeder Gelehrte jener Zeit, insbesondere in der Provinz, mit vielen Personen in Briefwechsel stand. Leider ist nur ein Bruchteil seiner Korrespondenz erhalten geblieben und nur selten im Original. Die Edition beinhaltet 21 Originalbriefe von sieben Personen an Scherschnik und 42 Briefe Scherschniks an sie. Die wichtigsten Briefe der Teschner Periode sind an Johann Paul Cerroni (1753-1826) gerichtet, den Sekretär des Mährisch-Schlesischen Guberniums in Brünn, mit dem Scherschnik im regelmäßigen Briefkontakt stand, aber uns sind nur Briefe aus den Jahren 1788, 1801-1802 und 1810-1812 bekannt. Scherschnik erzählte ihm über seine Aktivitäten, offenbarte ihm seine Probleme zB. beim Bau des Gymnasiums und schrieb über seine wissenschaftlichen Pläne. Er nützte die Hilfe seines Freundes bei der Erreichung gesuchter Materialien oder einer schnelleren Druckgenehmigung, da Cerroni u.a. das Amt eines Gubernialensors innehatte. Für die letzten Lebensjahre Scherschniks sind ebenfalls die Briefe an einen Neffen Cerronis, Johann Jakob Heinrich Peter Czikann (1789-1855) wichtig, dem die Veröffentlichung mancher Artikel des Teschner Präfekten zu verdanken ist. Die Briefe an Cerroni und Czikann wurden bereits von M. Kudělka herausgegeben. Jetzt werden sie erneut – gemäß dem Transliterationsprinzip – wegen ihres informativen Inhalts und des Vorhabens in einem Band aufgelegt. Zahlreicher sind nur die Briefe an den Mathematikprofessor der Prager Universität Stanislav Wydra (1741-1804), mit dem er schon in Prag befreundet war. Ihnen waren nicht nur das wissenschaftliche Streben gemein, sondern auch die starke Identifikation mit der (aufgehoben) Gesellschaft Jesu, weswegen man in ihren Briefen zahlreiche Nachrichten über die Schicksale von Ex-Jesuiten findet. Ihr Briefwechsel be-

trifft auch konkrete und für Scherschnik wichtige Angelegenheiten, weil Wydra für Scherschnik Mineralien für seine Sammlung vermittelte. Die ziemlich zufällige Bekanntschaft mit Herrmann resultierte in über zehn Briefen im Jahr 1803, deren Themen – außer der Autobiographie Scherschniks – der Austausch von Büchern und Handschriften war. Der sonstige Briefwechsel besteht aus Briefen an Personen, mit denen er oft Briefe wechselte, aber die meisten Briefe sind nicht erhalten oder an Personen gerichtet, zu denen er nur kurz Kontakte unterhielt. Zu den ersteren gehört die Korrespondenz mit Josef Wussin (1753-1812), den er 1777 kennenlernte. Wussin war „nur“ Straßenbaumeister, aber er war der erste, der Scherschnik mit der wissenschaftlichen Geologie und Mineralogie vertraut machte. Scherschnik verdankte ihm auch Kontakte zu den in Mähren tätigen Mineralogen. Später schrieben sie sich gegenseitig bei verschiedenen Anlässen und unternahmen gemeinsame Ausflüge zur Untersuchung der lokalen Mineralien. Seit 1805 wohnte Wussin einige Zeit in Teschen. Bekannt sind aber nur einige Briefe. Josef Hermann Agapit Gallaš (1756-1840) aus Mährisch-Weißkirchen traf Scherschnik niemals persönlich, obwohl sie sich spätestens seit 1794 kannten, als Gallaš einige in seinem Garten ausgegrabenen Fossilien für die Sammlung schickte. Scherschnik schenkte der in der Gründungsphase begriffenen Bibliothek von Gallaš über hundert Bücher, er schickte ihm auch seine Veröffentlichungen. Sie wechselten oft Briefe über einen aus Mährisch-Weißkirchen stammenden Schüler des Teschner Gymnasiums. Nach 1814 sammelte Gallaš die ganze Korrespondenz in seiner Bibliothek, aber keiner dieser Briefe ist erhalten. Bekannt ist nur jener, den er auf der letzten Seite der Broschüre J. J. H. Czikanns, „Leopold Johann Scherschnick's Ehrengedächtnis“ anführte.

Zu einer anderen Gruppe gehören die Briefe von Gelasius Dobner (1719-1790), Rektor des Piaristen-Kollegiums und später des Gymnasiums in Prag, den Scherschnik noch in Prag kennengelernt hatte. Dobner suchte die Handschrift der Legende des heiligen Prokop, die Scherschnik besaß und während seines Umzugs nach Königgrätz verlor. Im einzigen erhaltenen Brief erteilt der Teschner Gelehrte Auskunft darüber, was wahrscheinlich den Briefwechsel mit einem der bekanntesten böhmischen Historikers beschloss. Josef Karl Schipp (1751-1836) kannte Scherschnik gut, denn die beiden waren Geistliche und 1806 wurde Schipp zum Generalvikar des österreichischen Teils der Diözese Breslau ernannt, zu der auch Teschen gehörte. Sie trafen sich wahrscheinlich oft persönlich, was eine geringe Zahl der erhaltenen Briefe erklärt, die vor allem die Geschichte der Reformation in der Gegend von Friedeck im 16. Jh. betreffen, wofür sich Schipp interessierte.

Geistlicher war auch Peter [Pierre] Augustin Holley, ein französischer Revolutionsflüchtling, der beim Teschner Landeshauptmann Johann Graf Larisch Zuflucht fand. Seine zwei Briefe an Scherschnik und Entwürfe der Antworten vom Frühjahr 1800 beinhalten Informationen zu von Holley gefundenen Mineralien. August Schramm (1773-1849), Professor und später Direktor des Gymnasiums in Leobschütz, besichtigte 1808 die Sammlungen Scherschnik in Teschen. Der erhaltene Brief und die Antwort darauf sind ein Ergebnis dieses Besuches: Der Brief enthält den Vorschlag, Dubletten zur Sammlung Schramms zu schicken. Seinen letzten Brief schrieb Scherschnik am 21. Jänner 1814 und zwar an den Lyzealbibliothekar aus Olmütz Michael Wenzel Voigt (1765-1820). Er betrifft Dubletten, die gemäß Verfügung der Behörden die Lyzealbibliothek der von Scherschnik gegründeten öffentlichen Bibliothek übergeben sollte, was Scherschnik seit Jahren anstrebte und jetzt von Voigt einforderte. Nach der Verfassung des Briefes schickte Scherschnik einen Schüler zur Post und starb gleich darauf an einem Schlaganfall.

Eine dritte Gruppe der herausgegebenen Dokumente zum Leben und zur Tätigkeit Leopold Johann Scherschniks ist der Schriftverkehr mit den Behörden, der sein Lebenswerk, d.i. die Gründung der Bibliothek und des Museums, betrifft. Vom Anfang seiner Arbeit als Professor für Poetik und Rhetorik am Katholischen Gymnasium in Teschen 1776 meldete Scherschnik seinen Vorschlag, eine besser ausgestattete Bibliothek anzuschaffen, was seiner Überzeugung entsprach, dass Bücher und andere Lehrhilfen für eine wirksame Wissensvermittlung unentbehrlich seien. Im April 1781 unterbreitete er im Namen des damaligen Präfekten dem Teschner Landesältesten (III.1) den Entwurf einer Handbibliothek für den Gebrauch des Gymnasiums und ein Verzeichnis der hierfür anzuschaffenden Bücher. Dieser Entwurf wurde nicht realisiert, was auch für einige spätere Fassungen gilt. Erst 1800, als der Bau eines neuen Schulgebäudes beschlossen wurde, bot Scherschnik dem Fiskus den Ankauf des alten Schulgebäudes um einen herabgesetzten Preis an, wofür er sich verpflichtete, darin die Wohnungen für den Kirchendiener und Schulhausmeister einzurichten und die öffentliche Bibliothek sowie das Mineralienkabinett zum Gebrauch der Schüler und des Publikums unterzubringen. Er versprach auch, ihren Betrieb finanziell abzusichern (III.2). Das Angebot Scherschniks wurde mit dem Hofdekret vom 27. Jänner 1801 angenommen, was erlaubte, die Pläne zu verwirklichen. Der Teschner Präfekt hielt persönlich das Jahr 1801 für den Beginn seiner Bibliothek, obwohl die Teschner Tradition 1802 als Gründungsjahr der Bibliothek und des Museums angibt. Die in diesem Teil der Edition abgedruckten Schreiben stellen den Entstehungspro-

zess der Sammlungen und die dabei aufgetretenen Probleme dar. Zu den ersteren gehört der Brief Scherschniks an Herzog Albert von Sachsen-Teschen vom 5. April 1801 (III.3), in dem er um Unterstützung seiner Initiative bat, zu den letzteren das Schreiben an das Kreisamt vom 20. September 1812 (III.4), über die Idee des Baues eines neuen Gebäudes der Cselestinischen Stiftung, deren Direktor Scherschnik war (und das die Bibliothek ebenfalls hätte unterbringen können). In diesem Teil der Edition findet der Leser auch Urkunden zur finanziellen Absicherung des Betriebs der von Scherschnik der Öffentlichkeit zur Verfügung gestellten Sammlungen. Es handelt sich vor allem um das Testament des Teschner Präfekten (III.5), das allmählich seit 1806 entstand, denn Scherschnik vermachte Schritt für Schritt seine Aktiva und legte auch die voraussichtlichen Ausgaben fest. Eigentlich haben wir mit einem Testamentsentwurf zu tun, der gerichtlich nicht bestätigt wurde. Ein nächstes Dokument ist der „Entwurf des Stiftungsinstruments der Bibliothek vom 2./11. Oktober 1808“ (III.6). Die beiden Urkunden wurden nach dem Tod Scherschniks vom Ausschuss des Teschner Landrechts beglaubigt und auf deren Grundlage fertigte der mährisch-schlesische Advokat Dr. Josef Klaps aus Troppau, der Nachlassverwalter, erst zehn Jahre später das eigentliche Stiftungsinstrument an. Es wurde am 21. Juni 1824 vom Teschner Herzoglichen Landrecht als zuständige Instanz bestätigt. Das Mährisch-Schlesische Gubernium in Brünn genehmigte es am 9. August 1824. Der Entwurf der Scherschnikschen Stiftung wurde als Anhang veröffentlicht und war die Grundlage ihres Bestehens bis in die Zwischenkriegszeit hinein.

Die Maßnahmen zur Eröffnung der Bibliothek und des Museum waren vor allem den Gymnasiasten gewidmet, denn Scherschnik fühlte sich vor allem als Pädagoge. Deswegen finden wir in seiner Hinterlassenschaft relativ viele Texte, die mehr oder weniger Schule und Unterricht betreffen. Es handelt sich vor allem um Projekte, aber die Editoren sind überzeugt, dass sie die Ansichten des Teschner Präfekten zum Unterrichtswesen klar darstellen. An erster Stelle ist das „Tagebuch über die von mir in der Rhetorik gehaltenen Vorlesungen“ (IV.1), ein Verzeichnis der Lehrveranstaltungen des Präfekten in dem von ihm geleiteten Gymnasium innerhalb von drei Wochen (17. Oktober – 9. November 1798). Es ist nicht nur eine Aufzeichnung seiner Lehrtätigkeit, sondern auch eine Quelle zur Unterrichtspraxis in der österreichischen Monarchie des ausgehenden 18. Jhs. Scherschnik verfasste auch einige Lehrbücher für das Gymnasium, das erste – für Mathematik erschien bereits 1781. Einige weitere blieben in Handschrift. Wie jeder Lehrer bereitete Scherschnik verschiedene Unterrichtsbehelfe für seine Schüler vor, wenn

auch deren Form und Wert unterschiedlich waren, weil es um Wissensvermittlung und nicht um Forschung ging. „Ein Gespräch zwischen einem Hofmeister und seinen Zöglingen“ (IV.2) ist ein auf einigen Blättern verfasster Dialog in Form von Fragen und Antworten zur geographischen Lage, Geschichte und Bodengestaltung u. a. von Bielitz und Biala. Viel interessanter ist das Werk mit dem Titel „Beyträge zur Kenntniß des Herzogthums Teschen“ (IV.3), das aus zwei miteinander verbundenen Texten besteht. Im ersteren bezieht er sich auf die damals gültigen Theorien zur Entstehung der Erde, indem er die Entdeckungen von Fossilien mit der Urmeertheorie zu verbinden versuchte. Der zweite Text ist eine Vervollständigung des ersten und beschreibt einige eigene prähistorische Funde aus dem gesamten Gebiet des Teschner Schlesiens. Der letzte Text dieser Reihe – „Geschichte des Teschenschen Gymnasiums im Jahre 1807“ (IV.4) ist ein von Scherschnik als Präfekt vorbereiteter Jahresbericht aus der Arbeit der Schule in diesem Jahr. Man kann darin viele Informationen über den Schulbetrieb finden. Für den heutigen Forscher ist vor allem Scherschniks Antwort auf die von den Behörden gestellte Frage nach der Ursache des Mittelschullehrermangels interessant. Sie ist sehr umfangreich und er äußert offen seine Meinung. Wir erfahren seine Ansichten zur Theorie und Praxis der Didaktik, u. a. seine Überzeugung von der Überlegenheit von Mönchen, insbesondere Jesuiten, als Lehrer und Erzieher.

Der fünfte und letzte Teil dieser Edition beinhaltet diejenigen Werke Scherschniks, die zu seinen Lebzeiten nicht herausgegeben wurden, obwohl sie dazu bestimmt waren. Am Anfang steht der längste Text dieser Edition, die Geschichte des Teschner Gymnasiums, dessen Schüler, Lehrer und langjähriger Direktor er war. Die Idee, eine Schulgeschichte zu verfassen, sprach Scherschnik zum ersten Mal in einem Brief an Czikan von 18. Mai 1801 an, als er den Bau des neuen Schulgebäudes leitete. Am Anfang fehlten ihm Quellen, da er für manche Jahre nur die Namen der Professoren kannte, die in der Teschner Jesuitenresidenz lebten. Von Cerroni, der die Archive der aufgehobenen Klöster verwaltete, erhielt er umfangreiche Notizen zu der Lehrerschaft, aber die Arbeit zog sich in die Länge und erst 1810 wurde sie (fast) fertig. Es fehlten nur einige Geburts- und Todesdaten zur Genealogie der Grafen Larisch, die er von der Familie übrigens nie bekam. Das Werk sollte auch mit den Porträts der Stifter (Tenczyński, Cselesta und Zima) verziert werden. 1812 begann er einen Verleger zu suchen, da er das Buch nicht selbst finanzieren wollte (wie früher), da er das Geld für die Stiftung brauchte. Er versuchte sogar, die Einwohner Teschens um Vorauszahlungen für dieses Buch zu bitten. Es gelang aber nicht, die Geschichte des Teschner Gymna-

siums im Druck herauszugeben. Die Grundlage dieser Edition ist der fertige Test der „Annalen des k. k. Gymnasium in Teschen“ (V.1), ein Anhang beinhaltet die Namen der Präfekten und die Schülerzahlen in den Jahren 1774-1813. Nach mehr als zehn Jahren Arbeit fertigte der Teschner Präfekt einige Handschriften zu diesem Thema an. Man kann anhand dieser Handschriften den Entstehungsprozess dieses Werkes verfolgen.

Scherschnik beabsichtigte darüber hinaus, einige weitere historische Schriften zu verfassen, u.a. „Nachrichten von Hauptschule in der Stadt Teschen und den Landschulen in Fürstenthume Teschen“. Als Kreisschulaufseher hatte er Zugang zu entsprechenden Dokumenten. Ein weiteres Projekt war sein „Entwurf der Teschner Geschichte“ für Studierende, aber diese Projekte wurden nicht verwirklicht. Auf verschiedenen Entwicklungsetappen verharren die angekündigten Werke „Scriptores historici Teschinensis“ und „Beiträge zur politischen und Kirchengeschichte des Fürstenthums Teschen“. Er sammelte auch Materialien zur Genealogie des Teschner Adels. Dieser Teil seines Nachlasses wurde schon im Rahmen der Reihe „Bibliotheca Tessinensis“ herausgegeben (Leopold Jan Szersznik, *Materiały genealogiczno-heraldyczne do dziejów szlachty księstwa cieszyńskiego*, Hrsg. Waclaw Gojniczek, Cieszyn 2004, *Bibliotheca Tessinensis* 1. Series Polonica 1). In einem geringeren Maße sammelte er Materialien zur Genealogie bürgerlicher Familien. Als Beispiel für historische Quellen wurde in der Edition ein kurzer Text herausgegeben, der aus kopierten Grabinschriften vom Teschner Dreifaltigkeitsfriedhof besteht (V.2).

Wie erwähnt war die Gründung eines botanischen Gartens in der Freistädter Vorstadt die größte Leistung des Teschner Gelehrten in diesem Bereich. Er verband Naturgebilde mit einer Ausstellung historischer Denkmäler und anderer denkwürdiger Objekte, was die Anlage zu einem der ersten Freilichtmuseen in Mitteleuropa machte. Leider ist dieser Garten nicht erhalten. Sowohl dessen Entstehungsprozess als auch die Beschreibung fügte Scherschnik seinem umfangreichen Beitrag „Beschreibung der Gegend und der Gärten um Teschen“ (V.3) bei. Er beschreibt dort die seiner Meinung nach interessantesten Gärten der Stadt. Er kannte sie persönlich, entweder aus seiner Kindheit oder weil sie den Eltern seiner Schüler gehörten. Solche modernen Gärten im englischen Stil waren östlich und nördlich der Stadtmauern gelegen, die nach dem Stadtbrand 1789 abgerissen, dann für Grünanlagen bestimmt und schließlich bebaut wurden. Der Beitrag über die Gärten erschien 1812 in den Wiener „Vaterländischen Blättern“ unter dem geänderten Titel „Umgebung von Teschen“ und um die Hälfte gekürzt.

Die Eingriffe der Redaktion führten dabei zu eindeutigen Fehlern, indem persönliche Anmerkungen Scherschniks beseitigt wurden, die z.B. den Entstehungsprozess der „Gärten in der Freistädter Vorstadt“ oder seine Funde darstellten (z.B. ein alter Friedhof, den er für den Dominikanerfriedhof hielt). Es fehlt sogar die Erklärung, dass Scherschnik der Schöpfer seiner Gärten sei, und es wurde nur der Name der aktuellen Eigentümerin angegeben. Die erneute Herausgabe dieses Textes anhand des erhaltenen Originals ist also durchaus gerechtfertigt. Nach über 200 Jahren ist der Beitrag Scherschniks eine wertvolle und bis dato nicht genutzte Quelle.

Eine Art „wissenschaftliches“ Tagebuch anderer Unternehmungen des Teschner Präfekten ist die Handschrift mit dem Titel „Botanisch-mineralogische Spaziergänge 1798“ (V.4), die seine Ausflüge zu verschiedenen Orten der Region von Oktober 1798 bis 1804 darstellt (hauptsächlich 1798-1800). Der Autor beschreibt nähere Ausflüge, meistens mit seinen Schülern oder „weitere“ Reisen zu entfernteren Orten (bis Karwin und Ostrau). Auf diesen längeren Reisen begleiteten ihn seine Bekannten – Wussin, Inspektor Neißer sowie die Professoren N. Teuchmann und A. Gorgosch. Es war ein zielstrebiges wissenschaftliches Programm des Teschner Präfekten, der offensichtlich vorhatte, wenigstens die Gegend von Teschen geologisch zu untersuchen. In seinen Notizen beschrieb er die Bodengestaltung, die Grundbeschaffenheit und interessante geologische Funde bzw. die Fortschritte des Steinkohlenbergbaus in den Bergbaugebieten. Der Text ist auch eine interessante Quelle für die Forscher der lokalen Toponyme. Solche Ausflüge setzte Scherschnik wahrscheinlich auch später fort.

Die Edition wird mit einem kleinen „Glossar der Kindersprache“ abgeschlossen (V.5). Es handelt sich um eine Zusammenstellung der Lallworte der einheimischen Kinder oder Ausdrücke, mit denen man zu den Kindern sprach. Es lässt sich nicht feststellen, ob der Teschner Präfekt diese Worte hörte oder aus seiner Kindheit kannte. Es ist aber ein Beispiel seines sprachwissenschaftlichen Interesses, wozu Scherschnik, der einige Sprachen kannte, eigentlich prädestiniert war. In seinen Notizen finden wir oft Zusammenstellungen von Wörtern aus mehreren Sprachen, die er manchmal aus eigener Erfahrung, meistens aber aus Büchern kannte. Es handelt sich nicht nur um Sprachen, die er im Alltag benützte (Deutsch, Latein), sondern auch viele andere, sogar Jiddisch und Persisch. Darüber hinaus lernte er Französisch, Italienisch, Griechisch und konnte auch sicher Tschechisch und Polnisch (wenn auch offen bleibt, in welchem Rahmen). Wie zahlreiche andere Gelehrte seiner Zeit beschäftigte er sich mit dem Problem

der „Richtigkeit der Sprachen“. Er wollte beweisen, dass viele Wörter eine gemeinsame Etymologie aufweisen, also derselben Ursprache entstammen. Dies ist an mehreren Stellen zu erkennen.

Manche in dieser Edition herausgegebene Texte sind in lateinischer Sprache verfasst (zB. die Briefe an G. Dobner und S. Wydra), die er beherrschte und (als Jesuit) am häufigsten in seiner früheren Lebensperiode verwendete. Die meisten Texte der Edition stammen aber aus späteren Tagen, als er in Wort und Schrift meistens in Deutsch kommunizierte. Er bediente sich der deutschen Sprache in der Schule, in den Kontakten mit Behörden und in der Öffentlichkeit. Er publizierte seine wissenschaftlichen Werke natürlich auch in der seit den Reformen Kaiser Josef II. gültigen Amtssprache (mit Ausnahme seines ersten lateinischen Lehrbuchs von 1781). Auch alle Notizen und Handschriften sind in deutscher Sprache verfasst. Es besteht kein Zweifel, dass er sich unabhängig vom Thema und Adressaten während dieses Lebensabschnitts nur dieser einen lebenden Sprache bediente (und sie beherrschte). So schrieb er seinen Nachnamen ausschließlich: Scherschnik. Er verwendete die damals in der Habsburgermonarchie gültige Standardsprache, mengte auch einige schlesische Ausdrücke bei, die aber eine lange schriftsprachliche Tradition hatten. Schließlich stammte er aus dem Beamtenadel des habsburgischen Kaisertums und verwirklichte seine Ziele innerhalb dieser Grenzen. Eine sprachwissenschaftliche Analyse des erhaltenen Schriftmaterials, insbesondere der sog. Interferenzfehler, zeigt, dass Scherschnik Deutsch nicht als seine Muttersprache hätte bezeichnen können und diese eine klar slawische Sprachbasis aufwies. Dies beweisen unter anderem Aussagen mit falschem Gebrauch des bestimmten und unbestimmten Artikels des Substantivs und Übertragung slawischer Präpositionalkonstruktionen ins Deutsche. Scherschnik sagt nie selbst „Meine Muttersprache ist...“ und merkte in der auf Bitte von Herrmannsdorf verfassten Autobiographie an, dass er während seiner Prager Periode seine deutschen Texte korrigieren lassen musste. Im selben Brief schrieb er, dass das deutsche Versmaß sein größtes Problem war, was bei ihm das Auseinanderhalten von Lang- und Kurzvokalen bedeutete. Zu anderen Interferenzfehlern gehören Konstruktionen wie „sich enden“ statt „enden“ (nach dem Muster des polnischen Ausdrucks „kończyć się“), „dreimal grösser“ statt „dreimal so groß“ (im Polnischen „trzy razy większy“). Es lassen sich auch (einige wenige) lexikalische Fehler finden.

Trotzdem gibt es nicht viele Eintragungen in den slawischen Sprachen bei Scherschnik, wobei sich tschechische nur auf Zitate aus Grabinschriften und

historischen Urkunden beschränken. Er verwendete die originale historische Schreibung. Was die polnische Sprache angeht, so findet man im Nachlass des Teschner Präfekten einzelne Wörter, wobei die als „pohlnisch“ bezeichneten in Wirklichkeit schlesische Dialektalismen sind. Wir wissen, dass im Teschen des 18. Jh. „deutsch außer Adel und einigen Beamten nur wenige Bürger“ sprachen, wie Scherschnik selbst angab, aber andererseits seine Familie zur lokalen Elite zählte, welche die Sprache der Staatsverwaltung kennen musste. Man weiß aus seinem Lebenslauf, dass Scherschniks Mutter starb, als er noch ein Kind war und dass ihn sein immer sehr beschäftigter Vater erzog. Wahrscheinlich wurde er also von Ziehmüttern aufgezogen, die zwar deutsch konnten, aber im Alltag den polnischen schlesischen Dialekt sprachen. Dies hat übrigens gar keine Bedeutung für die manchmal erhobene ganz unhistorische Frage der „Nationalität“ Scherschniks: deutsch, polnisch oder tschechisch.

Wenn er mehrmals als Schulaufseher gegen die tschechischen Schulbücher in nichtdeutschsprachigen Dörfern protestierte, so tat er es nicht als Beschützer der polnischen Sprache, sondern als erfahrener Pädagoge, der wusste, dass der Unterricht in einer für die Kinder kaum verständlichen Sprache sinnlos sei. Der Teschner Präfekt lebte vor dem Zeitalter moderner Nationalismen, die das Denken der Eliten und breiten Massen der Gesellschaft beherrschten und den Weg zur Herausbildung der modernen (kleinen wie großen) Nationen bahnten. Der in der Provinzstadt Teschen geborene Scherschnik lebte und wirkte im Rahmen von zwei universellen Wertsystemen: Christentum, das er immer mit den Werten und Ideen der Gesellschaft Jesu gleichsetzte, und der Kultur der europäischen Aufklärung, der er als Gelehrter zweifellos angehörte. Am höchsten schätzte er das Lateinische – als Sprache von Wissenschaft und Kirche – wobei er sich einer Nationalsprache bediente, die er den aufklärerischen Werten gemäß auf eine klare Weise verwendete, ohne jedoch den Gelehrtenstil abzulegen. Er war ein treuer Untertan seines (deutschen und später österreichischen) Kaisers und fühlte dennoch zugleich eine tiefe Verbundenheit mit seiner kleinen Teschner Heimat („...mein klein Vaterland, das Teschinsche“).

Übersetzt von GRZEGORZ CHROMIK

Shrnutí

Malo invidiam quam misericordiam

Výběrová edice listů a dokumentů Leopolda Jana Šeršníka

Zásluhy Leopolda Jana Šeršníka, pedagoga, učenice, zakladatele první veřejné knihovny na Těšínském Slezsku i nejstaršího muzea na území dnešního Polska, jsou obecně známé a o jejich popularizaci dbají zvláště jeho institucionální dědici: Muzeum Śląska Cieszyńskiego a Książnica Cieszyńska v polském Těšíně. Šeršník byl významným představitelem evropského osvícenství, zájímajícím se o různé vědní obory, od historie po mineralogii, a se shodnou zběhlostí ovládající psací pero i měřicí přístroje. Byl rovněž široce vzdělaným učením seznámeným se všemi nejnovějšími intelektuálními směry, což dokládají tisíce svazků jeho knihovny. Podařilo se mu ale uskutečnit jen malou část svých vědeckých záměrů, z nichž k těm nejvýznamnějším došlo během jeho krátkého pobytu v Praze. Naopak během čtyřicetiletého působení v rodném Těšíně vydal tiskem jen pár článků a několik zpracovaných a na vlastní náklady publikovaných příruček a příležitostných básní. Jediným Šeršníkovým vědeckým dílem se stal „Slovník spisovatelů a učenců Těšínského Slezska“, vydaný u Tomáše Procházky v Těšíně v roce 1810. Podstatně větší část hotových nebo téměř hotových Šeršníkových děl zůstala v rukopise. Cílem současné edice, vydávané v rámci vědecké řady „Bibliotheca Tessinensis“, je širší prezentace díla nejvýznamnějšího představitele těšínského osvícenství a jeho prostřednictvím bližší představení Šeršníka jako učenice provádějícího samostatná bádání v mnoha novodobých vědních oborech, historika využívajícího moderní metody i témata vědecké práce a také jako člověka svázaného s nejdůležitějšími myšlenkovými i vědeckými směry své doby.

Leopold Jan Šeršník se narodil v Těšíně 3. března 1747 v katolické úřednické rodině Jana Antonína (1715-1778) a Johanny Aloisie, dcery těšínského purkmistra Leopolda Inocence Gottlieba Polzera. Otec byl dlouholetým městským administrátorem a po předčasné manželčině smrti se postaral o výchovu syna, jediného přeživšího z několika dětí pocházejících z tohoto svazku. V touze po vzdělání malý Leopold hodně četl, využívaje otcovy knihovny, což mělo rozhodující vliv na

volbu životní dráhy. Po absolvování místního gymnázia, provozovaného jezuity, začal v roce 1762 studovat filosofii na jezuitské akademii v Olomouci. Vřelé kontakty s učitelem matematiky a vojenského inženýrství Františkem Zeno rozhodly o jeho vstupu do Tovaryšstva Ježíšova v roce 1774. Následující léta znamenají pro Šeršníka etapu jezuitského formování, v kolejích v Brně, v Březnici, stejně jako u sv. Klimenta v Praze, v níž se vzdělával ve fyzice a matematice pod vedením Jana Tesánka, stejně jako v dějinách církve a v pomocných vědách i metodologii historie u Jana Diesbacha. V kolejní bibliotéce, tehdy největší jezuitské knihovně v Čechách, začal shromažďovat podklady pro vlastní práce o české historii. Po dvouletém pobytu v koleji v Chebu (1769-1771) se vrátil do Prahy, aby dokončil svá teologická studia. Navázal zde kontakty s čelnými historiky, většinou jezuity, kteří se snažili na základě studia pramenů představit zapomínané dějiny země, v níž působili. Přestože publikovali především v latině a němčině, do dějin vstoupili jako „čestí buditelé“ (mj. František Pubička, Václav Prokop Duchovský, Gelasius Dobner, František Martin Pelcl). V této době Šeršík vědecky debutoval prací na téma vývoje Polabských Slovanů, která mu přinesla ocenění v soutěži vypsané vědeckou společností „Societas Jablonoviana“ v Lipsku a byla též publikována v jejím časopise. Slibný nástup kariéry mladého Těšíňana narušilo rozpuštění Tovaryšstva Ježíšova v roce 1773. Krátce našel zaměstnání jako pomocník knihovníka ve svatoklimentské koleji a výsledkem jeho práce na katalogizaci rukopisů byl jejich úplný soupis a článek o původu klementinské rukopisné sbírky. Připravil též do tisku Nagoniovu báseň k poctě českého a uherského krále Vladislava II., mnoho vlastních rukopisů přenechal přátelům, kteří, zvláště F. M. Pelcl, z nich poté často těžili. Bezúspěšně vyzněly pokusy o získání stálého zaměstnání v českém hlavním městě či v Hradci Králové, a tak na konci roku 1775 byl Šeršík nucen vrátit se do Těšína.

Zatímco Šeršíkova vědecká i editorská činnost z doby pražského pobytu již byla velmi dobře osvětlena v monografii Milana Kudělky „Leopold Jan Šeršík (1747-1814). Život a dílo“ (Ostrava 1957), my se zaměřujeme více na méně známé období jeho činnosti v rodném městě. Rok po svém návratu do Těšína se Šeršík stal profesorem poetiky a rétoriky na zdejším katolickém gymnáziu, současně byl pověřen dozorem nad gymnaziálním kostelíkem Svatého Kříže. V roce 1787 byl jmenován prefektem gymnázia a tento úřad spravoval až do konce života. Zastával přitom, převážně bezplatně, ještě mnoho jiných funkcí, přičemž nejvíce jej zaměstnávaly od roku 1804 povinnosti inspektora elementárních škol na Těšínsku. Řadu prací vykonal též jako čestný úkol ve prospěch těšínské společnosti,

například organizoval obnovu města po katastrofálním požáru v květnu 1789. Dovedl do konce stavbu nové budovy gymnázia, mnoho let a téměř celý majetek zasvětil zřízení gymnazijní knihovny, která měla být také přístupná všem obyvatelům. Přestože mu vzhledem k množství povinností zbývalo jen málo volného času, snažil se Šeršník i nadále rozvíjet svá vlastní vědecká bádání. Jeho oblíbeným vědním oborem byla historie, pro níž si ale nejprve musel vytvořit patřičnou pramennou základnu. Zajímal se rovněž o botaniku, mimo jiné založil zahradu, vlastně arboretum na Fryštátském Předměstí, v němž shromáždil několik tisíc dřevin, které všechny velmi podrobně popsal. Díky známosti s Josefem Wussinem, vedoucím výstavbu silnic v okolí Těšína, se začal blíže zabývat mineralogií a široce pojatou historií přírody [Naturgeschichte]. Většina těšínským prefektem plánovaných studií ale zůstala jen v etapě hromadění podkladů a sám Šeršník konstatoval, že z nedostatku možností zůstal pouze „sběratelem“, přičemž značná část shromážděných sbírek podlehla zkáze za velkého požáru Těšína v roce 1789.

Převážná část prací, které Šeršník napsal v Těšíně v pozdější době, se dochovala v jeho rukopisné pozůstalosti, kterou po roce 1815 uspořádal první kustod Šeršníkových sbírek Albín Heinrich (Książnica Cieszyńska w Cieszynie [KCC], fond Zbiory Szersznika [SZ], Sbíрка rukopisů, díly I.-VII.). Zbytek rukopisů a archiválií byl sepsán (a to ne v úplnosti) teprve po druhé světové válce pracovníkem těšínského muzea dr. Ludwikem Brožkem jako dva následující díly rukopisné sbírky (DD VIII a DD IX). Část úřední korespondence spojené s vytvářením veřejné knihovny a muzea, stejně jako s jejich činností, se dochovala v dokumentaci Šeršníkovy nadace. Během svého života Šeršník shromáždil ohromné množství výpisků a poznámek, nejčastěji psaných na opačných stranách žákovských prací, s nimiž nadále pracoval a stále je doplňoval, což někdy komplikuje snahu o jejich vytřídění a podchycení. Některé poznámky k jednomu tématu se pokusil uspořádat, jiné ale zůstaly promíchány, takže lze autorovy záměry jen těžko dešifrovat. Následující etapu Šeršníkovy práce ve využívání dříve shromážděných poznámek představovalo jejich přepisování do speciálních knih miscelaneí, které se tak staly jistým druhem deníků pozorování a úvah (viz naše edice č. I.3 a I.4). Zachoval se také rukopis (KCC, SZ, sign. DD IV 18), do něhož Šeršník přepisoval své drobné práce, které byly nebo měly být vydány tiskem.

Cílem naší publikace je ve formě kritické edice zpřístupnit ty dosud nevydané Šeršníkovy práce, které je možno považovat za významný přínos pro rozvoj vědeckého bádání v různých vědních oborech a které ozřejmují dosud neznámé

aspekty jeho zájmů nebo přinášejí nové poznatky o životě i myšlenkách těšínského prefekta. Publikovaná Šeršnikova díla byla rozdělena do několika tematických skupin. Do první náleží různé biografické i autobiografické materiály a zahajuje ji krátké „Přání Jana Antonína Šeršníka synovi ke čtyřicátým narozeninám“ (I.1). Dále je součástí této části edice text tradičně nazývaný „Autobiografie“ (I.2). Vznikl v roce 1803 na prosbu dvorního rady Františka Herrmanna z Herrmannsdorfu (1748-1816), penzionovaného vídeňského úředníka, který shromažďoval materiály pro české literární dějiny. Měly sloužit k doplnění stávajících biografických slovníků, proto se Herrmann obracel na vybrané osoby o zaslání životopisů pro jím připravovaný slovník českých učenců. Jeho žádost se týkala Šeršníkových vzpomínek na místa, dobu a události z mládí, proto se více zabíral sepisováním vzpomínek, které poslal do Vídně ve dvou nebo třech částech. Tím ale pro nedostatek času práce na autobiografii skončila, přestože do konce života těšínský prefekt sliboval sobě i jiným, že ji dokončí. Sám Šeršník nazýval sice toto dílo svou biografií, avšak není to autobiografie ve vlastním slova smyslu, nýbrž poměrně volný tok vzpomínek na průběh života. Začíná v okamžiku, kdy se stal jezuitou, dále popisuje první pobyt v Praze a studium u Diesbacha, Těšánka (jemuž nevystavil právě nejlepší vysvědčení coby didaktikovi), pozdější krátké setrvání v Chebu a druhý pobyt v Praze do okamžiku rozpuštění Tovaryšstva Ježíšova. V druhém listu se vrací do dětství v Těšíně, aby pak přešel do časů studia v Olomouci, v noviciátě v Brně a v koleji v Březnici. Pomítí svůj druhý pobyt v Praze, o němž psal dříve, a přechází k okamžiku k návratu do rodného Těšína, přičemž současně popisuje své snahy o nalezení stálého zaměstnání. Přes své nedostatky představuje „Autobiografie“ základní pramen pro poznání života těšínského prefekta. Zachovala se jedině v konceptu, který si Šeršník ponechal a později předal H. J. H. Czikanovi. Dnes je uložena v písemné pozůstalosti J. P. Cerroniho v Moravském zemském archivu v Brně.

Hojně informací o Šeršníkově životě (mj. popisy třech jeho cest do Brna, Vídně a do lázní v Trenčanských Teplicích na Slovensku) nacházíme ve sbírce poznámek, které Šeršník začal sepisovat v roce 1804 a nazval je „Miscellanea“ (I.3). Je to v podstatě památník, do něhož těšínský prefekt zaznamenával různá pamětihodná fakta: zápisy o politických událostech, mineralogická pozorování, počasí, kuchařské předpisy, výtahy z knih, stejně jako úvahy o otázkách jazykových a texty nápisů, které sám sestavil. Tato kniha byla editována v kompletu, zatímco z následující podobného charakteru, nazvané „Miscellanien von verschiedenen Erfahrungen, Beobachtungen und Bemerkungen“ (I.4), vydáváme pouze

vybrané částí, které mají největší význam pro biografii samotného Šeršníka, mj. soupis stromů a keřů v jeho zahradě za Fryštátskou branou.

Dva poslední texty první části naší edice jsou spojeny s nejvýznamnějším dílem Leopolda Jana Šeršníka, jmenovitě s jeho knihovnou a mineralogickým kabinetem (muzeem). V roce 1809, po letech plných starostí, již byly přístupné široké veřejnosti, což ocenil císař František I. a dvorským dekretem z 2. března 1809 obdařil Šeršníka čestným titulem probošta s právem nosit zlatý kříž. Vyznamenání mu předal o tři měsíce později okresní hejtmán Karel Filip von Rechtenbach v rámci slavnostní akademie. Na ní Šeršník pronesl poděkování a jeho druhý projev určený žákům a hostům slavnost uzavřel. Zachoval se čistopis obou promluv, opatřených titulem „Dankreden den 3 Juny 1809 gehalten“ (I.5). V prvním projevu těšínský prefekt vyslovil prostřednictvím císařského komisaře poděkování císaři a radost z neočekávaného vyznamenání. Přitom pronesl apologii školy jako instituce, která nejvíce přispívá rozvoji státu, lidskosti i samotných lidí. V druhém proslovu prezentoval klady své knihovny, stejně jako „Naturalienkabinete“, v nichž žáci mohou najít ne pouze jednotlivé ukázky fauny a flóry, ale stovky i tisíce exemplářů, vědecky dokumentujících vývoj živé i neživé přírody. Podobně nabádal k využití sbírky minerálů, obsahující okolo pětitisíc exponátů. Krátce na to se dozvěděl, že za obdržené vyznamenání musí zaplatit vysokou taxu, o čemž s hořkostí psal Janu Pavlu Cerronimu v dopise z 19. února 1810, připomínaje místní rčení „K čemu je titul, když nemáš peníze“ („Cóż po tytule, kiedy nie masz w szkatule“). Odvolání ke guberniu nepřineslo výsledek, proto se Šeršník 1. března 1810 obrátil na samotného císaře s prosbou o odpuštění předepsané taxy. „Dopis císaři Františkovi I.“ (I.6) obsahuje vedle patřičného poděkování ve 23 bodech přehled nejdůležitějších Šeršnickových činů vykonaných v Těšně v oblasti didaktické, organizační i společenské. Podrobně vylíčil svoji obětavou činnost, za kterou neočekával, nežádal, ani neobdržel žádného ocenění a ušetřil státu kolem 60 000 zlatých. Prosil tedy o odpuštění poplatku za udělený titul, aby nemusel snižovat finanční prostředky určené k péči o sbírky. Teprve druhý dopis po dvou letech přinesl výsledek. Oba listy uchovává v konceptech Książnica Cieszyńska ve fondu Archiwum Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego.

Následující část edice díla L. J. Šeršníka obsahuje jeho korespondenci, neboť jako každý učenec své doby, zvláště žijící na periferii, udržoval písemný styk s řadou osob. Bohužel se zachoval jenom zlomek jeho listů a minimum z nich v originále. Předmětem naší edice je 21 originálních listů sedmi osob zaslaných Šeršníkovu a 42 jeho odpovědí. Pro těšínské období jsou nejvýznamnější dopisy

psané Janu Pavlovi Cerronimu (1753-1826), sekretáři Moravskoslezského gubernia v Brně, s nímž udržoval pravidelný písemný kontakt, ale známy jsou pouze listy z let 1788, 1801-1802 a 1810-1812. Šeršník se v nich informoval o své činnosti, svěřoval se s problémy, například s budováním gymnázia, psal o svých vědeckých plánech. Využíval též přítelovy pomoci k získání hledaných materiálů nebo pro rychlejší získání tiskového povolení, poněvadž Cerroni byl mimo jiné guberniálním cenzorem. Pro poslední léta Šeršníkovy života je důležitá také vzájemná korespondence s Cerroniho synovcem Janem Jakubem Jindřichem Petrem Czikannem (1789-1855), díky němuž mimo jiné byly některé články těšínského prefekta otištěny. Dopisy Cerronimu a Czikannovi byly sice již publikovány M. Kudělkou, přesto je nyní v transliterované podobě vydáváme znovu, a to vzhledem k jejich informačnímu významu a také se záměrem zpřístupnit na jednom místě celou dochovanou Šeršníkovu korespondenci. Vedle uvedených listů se ve větším množství zachovaly pouze dopisy Stanislavu Vydrovi (1741-1804), profesorovi matematiky na pražské univerzitě, s nímž se přátelil již od pražských časů. Vedle vědeckých aspirací oba spojoval pocit silné identifikace s rozpuštěným Tovaryštvem Ježíšovým, proto ve svých listech mezi jiným zmiňují také osudy jednotlivých jezuitů. Dále se korespondence dotýká velmi konkrétních a pro Šeršníka důležitých otázek, neboť Vydra mu zprostředkovával získávání minerálů do vytvářené sbírky. Příležitostná známost s J. F. Herrmannem z Herrmannsdorfu stála v roce 1803 u vzniku několika dopisů, jejichž obsahem byla vedle otázek spojených s Šeršníkovou „Autobiografií“ výměna knížek a rukopisů.

Ostatní dochovaná korespondence se týká osob, o nichž sice víme, že si s nimi Šeršník dopisoval pravidelně, ale listy se buď nezachovaly, nebo jsou dokladem jen příležitostných, krátkodobých kontaktů. Mezi ty první náleží vzájemná korespondence s Josefem Wussinem (1753-1812), s nímž se znal od roku 1777. Wussin byl stavitelem silnic a první osobou, která seznámila Šeršníka s geologií a mineralogií a zprostředkovala mu také kontakty s moravskými mineralogy. Později se setkávali při různých příležitostech, podnikali společné výlety a zkoumali minerály, zvláště když od roku 1805 Wussin nějaký čas bydlel v Těšíně. Zachovalo se však pouze několik jejich listů. Josefa Heřmana Agapita Gallaše (1756-1840) z Hranic na Moravě Šeršník nikdy osobně nepotkal, ačkoli se znali nejméně od roku 1794, kdy Gallaš věnoval těšínskému učenci do sbírky různé zkameněliny vykopané na své zahradě. Šeršník daroval Gallašovi do knihovny kolem stovky knih a posílal mu též své publikace. Často si psali a listy si posílali prostřednictvím žáků z Hranic, studujících na těšínském gymnáziu. Po roce 1814

Gallaš soustředil celou vzájemnou korespondenci ve své knihovně, ale žádný z listů se nezachoval. Známe pouze jeden, který přepsal na poslední stranu brožury J. J. H. Czikanova „Leopold Johann Scherschnick's Ehrengedächtnis“. Do druhé skupiny náleží listy Gelasia Dobnera (1719-1790), rektora piaristické koleje a později pražského gymnázia, kterého Šeršník znal ještě z Prahy. Dobner pátral po rukopisu Legendy o sv. Prokopovi, který byl v Šeršníkově majetku, ale ztratil se během stěhování do Hradce Králové. V jediném dochovaném listu mu těšínský učenec sděluje informace k tomuto tématu a tím korespondence s jedním z nejvýznamnějších českých historiků končí. S Josefem Karlem Schippem (1751-1836) se Šeršník znal velmi dobře, poněvadž oba byli duchovními a navíc se v roce 1806 Schipp stal generálním vikářem pro rakouskou část vratislavské diecéze, tedy Šeršníkovým představeným. Setkávali se často osobně, což způsobilo, že se zachovalo pouze několik jejich dopisů, týkajících se hlavně Schippa zajímajících otázek dějin reformace na Frýdecku v 16. století. Duchovním byl také Petr (Pierre) Augustin Holley, emigrant z revoluční Francie, který našel útulek na dvoře těšínského zemského hejtmána Jana hraběte Larische. Dva jeho dopisy určené Šeršníkovi a koncepty odpovědi z jara 1800 se vztahují k Holleyově sbírce minerálů. August Schramm (1773-1849), profesor gymnázia v Hlubčicích a později jeho ředitel, si v roce 1808 prohlédl Šeršníkovy sbírky v Těšíně. Zachovaný dopis, stejně jako prefektova odpověď, reflektují tuto návštěvu a týkají se nabídky případného zaslání seznamu duplikátů Schrammovy sbírky hmyzu.

Poslední dopis napsal L. J. Šeršník 21. ledna 1814 knihovníkovi lyceální knihovny v Olomouci Michaelovi Václavovi Voigtovi (1765-1820) v záležitosti duplikátů knih, které v souladu s vládním rozhodnutím byla lyceální knihovna povinna předat do Šeršníkem založené veřejné knihovny v Těšíně. O jejich předání se léta zasazoval, a proto se na Voigta obracel. Po vyhotovení čistopisu poslal Šeršník žáka s listem na poštu a krátce na to zemřel poražen mrtvicí.

Třetí skupinu vydávaných dokumentů týkajících se života a díla Leopolda Jana Šeršníka tvoří úřední korespondence vztahující se k jeho nejvýznamnějšímu počínu, jmenovitě zřízení knihovny a muzea. Hned poté, co se ujal funkce profesora poetiky a rétoriky na katolickém gymnáziu v Těšíně v r. 1776, Šeršník zveřejnil záměr vybudovat knihovnu pro potřeby žáků a učitelů. Vycházelo to z jeho přesvědčení, že opravdové šíření vědy je možné jen prostřednictvím knih a názorných pomůcek. V dubnu 1781 předložil jménem tehdejšího prefekta v podání těšínskému zemskému staršímu (III.1) návrh na zřízení příruční knihovny pro potřeby gymnázia a seznam knih, které bude třeba pro ni opatřit. Projekt

nebyl realizován, stejně jako několik následujících. Teprve v roce 1800, kdy bylo rozhodnuto o postavení nové školní budovy, Šeršník navrhl vládě odkoupení staré budovy gymnázia za sníženou cenu. Na oplátku se zavázal, že v ní zřídí byt pro sakristiána a školního hospodáře a současně veřejnou knihovnu a mineralogický kabinet pro potřeby žáků gymnázia a veřejnosti. Deklaroval rovněž, že zajistí jejich provoz finančně (III.2). Šeršníkovo propozice potvrdil dekret dvorské kanceláře z 27. ledna 1801, což umožnilo realizaci záměru. Proto považoval těšínský prefekt rok 1801 za počátek své knihovny, přestože v Těšíně se tradičně založení knihovny a muzea datovalo do roku 1802. V této části edice jsou zařazeny úřední dopisy ilustrující proces vzniku sbírek a s tím spojené problémy. Mezi ty první patří dopis Albertovi knížeti Sasko-Těšínskému z 5. dubna 1801 (III.3), v němž těšínský prefekt prosí o podpoření své iniciativy, mezi druhé dopis krajskému úřadu z 20. září 1812 (III.4). Týkal se neuskutečněního úmyslu postavení nové budovy Cselestovy nadace, jejíž byl Šeršník ředitelem, v níž by mohla být umístěna jeho knihovna. V této části edice nalezneme čtenář rovněž dokumenty, které měly zajistit trvalou existenci Šeršníkem shromážděných sbírek pro veřejnost. Je to především „Testament“ těšínského prefekta (III.5), který vznikl postupně počínaje rokem 1806. Šeršník do něj zapisoval zvláštní části své poslední vůle, nejprve se dotýkajících držených aktiv, později výdajů. Vlastně máme před sebou koncept testamentu, který nebyl soudně potvrzen. Následujícím dokumentem je Šeršníkem sepsaný „Návrh nadačního dokumentu pro udržování knihovny z 2./11. října 1808“ (III.6). Oba tyto dokumenty byly po Šeršníkově smrti ověřeny komisí těšínského zemského práva (zemského soudu) a na jejich základě, ale teprve po deseti letech, vznikla nadační listina, sestavená moravsko-slezským advokátem dr. Josefem Klapsem z Opavy, soudním vykonavatelem Šeršníkovy závěti. Listina byla potvrzena 21. června 1824 knížecím zemským právem, jakožto soudní institucí určenou pro realizaci tohoto aktu, a Moravskoslezským guberniem v Brně 9. srpna 1824. „Nadační listina z roku 1824“, vydávaná jako „Aneks“, zajišťovala existenci jeho sbírek až do doby mezi světovými válkami.

Činnost zaměřená na zpřístupnění knihovny a muzea mířila především k žákům gymnázia, neboť Šeršník se především cítil být vychovatelem a učitelem mládeže. Proto se v jeho pozůstalosti dochovalo mnoho textů, které jsou méně či více bezprostředně svázány s učebním procesem a školou jako takovou. Převážně jde jen o koncepty, ale i ty dostatečně ilustrují angažovanost a přístup těšínského prefekta k výuce. Prvním vydávaným textem je „Tagebuch über die von

mir in der Rhetorik gehaltenen Vorlesungen“ (IV.1), který podchycuje prefektovy přednášky na jím řízeném gymnáziu v období třech týdnů (17.10.-9.11. 1798). Není to pouze dokumentace Šeršníkovy učitelské aktivity, ale též příklad školní praxe v rakouské monarchii na konci 18. století. Těšínský prefekt je také autorem několika příruček pro gymnazijní mládež, přičemž první, pro matematiku a algebru, byla vydána již v roce 1781. Několik dalších zůstalo v rukopise. Jako každý učitel připravoval těšínský prefekt pro své žáky také množství učebních pomůcek, v různé formě a různého významu, protože mu šlo především o popularizaci vědy. „Rozmluva mezi hofmistrem a jeho svěřencem“ (Ein Gespräch zwischen einem Hofmeister und seinen Zöglinge, IV.2), to je na několika listech sepsaný dialog ve formě otázek a odpovědí týkajících se zeměpisné polohy, dějin aj. Bílska a Bělé. Zajímavější dílo představují „Příspěvky k poznání Těšínského knížectví“ (IV.3), které tvoří dva vzájemně provázané texty. V prvním se Šeršník zabývá teorií o vzniku Země a pokouší se zdůvodnit existenci prehistorických zkamenělin tím, že kdysi celá Zeměkoule byla pokryta vodou. Druhý text je doplňkem prvního a těšínský učenec v něm popisuje několik svých vlastních prehistorických nálezů z Těšínského Slezska. Posledním z textů publikovaných v této části jsou „Geschichte des Teschenschen Gymnasiums im Jahre 1807“ (IV.4), Šeršníkem jakožto prefektem každoročně vyhotovovaná hlášení o činnosti školy. Nalezneme v nich množství informací o fungování i vnitřním životě školy, které jsou pro nás významné také proto, že na dotaz nadřízených orgánů po přičinné absence vzdělání chtivých žáků na středních školách Šeršník sestavil velmi obšírnou odpověď, v níž vyjádřil otevřeně své mínění. Díky ní se můžeme seznámit s jeho názory na teorii i praxi didaktiky, a také s jeho přesvědčením o větší způsobilosti řádového kléru, zvláště jezuitů, pro učební a vzdělávací procesu.

Poslední, pátá část naší edice obsahuje díla Leopolda Jana Šeršníka, která za jeho života nebyla zveřejněna, ačkoliv k tomu byla určena. Zahajuje ji nejdelší práce v celé publikaci, jmenovitě dějiny těšínského gymnázia, jehož byl žákem, učitelem i dlouholetým představeným. O úmyslu sepsat historii školy se Šeršník poprvé zmínil v dopise Czikannovi 18. května 1801, když řídil stavbu její nové budovy. Z počátku se potýkal s nedostatkem pramenů, poněvadž kromě análů těšínské rezidence znal pouze jména profesorů. Od Cerroniho, jemuž podléhaly archivy zrušených klášterů, obdržel obšírné výpisky o gymnaziálním personálu, přesto se práce protáhla a teprve v roce 1810 byla téměř hotova. Chybělo pouze několik dat narození a úmrtí potřebných pro genealogii rodiny Larischů, kterých se ale nedočkal. Plánoval také dílo doplnit portréty fundátorů (Adam Václav

hrabě z Tenčína, Karel svobodný pán Cselesta, Jan Ignác Zima). V roce 1812 se začal poohlížet po případném nakladateli, poněvadž nechtěl vydávat knihu za své peníze, které kompletně určil pro potřeby nadace. Pokusil se také obrátit na těšínské obyvatelstvo s výzvou o předplacení vydání díla. Nakonec ale dějiny Těšínského Gymnázia sestavené Leopoldem Janem Šeršníkem tiskem nevyšly. Základem současné edice je hotový text „*Annalen des k. k. Gymnasium in Teschen*“ (V.1) obsahující děje gymnázia od založení v roce 1674 do zrušení Tovaryšstva Ježíšova, doplněné o jména prefektů a počty žáků gymnázia v letech 1774-1813. V průběhu přípravy knihy vzniklo několik jeho verzí, na nichž je možno sledovat celý proces vzniku díla.

Šeršník měl v plánu sepsat více historických děl, mezi jinými „*Nachrichten von Hauptschule in der Stadt Teschen und den Landschulen in Fürstenthums Teschen*“, k čemuž by byl jako obvodní školní inspektor přímo povolán, či „*Přehled těšínských dějin*“ (*Entwurf der Teschner Geschichte*) pro studující mládež, ale zůstalo jen u projektů. V různých etapách příprav zanechal další plánovaná díla, „*Scriptores historici Teschinensis*“ a „*Beiträge zur politischen und Kirchengeschichte des Fürstenthums Teschen*“. Shromažďoval rovněž materiály a dokumenty týkající se šlechtických rodin na Těšínském Slezsku a tato část jeho pozůstalosti se již stala předmětem edice v řadě „*Bibliotheca Tessinensis*“ (Leopold Jan Szersznik, *Materiały genealogiczno-heraldyczne do dziejów szlachty księstwa cieszyńskiego*, ed. Waław Gójniczek, Cieszyn 2004, *Bibliotheca Tessinensis* I, *Series Polonica* 1). V menším záběru sbíral Šeršník také podklady pro dějiny měšťanských rodin a v rámci nich i své vlastní rodiny. Jako příklad shromažďování historických materiálů byl do edice zařazen krátký text obsahující „*Soubor přepisů náhrobků z těšínského hřbitova Sv. Trojice*“ (V.2.).

Jak již bylo řečeno, v oblasti botaniky bylo největším počinem těšínského učenice zřízení botanické zahrady na Fryštátském předměstí. Obsahovala přírodní výtvary, památky na důležité historické události a jiné pozoruhodnosti, což z ní činilo jistě jeden z nejstarších skanzenů ve střední Evropě, který bohužel nepřetrval do dnešních dnů. Průběh budování zahrady a její popis zveřejnil Šeršník v obšírném výkladu „*Popis okolí a zahrad v Těšíně*“ (*Beschreibung der Gegend und der Gärten um Teschen*, V.3). Popisuje v něm podle jeho soudu nejznamenitější zahrady v Těšíně, které téměř všechny znal z autopsie, neboť si v nich hrál jako dítě či patřily rodičům jeho žáků, s nimiž přicházel do styku jako gymnazijní prefekt. Tyto novodobé, podle anglických vzorů budované zahrady ležely na východ a na západ od městských hradeb, zbořených po požáru

města v roce 1789 a proměněny oblasti zeleně. Práce o zahradách byla vydána ve vídeňských „Vaterländische Blätter“ v roce 1812, ale pod upraveným názvem „Umgebung von Teschen“. Byla též zkrácena na polovinu a zásahy redakce způsobily evidentní chyby, vypuštěny byly osobní Šeršníkovy postřehy, například popis tvorby vlastních „zahrad na Fryštátském předměstí“ či jím prováděných vykopávek (např. starého hřbitova, který považoval za pohřebiště těšínských bernardýnů, majících na tomto místě svůj klášter). Navíc chybí informace, že vlastním tvůrcem zahrad byl sám Šeršník a uvedeno je pouze jméno současné majitelky. To vše nás vedlo k novému vydání textu, a to v úplnosti na základě zachovaného originálu. Po dvoustech letech má Šeršníkova práce význam cenného historického pramene, který doposud nebyl využit.

Opravdový „vědecký“ deník z jiných vědních oblastí zajímajících těšínského prefekta představuje rukopis s titulem „Botanisch-mineralogische Spaziergänge 1798“ (V.4), popisující výlety na různá místa regionu od října 1798 do roku 1804 (hlavně 1798-1800). Autor zaznamenává výpravy jednak do bezprostředního okolí Těšína, převážně se žáky gymnázia, jednak do vzdálenějších míst, do okolí Karviné a Ostravy. Delší výlety podnikal spolu se známými: J. Wussinem, inspektorem Neißerem, profesory Niklasem Teuchmannem a Antonem Gorgoschem. Šlo o cílený badatelský program těšínského prefekta, který se rozhodl geologicky probádat přinejmenším okolí Těšína. Ve svých poznámkách popisoval terén, jeho geologickou skladbu i významnější geologická naleziště, v hornických oblastech postup při otvírání dolů na kamenné uhlí. Publikovaný text je významný také pro případné badatele v místní toponymii. V těchto výpravách Šeršník jistě pokračoval i v následujících letech.

Celou edici uzavírá Šeršníkem sestavený a do němčiny přeložený krátký „Slovníček těšínského dětského jazyka“ (V.5). Jde o sbírku slůvek a výrazů užívaných dětmi v tomto regionu, nebo takových, jimiž se na děti dospělí obraceli. Lze jen těžko říci, jestli je těšínský prefekt odposlouchal, nebo si je pamatoval s dětství. Je to doklad jeho lingvistických zájmů, které byly pro něj, jakožto osobu znající několik jazyků, naprosto přirozené. Běžně používal němčinu a latinu, vedle nich se učil francouzsky, italsky a řecky, uměl jistě česky a polsky (není jasné na jaké úrovni). Jako řadu jiných učenců té doby jej velmi zajímala otázka původu jazyků, pokusil se prokázat, že mnoho slov má podobný původ a že vychází z téhož jazykového kmene. Je to zřejmě z mnoha textů zařazených do naší edice, ale též z dalších poznámek a konceptů, v nichž se často setkáváme se srovnáváním slov čerpaných částečně z autopsie, převážně ale z knih psaných různými jazyky, a to

ne pouze těmi, které používal neustále (němčina, latina), ale také řadou dalších, včetně jazyka jidiš a perštiny.

Některé z Šeršníkových textů vydávaných v naší edici (dopisy G. Dobnerovi a S. Vydrovi) jsou psány latinským jazykem, jehož byl výborný znalec a který nejčastěji používal v „jezuitském“ období svého života. Naprostá většina editovaných listů a prací pochází ale z pozdější doby, kdy v psaném slově používal denně jazyk německý. Užíval jej nyní i ve škole, v kontaktu s úřady i na veřejnosti, v úředním jazyce nařízeným reformami Josefa II. publikoval také své vědecké práce (s výjimkou první příručky vydané latinsky v roce 1781). Také všechny jeho poznámky a koncepty jsou psány německy. Není divu, že v této době, bez ohledu na téma i adresáta, používal pouze jediný živý jazyk – jazyk německý a že jej ovládal plynule. Také své příjmení psal výhradně v německé podobě (Scherschnik). Používal běžnou formu němčiny, typickou pro habsburské země; ostatně patřil mezi úřednickou elitu monarchie, v jejímž rámci se snažil uskutečňovat své cíle a záměry. Slezských výrazů užíval jen málo a jen takových, které měly dlouhou psanou tradici. Na druhé straně jazyková analýza dochovaných textů a zvláště interferenční chyby (přenášení jevů z mateřského jazyka do jazyka naučeného) prokazují, že Šeršník nemohl německý jazyk považovat za mateřský a že v jeho případech existoval evidentní slovanský jazykový základ. Dokládají to mimo jiné texty s evidentně nesprávným užíváním členu či přenášení slovanských předložkových vazeb do němčiny. Sám Šeršník ostatně nikde neuvádí, že jeho mateřským jazykem je němčina a v „Autobiografii“ vzpomínal, že ještě v pražském období své německé texty musel předkládat ke korektuře. V tomtéž pojednání napsal, že největším problémem byla pro něj v německém jazyce metrická míra (Versmaß), tedy rozeznávání dlouhých a krátkých samohlásek. Mezi další interferenční chyby náleží užívání výrazů „sich enden“ místo „enden“ (podle polského „kończy się“), „dreimal grösser“ místo „dreimal so gross“ (podle polského „trzy razy większy“). Můžeme narazit též na nečetné chyby lexikální.

Poznámky ve slovanských jazycích (polském, českém) se ale v Šeršníkových textech vyskytují nepřítli často, přičemž české se omezují výlučně na citáty z epi-
tafů a historických dokumentů a jsou přepisovány v originální ortografii. Pokud jde o jazyk polský, pak v pozůstalosti těšínského prefekta najdeme mnoho jednotlivých slůvek, avšak slova opatřená označením „pohlnisch“ pocházejí ve skutečnosti z těšínského nářečí. Víme, že v Těšíně v 18. století „německy mluvilo mimo šlechtu a úředníky jen málo měšťanů“, jak uvádí sám Šeršník, přestože právě jeho rodina náležela mezi místní elitu, která musela ovládat úřední jazyk.

Víme také, že Šeršníková matka zemřela v době, kdy byl ještě dítětem a o jeho výchovu se musel postarat neustále zaneprázdněný otec. Je tedy zřejmé, že byl vychováván opatrovníky znající sice německý jazyk, ale každodenně užívající místní nářečí polsko-těšínské. Je bezvýznamné a současně ahistorické pokoušet se přiřadit Šeršníka ke konkrétní národnosti: německé, polské nebo české. Pokud těšínský prefekt mnohokrát protestoval jako vrchní školní inspektor proti českým příručkám dodávaným do škol v místech, v nichž obyvatelé neznali německý jazyk, nečinil tak kvůli obraně práv polského jazyka, ale z přesvědčení vzdělaného učitele a didaktika, že nucení dětí k výuce v cizím jazyku nepřinese žádný efekt. Šeršník se již nedožil časů, kdy novodobý nacionalismus ovládl myšlení elit i širokých vrstev společnosti, razíc tak cestu pro formování novodobých národů. Narozený v provinčním Těšíně, vzdělával se a vychovával ještě v rámci dvou univerzálních ideologických systémů: křesťanství, které až do konce života ztotožňoval s Tovařstvem Ježíšovým, a osvícenství, do jehož kulturního světa jako učenec nepochybně náležel. Nejvíce si cenil latiny jako jazyka vědy a církve, ale běžně užíval také jazyk národní, přičemž shodně s osvícenskými ideály Šeršník psal řečí srozumitelnou, byl v ní nezapíral osobitost vzdělance. Byl věrným poddaným císaře (římskoněmeckého, později rakouského), ale za svou pravou vlast považoval Těšínsko („mein klein Vaterland, das Teschinsche“).

Přeložil KAREL MÜLLER

NARODOWY PROGRAM ROZWOJU HUMANISTYKI

Publikacja finansowana w ramach programu
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą
„Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”
w latach 2012-2016